

Oplysninger til trondhjemske Gaardnavne.

Af *O. Rygh*.

Den følgende Afhandling slutter sig paa en Maade som Fortsættelse til den i Selskabets Skrifter for 1882 under samme Overskrift trykte, men er noget forskjelligt anlagt. Medens jeg der behandlede alle de Gaardnavne i nogle enkelte Bygder, hvis Forklaring ikke laa lige i Dagen, har jeg her taget for mig endel udvalgte Navne fra alle Dele af de to trondhjemske Amter, om hvilke jeg troede at have noget af Interesse at meddele, — deriblandt ogsaa nogle Stedsnavne, som ikke ere Gaardnavne. Ved Behandlingen af hvert enkelt Navn har jeg søgt, hvor dertil var Opfordring, saavidt muligt at medtage de ellers i det Trondhjemske forekommende Navne, der ere afledede af samme Stamme eller udgaa fra samme Forestilling, og, hvor det forekom mig ønskeligt, ogsaa beslægtede Navne fra andre Landsdele. Ordenen mellem de forskjellige Artikler kunde efter denne Plan blive temmelig ligegyldig; jeg har valgt at ordne dem alfabetisk efter det Navn, der i hver af dem danner Udgangspunktet. Det til Slutning tilføiede dobbelte Register vil gjøre det let at finde alle de Navne, hvorom Afhandlingen giver nogen Oplysning.

Gaardnavnene ere skrevne i den Form, der er benyttet i den nye Matrikel, som nu er fuldstændig udkommet for denne Del af Landet. Oplysning om tidligere, afvigende Skrivemaader vil findes meddelt, hvor det behøves.

Følgende Forkortelser ere anvendte:

- DN. = Diplomatarium Norvegicum (citeret efter Sider).
 AB. = Aslak Bolts Jordebog (fra Tiden 1430—1440), udg. af P. A. Munch, Chnia. 1852 (citeret efter Udgavens Sider).
 BK. = Björgynjar Kalfskinn (1360—1370) udg. af P. A. Munch, Chnia. 1843 (ligesaa).
 RB. = Biskop Eysteins Jordebog (den røde Bog, c. 1400), udg. af H. J. Huitfeldt, Chnia 1879 (ligesaa).
 OE. = Olav Engelbretsens Jordebog (omkr. 1530, Haandskrift i Rigsarkivet).
 NRJ. = Norske Regnskaber og Jordebøger, I, II, 1, udg. af H. J. Huitfeldt, Chnia. 1887. 1888.

Aasenhush i Soknedalen hører til en Række af Gaarde, hvis Navne alle ende med *—hus*: *Aasenhush*, *Anshush*, *Haanshush* og *Ershush*.

Hvor flere Navne af dette Slags findes i umiddelbar Nærhed af hinanden, kan man være vis paa, at de ere Parter af en oprindelig samlet Gaard. I enkelte Tilfælde kan det gamle Navn paa den samlede Gaard være bevaret som Navn paa en eller flere af Parterne; men lige saa ofte er det forsvundet og glemmt, fortrængt af de yngre Særnavne. Hist og her kan endnu Fællesnavnet gjenfindes i ældre Kilder,¹⁾ men ofte kan det, som her i Soknedalen, ikke eftervises. En Mulighed er det dog, at alle de nævnte Gaarde kunne være Parter af den nærliggende Gaard *Hov*.

Partnavnene ere tildels forandrede til Ukjendelighed i den nuværende Udtale- og Skriftform. Man forstaar let, at *Ershush* kommer af Mandsnavnet *Erik* (*Eiríkr*²⁾), og det bekræftes ved ældre Skriftformer (*Erikxhuss* AB., OE.). De øvrige Navne ligge længere borte fra den oprindelige Form. *Aasenhush* kommer af *Aasmund* (*Asmondehuss* 1516, DN. I 757, bekræftet af OE.), og *Anshush* af *Arnfinn* (*Andfyndzhuss* 1520 i NRJ. II 168, ligeledes bekræftet af OE.). *Haanshush* (i senere Tid tildels urigtigt skrevet *Hanshush*) kan, tænker jeg, være dannet af Mandsnavnet *Haanev* (*Hánefr*), der vides brugt i Norge i Middelalderen (DN. VI 346, VIII 90, IX 112).

De anførte Steder vise, at den oprindelige Fællesgaard var udstykket ialfald saa tidlig som i Begyndelsen af 15de Aarh.

¹⁾ Eksempler fra det Trondhjemske ere *Østgaarden*, *Nordgaarden* og *Utgarden* i Stod, hvis gamle Fællesnavn af K. Rygh (Selskabets Skr. 1878, 96) er paavist at være *Re*, og *Nordgaarden*, *Melgaarden* og *Østgaarden* i Sparbuen, der ere Dele af en endnu i 17de Aarh. nævnt Gaard *Tolberg*.

²⁾ ligesom *Erstad*, *Ersøien*, *Ersaas* og *Ersgaard* (de to sidste ofte feilagtigt skrevne *Erts*—).

Aksnes forekommer oftere som Stedsnavn i Norge, i det Trondhjemske som Gaardnavn paa Leksvikstranden, i Værdalen og i Stod. Navnet kan for første Leds Vedkommende tænkes at være af mindst 4 forskjellige Oprindelser:

1. af akr m., Ager. Akrsnes maa kunne blive til Aksnes, uagtet akr nu i Norge lyder *Aaker* og vistnok ialfald overmaade længe har havt denne Form. Sammenhobningen af Konsonanter efter Vokalen i Sammensætningen Akrsnes maatte kunne bevirke Vokalens Forkortelse.
2. af Trænavnet *Ask* (askr m.), altsaa oprindelig Asknes. Saaledes maa man forklare *Aksnes* i Vikør i Hardanger, der i 1317 (DN. IV 114) skrives Asknes, men rigtignok allerede i 1341 (DN. IV 213) Axnes, stemmende med den nuværende Form. Omsætningen af Konsonanterne sk foran en anden Konsonant er let tænkelig og støttes ved andre lignende Tilfælde, saaledes ved Gaardnavnet *Aksland* i Vikedal og i Nerstrand i Ryfylke og i Skaanevik i Søndhordland, hvilke Gaarde alle i 16de Aarh. findes skrevne Askeland, og ved Navnet *Moksnes* paa Frostev, der i 1336 (DN. V 96) skrives Molskones¹⁾ og senere Moskones (DN. II 226, AB. 27); her er altsaa først l meget tidlig udtrængt i Udtalen og saa, efter at videre Mellemstavelsens Vokal var forsvunden, sk ved Omsætning blevet til ks.
3. af *Aksel* i den oftere brugte Betydning af en fremspringende Pynt af et Fjeld, som man har opfattet som Fjeldets Skulder. Axlarnes blev, naar Mellemstavelsen var bortfalden, som i Regelen forlængst skeet i Stedsnavne af saadan Form, naturlig til *Aksnes*.
4. For Gaardnavnet paa Leksvikstranden har jeg tænkt mig endnu en anden Afledning, af a paldr m., Vildæbletræ. Det, som leder Tanken herpaa, er, hvad der i Schübeler's *Viridarium Norvegicum* II 459 fortælles om et ualmindelig stort Vildæbletræ paa denne Gaard.²⁾ Dettes Forekomst gjør det

1) Mølska er gammelt Elvenavn. Det er endnu bevaret som Navn paa en Tverelv i Hegre Sogn i Øvre Stjørdalen, og Spor efter det findes paa flere Steder.

2) Hos Schübeler staar ved Trykfeil *Afnes* for *Axnes*.

jo rimeligt, at der paa Gaarden allerede i gammel Tid har været saadanne Træer, og Træets Sjeldenhed her nær Nordgrændsen for dets Forekomst i Norge¹⁾ kunde let lede til at give Stedet Navn efter det. Overgangen fra Apaldrsnes til *Aksnes* kan synes paafaldende, men lader sig godt forklare. Første Leds ubetonede Endestavelse i sammensatte Stedsnavne er, som ovenfor antydet, stærkt udsat for Slid og Sløifning, og Apaldrsnes kunde derfor — gennem flere Mellemlid — blive til Apsnes. Dette er siden maaske først gaaet over til Afsnes (som f. Eks. Klepstad paa Byneset o. fl. St. er blevet til *Klefstad*). *Aksnes* kunde i ethvert Tilfælde ved en Lydovergang, hvorpaa mangfoldige Eksempler have, opstaa af Afsnes eller umiddelbart af Apsnes, ligesom f. Eks. *Oksaal* paa Inderøen er opstaaet af Uppsalir og *Oksaas* i Egge Sogn af Upsáss.²⁾ Som et Navn, hvori apaldr har undergaaet lignende Forandring, kan anføres *Afset* paa Averøen paa Nordmør, som skrives Abelsett i 16de Aarh., og derfor utvivlsomt maa være sammensat med dette Ord.³⁾

Hvor man ikke har noget bestemt at holde sig til, er det naturligvis umuligt at sige, af hvilken af disse forskjellige Stammer Navnet *Aksnes* kommer. Ved Gaarden i Stod ligger det nær at antage, at dens Navn kunde have samme Rod som det paa Leksvikstranden, eftersom Gaarden i AB. II skrives Afsnes, hvilket, efter hvad ovenfor er oplyst, er et af Mellemstadierne mellem Apaldrsnes og *Aksnes*; men denne Skriftform kan maaske ikke betragtes som fuldt paalidelig. Det vil dog neppe være nogen afgjørende Indvending mod Forklaringen, at Vildæbletræets Nordgrændse nu ligger lidt søndenfor Stod.

Alstahaug Præstegaard i Skogn har faaet sit Navn paa en besynderlig Maade forvansket ved en gammel Misforstaaelse. At

¹⁾ Denne falder efter Schübeler omtrent ved Ytterøen.

²⁾ Jfr. Selsk. Skr. 1882 S. 14, hvor jeg har anført flere Eksempler.

³⁾ Længere syd i Landet findes en Mængde med Trænavnet apaldr sammensatte Gaardnavne, for det meste nu i saadan Form, at Oprindelsen ikke let forstaaes. Usammensat har man det i *Abaall* i Birkenes Sogn i Nedenes Amt (alm. skr. *Aabel*). — *Abelvær* i Nære Sogn i Namdalen (alm. skr. *Appelvær*) maa paa Grund af Udtalen med b nødvendig være af anden Oprindelse.

Gaardens oprindelige Navn er Ölvishaugr, af Mandsnavnet Ölvir, er bekjendt allerede deraf, at en Mand fra denne Gaard nævnes blandt de trøndske Stormænd, som satte sig imod Haakon den godes Forsøg paa at indføre Kristendommen (hans Saga i Heimskr. Kap. 19), og med det samme Navn (tildels i Formerne Alvis —, Aulvis—) omtales Gaarden som Kirkested i flere Breve fra Middelalderen (DN. II 60, 266, III 18, 38, 477, AB. 114). Almuens Udtale paa Stedet har endnu bevaret det gamle Navn i en ved Sprogudviklingen forandret Form; det lyder *Ælshau*, med lang Vokal i 1ste Stavelse og tykt l. Den stedlige Udtale er her, som heldigvis næsten altid, bleven upaavirket af Skriftformens Forvanskning.

Endnu 1513 skrives Allsogh (DN. VIII 481), men lidt senere kommer den forvanskede Form frem (Alstehoff NRJ. II 200, Alstehoug og Alstehug i OE., Alsthug 1559 osv.), og den har holdt sig senere i Skrift.

Forvanskningen synes ikke at kunne forklares paa anden Maade, end at man, ganske urigtigt, har antaget dette Navn for at have samme Oprindelse som Navnet paa et andet bekjendt Kirkested i Nidaros Stift, *Alstahaug* paa Helgeland. Det sidste Navn skrives rigtigt saaledes og kommer af Gaardens Beliggenhed paa Øen *Alsten* (gl. Form Alöst; Gaardnavnets oprindelige Form Alastarhaug¹).

Af Mandsnavnet Ölvir, der nu kun har holdt sig i Brug i den sydvestlige Del af Landet (i Formerne *Ølver*, *Olver*, *Olve*, *Auver*), ere temmelig mange Gaardnavne dannede ogsaa i det Trondhjemske, men de have almindelig nu, ikke blot i Skrift, men ogsaa i Udtale, faaet saadan Form, at deres Oprindelse kun kan paavises ved Hjælp af ældre Skriftformer.

Afskellige af dem skrives nu *Al*—, medens Udtalen, ligesom i Skogn, er *Æl*— med tykt l. Herhen hører saaledes uidentvilt *Alset* i Selbu (af Aulfuasætre AB. 40²), *Alstad* paa Frosten

¹) Ved en for begge Navne fælles yderligere Forvanskning har man i senere Tid gjort Navnet til *Alstadhaug*, som om det var sammensat med et Gaardnavn *Alstad*.

²) Skrivemaaden Aulfua— viser, at her ei kan være Tale om Sammensætning med Mandsnavnet Alfr, hvilket bestyrkes ved, at Udtalen har *Æl*—, ikke *Al*— med rent a.

(af Aulfuistadom AB. 28), *Alstad* i Skatval Sogn i Stjørdalen (af Aluistadom AB. 34), *Alstad* i Hevne (Aluestad i 16de Aarh.), *Alstad* i Østre Toten (i Middelalderen skr. Alfua—, Alfue—), *Alstad* i Østre Slidre (Alffuestad 1516, DN. XIII 154) og sandsynlig efter Udtalen ogsaa *Alstad* i Rollag.¹⁾

I andre Tilfælde ere Gaardnavne af denne Oprindelse skrevne *Ul—* og lyde i Udtalen *Øl—* med tykt l, som *Ulset* i Klæbu (Vlffeseter OE.) og i Skatval Sogn (Wlffuesettir 1559), *Ulstad* paa Inderøen og i Beitstaden (begge skrevne Uluestad i 16de Aarh.). Derimod maa *Ulstad* i Hegre Sogn i Stjørdalen, der udtales paa samme Maade, vistnok være af anden Oprindelse, da det AB. 37 skrives af Olgostadom.

Formen *Øls—* have saadanne Navne antaget baade i Skrift og i Udtale i *Ølsholm* i Buviken (af Olwisholma AB. 118; udtales *Ølsømmen*), i *Ølsaas* i Brønnø paa Helgeland og i *Ølstad* i Røken (af Aulistadom RB. 23) og i Lesje.

Former, der tilsyneladende ligge endnu længere borte fra Mandsnavnets oprindelige Lyd, har man i *Aavesland* (Evje, Lyngdal, Hægebostad), *Aavestrud* (Flaa Sogn i Hallingdal) og *Auvers-ekre* (Høidalsmo Sogn i Telemarken).

Endelig maa mærkes, at der af *Ölvir* i ældre Tid fandtes en Sideform *Aulir*,²⁾ og at der er dannet Gaardnavne ogsaa af den sidste: *Aulestad* i Østre Gausdal, *Aulstad* i Vestre Gausdal (det

¹⁾ Derimod ikke Fjeldgaarden *Alstad* i Aasen, da Udtalen her er *Allsta* med mouilleret ll (her er maaske den oprindelige Form *Atlstaðir*, af Mandsnavnet *Atli*). Om *Alstad* i Skogn kan intet oplyses, da ægte Almueudtale ikke haves (Gaarden kaldes nu *Aunet*), og Navnet ikke findes i ret gamle Kilder. — Stadsbygdens Præstegaards gamle Navn kan derimod vel have været *Ölvishaugr*. Navnet har i senere Tid været skrevet *Elshaug* eller *Alshaug*; men det er med dette, som med de fleste Præstegaardsnavne, at Navnet ikke længere er levende i Almuens Mund, hvorfor intet sikkert kan siges om Oprindelsen (at Skogns Præstegaards Navn er bevaret i levende Tradition, kommer deraf, at den først er bleven Præstegaard omkr. 1680 ved Mageskifte med den ældre Præstegaard Eide).

²⁾ Disse Former forholde sig til hinanden som *Sølvi* til *Sauli*. *Aulir* finder man f. Eks. RB. 96, 333, DN. I 276, III 273, IV 345, 397, V 170, 195, VIII 266, X 179, XI 91, 126 (og i Formen *Eylir* DN. I 445, II 393, V 228, 294, IX 175, i Formen *Eilir* DN. V 280, IX 196). *Sauli* findes RB. 70, 88, 322, 342, DN. I 352, II 243, V 370, VIII 327.

sidste skr. Aulastadir, Aulæstadir DN. I 346, II 369, 634, III 417; begge nu alm. skr. *Olstad*), og *Aulesjord* i Højjord Sogn i Jarlsberg (alm. skr. *Ullensjord*).

Annøl, Gaard nederst i Orkedalen (tidligere feilagtigt skr. *Anøld*). Gaarden findes tidligst nævnt ved 1540 og skrives ogsaa da Annøl; nuværende Udtale er *Annølen* (tykt l og mouilleret nn, med den her sædvanlige Tilføielse af Hankjønartikelen;¹⁾ i Dativ *Annøla*).

Der kan neppe være Tvivl om, at dette Navn oprindeligt har lydt Arnhóll, Arnahóll eller Arnarhóll. Det kan, som let skjønnes, rimelig forklares paa den Maade, at Gaardens Navn fra først af har været Hóll, og at Tillægget foran skriver sig fra en Eier i Fortiden, som har havt Navnet Ørn eller det deraf afledede og i Norge almindeligere brugte Arni.²⁾

Der gives dog Omstændigheder, som gjøre en anden Forestilling om Navnets Oprindelse mulig og lægge den nær. I Fosen er *Ansteinen* efter Karterne et meget almindeligt Navn paa Smaaøer og Holmer. Det findes ved Almenningen i Bjørnør, 2 Gange blandt Frøerne, paa 2 Steder i Aafjorden (mellem Løvøen og Asen og i Melsteinens Gruppe V. for Asen) og ved Sydvestspidsen af Tarven.³⁾ Dette Navns oprindelige Form maa være Arnsteinn og Betydningen *Ørnestenen*.

Dette fører igjen Tanken videre til Arasteinn, der forekommer i den ældre Edda, i Helgakvida Hundingsbana I 14⁴⁾: Helge sidder, træt efter en blodig Kamp, „und Arasteini,“ da Sigrun kommer til ham. Ari er, som bekjendt, et andet Navn, af samme Stamme, paa Ørnen; Arasteinn betyder altsaa ogsaa Ørnestenen. I den i Edda forekommende Form gjenfindes Navnet paa to Steder i Norge. *Arstein* heder en Gaard i Holmedal Sogn i Søndfjord (skr. Arestein 1567); efter hvad der er mig sagt af en Mand

1) Se herom nærmere Selsk. Skr. 1882 S. 55.

2) Sammensætningens sidste Led er naturligvis i ethvert Fald hóll m., rundagtig, isoleret Forhøining, jvfr. Selsk. Skr. 1882 S. 22.

3) Samme Navn har man formodentlig ogsaa, urigtigt skrevet, i *Andesten*, et Fjeld paa Østsiden af Rungstadvandet i Egge Sogn.

4) Jfr. den prosaiske Tekst til Helgakv. II; Bugges Eddaugdave S. 181 og 193.

fra Gaarden, ligger her en overmaade stor Rullesten, hvorefter Gaarden almindelig, og vist med rette, antages at være benævnt. Endvidere fortæller Wille¹⁾, at der ikke langt fra Arestøl²⁾ nordenfor Bosbøen paa Møsstranden i Telemarken ligger en Sten, kaldet „Aresteen“ af uhyre Størrelse, da den er 21 Alen høi og 62 Alen paa det tykkeste i Omfang.

I Lighed med de her anførte Navne, der vise, at det har været almindeligt at kalde Høider efter Ørnen, kunde vel altsaa ogsaa Arnhóll forklares direkte af Fuglenavnet.³⁾

Navnet *Annol* har jeg ellers kun bemærket paa et Sted til, i Ringebu i Gudbrandsdalen, hvor et af Sæterlagene kaldes *Annol-sæteren* (tildels urigtigt skr. *Annor*—; findes i den nye Matrikel under Gaards-No. 94, 3 i Ringebu). Ialfald paa dette Sted maa den sidst anførte Forklaring være den rimeligste.

Det kan til Slutning, i Forbindelse med de anførte Navne, der betyde Ørnestenen og skrive sig fra en stor Sten, bemærkes, at flere af de paa *—stein* endende Gaardnavne i Landet bevislig have Hensyn til en paa Gaarden staaende eller liggende stor Sten. *Vigstein* i Nannestad paa Romerike har saaledes sit Navn af en, saavidt vides, endnu paa Gaardspladsen staaende høi Bautasten⁴⁾, der vel ialfald af den, der fandt paa Navnet, forudsattes at være reist til Minde om et Drab (víg). Paa *Dvergsten* i Gran paa Hadeland ligger en meget stor Sten, der efter Navnet i sin Tid maa have været antaget for Dverges Bolig.⁵⁾ *Gaasestein* i Søndre Undal har ganske sikkert sit Navn af en vældig Rullesten, der, som jeg selv har seet, ligger lige foran Vaaningshuset.

Aspaas, der forøvrigt er et meget almindeligt og let forstaaeligt Gaardnavn, er paa et Sted i det Trondhjemske anvendt urigtigt i Matrikelen, paa en Gaard i Hesjadalen i Aalen, der har været

1) Beskrivelse over Sillejord (Kbhavn 1786) S. 58.

2) Sæteren maa være benævnt efter Stenen.

3) *Ørneberget, Ørnefjeld, Ørntind* ere ikke ualmindelige Fjeldnavne.

4) Jfr. Nicolaysen, Norske Fornlevninger S. 52.

5) *Dvergasteinn*, Kirkested i Seydisfjorden paa Østsiden af Island, har faaet sit Navn af lignende Grund (Kaalund, Hist. topogr. Beskr. af Island II 212, jfr. det om Dvergene i Stenen her fortalte Sagn hos Jón Arnason, I sl. Þjóðsögur og æfintýri II 67).

skrevet saaledes, siden Gaarden først kom ind i Matrikelen i 17de Aarh. Skriftformen er aabenbart feilagtig, da Navnet i Udtalen lyder *Aaspale*, i Dativ *Aaspala* (lang Vokal i 2den Stavelse og Bitone paa denne; tykt l). Heraf fremgaar for det første, at 1ste Led ikke kan være Trænavnet *Asp*, og dernæst, at 2det Led maa være Intetkjønsord. Man tager neppe feil ved at forudsætte, at Navnets oprindelige Form er *Ásbarð*, af *barð* n., Kant; Betydning altsaa: Aaskanten. Navnet passer, saavidt det kan sees af Kartet, godt til Gaardens Beliggenhed: øverst i Kanten af en brat Styrtning, der fører ned til Hesja. Overgangen fra b til p i Udtalen er en naturlig Forhærdelse af Lyden, fremkaldt ved det forudgaaende s.

Ordet *barð* synes ellers ikke at være særdeles meget brugt i norske Stedsnavne. Et med det her omtalte beslægtet Navn er *Kjernbal* i Gol i Hallingdal (d. e. Tjernkanten; 1520 skr. *Tiænnearde*, i senere Tid ved Misforstaaelse *Kimneberg*). Som 1ste Sammensætningsled har man vistnok *barð* i *Balberg* i Faaberg (skr. *Bardeberg* i 16de Aarh., udtalt med tykt l). Gaarden ligger høit oppe i Skraaningen af den til alle Sider steilt affaldende *Balbergkamp*, hvilket Fjeld Navnet *Barðaberg* vel oprindelig tilhører. Forklaringens Rigtighed styrkes derved, at der under Kampen løber en Tverelv til Laagen af Navn *Bæla* (tykt l, d. e. *Berða*). En Sammensætning af *barð* med *vin* er *Bære* (Heimbære, Midbære og Sygnebære) i Raundalen paa Voss (skr. *Bærdin* BK. 76 a). Navne afledede af *barð* ere vel *Berle* i Rugsund Sogn i Nordfjord (oprindelig *Berðla*) og *Bæling* i Stadsbygden (alm. skr. *Belling*; udtales *Bæling* med tykt l og skrives *Berding* ved 1550 i DN. XI 781). Hertil tror jeg ogsaa at maatte henføre Gaardnavnet *Rødbøl* i Hedrum ved Larvik, udtalt *Røbbøl* med tykt l. Navnet skrives nemlig RB. 49 i *Rødbærdhi*, og dets sidste Led maa derfor antages at være *berði* n., afledet Form af *barð*.

Aspjeld i Ørkedalen har i senere Tid tildels været skrevet *Asphjeld*, under Forudsætning af, at Navnet var sammensat med det i mange Stedsnavne forekommende *hjalr* (se denne Artikel nedenfor). Forudsætningen er urigtig; thi det er utvivlsomt denne

Gaard, som AB. 53 skrives af Espeholte. I Udtalen lyder Navnet nu *Aspjellen* (med tilføiet Hankjønsartikel og lukt e i anden Stavelse), i Dativ *Aspjelda*. Den oprindelige, til d svækkede t-Lyd kommer altsaa frem i Dativformen.

En meget lignende Forandring har det samme Espiholt undergaaet i *Eidspjeld* i Hedrum. Denne Gaard skrives i Espiholte i DN. IV 137, i et i Afskrift fra 1555 bevaret Brev af 1320¹⁾; det er aabenbart en Feil, naar RB. 190 skriver i *Æidspiolte*. Udtalen er der *Isspjæll*.

Forøvrigt ved jeg ingen tilsvarende Eksempler at anføre. Det er derimod ganske almindeligt, at Vokalen i holt, naar det staaer som sidste Led i et Navn, i Udtalen forandres til e, uden Forandring i Konsonantforbindelsen lt.

Det oprindelige Espi— (af espi n., aspebevokset Sted) er, som man ser, gaaet over til Asp—, som om 1ste Led var selve Trænavnet. En tilsvarende Forandring har man i adskillige andre af Trænavne dannede Stedsnavne.²⁾

Et andet Gaardnavn i Orkedalen, der har Asp— til 1ste Sammensætningsled, er ogsaa blevet misforstaaet i senere Tid: *Asbøl* eller *Aspbøl*, som det nu almindelig skrives. Skrivemaaden med —bøl, der først findes i 18de Aarh., beror vel paa, at man har antaget Navnet sammensat med bæli n., Bosted, hvormed mange Gaardnavne i Landet ere dannede. Dette Sammensætningsled kan dog neppe ellers paavises at være brugt i Trondhjems Stift³⁾, og Formen i Aspolom i AB. 53, hvormed de i 16de og 17de Aarh. brugte Skriftformer stemmê, viser, at Navnets oprindelige Form maa være *Asphólar*, sammensat med det ovenfor under *Annól* omtalte hóll m. Den nuværende Udtale *Asspólann* (tykt l) passer lige godt til begge Afledninger.

Gaardnavnet *Aspholen* findes ellers i Kleive Sogn i Bolsø,

¹⁾ I dette Brev henføres rigtignok Gaarden til Nabobygden Eidanger; men at det er Eidspjeld i Hedrum, som menes, fremgaar af, at denne Gaard i RB. opføres blandt det Lafrantskirken i Tønsberg tilhørende Gods, til hvilken den netop blev skjænket ved Brevet af 1320.

²⁾ Se Artikelen *Føri* nedenfor.

³⁾ Det er almindeligt paa Østlandet og forekommer enkeltvis i Bergens Stift, noget hyppigere i Nordland.

hvor det dog kan være tvivlsomt, om ikke Navnet kommer af den afledede Form *espi*, da Udtalen er *Æsspolen*. Gammelt *Espi-hóll* har man sikkert i *Espelen* i Aasene Sogn ved Bergen (alm. urigtigt skr. *Espeli*), da Navnet i DN. XII 96, 200 og XIII 3 skrives *Espioll*.

Barlien skrives almindelig en Gaard i Overhallen. Med denne Form stemmer dog Udtalen kun daarlig; den lyder nemlig *Ballia* (det første dobbelte l mouilleret). Det viser sig ogsaa, at Navnet 1540 skrives *Boldeliidt*, 1559 *Balliidt*, 1590 *Balleliidt*; først i 17de Aarh. er r kommet ind i Skriftformen, formodentlig ved falsk Etymologi.

Efter dette tror jeg, at der kan være Grund til at antage, at Navnets første Led er det gamle Mandsnavn *Bolli*. Det kan virkelig paavises, at nuværende *Ball*— i lignende Tilfælde er opstaaet af *Bolla*—; Gaarden *Balhall* i Værdalen (udtalt *Ballhallan* med mouilleret l paa begge Steder) skrives nemlig i AB. 18 af *Bollahallom*.

Overgangen fra o til a foran l med efterfølgende Konsonant er ikke ualmindelig. Som Eksempler anføres: *Foldereid* i Namdalen (gl. *Foldareid*), udtalt *Fallri* (mouilleret l); *Falkum* i Gjerpen (skrevet *Folkeimr* RB. 37, 38, 39 og DN. I 697, III 736); *Maldal* i Saude i Ryfylke (tidligere skr. *Moldal*, som vistnok er oprindeligere, jfr. den nærliggende Gaard *Molde*); *Stangerholt* paa Ytterøen (af *Stangarholte* AB. 25), udtalt *Stangralt*; *Bjøralt* i Jevnaker (*Biorholtar* DN. III 106):

Der findes endvidere temmelig mange Gaardnavne, der se ud til at være sammensatte med *Bolli*, men i hvilke dette Navn har beholdt sin oprindelige o-Lyd. Vi have saaledes *Bollerød* (eller *Bollerud*) i Enningdalen, i Nes paa Romerike, i Biri, paa Eker, i Borre og i Sem i Jarlsberg; *Bollgaarden* (2. Gaarde, østre og vestre, der neppe ere Dele af samme oprindelige Gaard) i Værdalen¹⁾; *Bollien* (alm. skr. *Boldeli*) i Eide Sogn i Kvernes; *Bollestad* i Gjesdal Sogn, Stavanger Amt.

¹⁾ Almindelig urigtigt skr. *Balgaard*, formodentlig efter falsk Sammenstilling med det ovennævnte *Balhall* i samme Bygd.

Disse sidst anførte Navne lader det sig ikke gjøre at forklare af nogen af de andre Stammer, hvorom der kunde være Spørgsmaal (böllr m., en Kugle, en Bold, og bolli m., en Bolle, — det sidste forøvrigt oftere brugt som Stedsnavn, om Fjelde og Skjær). Man er henvist til Mandsnavnet, uagtet dette historisk neppe kan paavises at være brugt som saadant i Norge, kun paa Island.¹⁾

Mindre sikkert er det vel, om alle de andre Stedsnavne, der begynde med *Bal-*, *Balle-*, og i hvis første Led man har Grund til at formode et Personsnavn, ere af samme Oprindelse, — saaledes navnlig det ikke sjeldne *Balstad* (nordentjelds forekommende i Tingvold, i Selbu og paa Leksvikstranden). Det bekjendte *Balstad* i Lofoten (i Buksnes) skrives saaledes i AB. 96 af Baldreksstadom. Der kan endvidere paavises et Mandsnavn Baldi (RB. 294, DN. IV 317 o. fl. St.²⁾; af dette kommer vel *Ballerud* i Bærum (Baldhærud 1348, DN. IV 264) og *Ballestad* i Gjerpen (Baldestadir RB. 35). *Balstad* i Tingvold og i Nes paa Hedemarken findes i middelalderiske Kilder skrevne Ballastadir (AB. 69; DN. III 205, 1346). Muligheden af, at her allerede Overgangen fra o til a kan have gjort sig gjeldende³⁾, er neppe udelukket; men Afgjørelsen bliver i ethvert Tilfælde usikker.

Selv om man med det anførte ikke vil anse det for fuldt bevis, at *Ballien* i Overhallen har den antagne Oprindelse (af Bolli), bliver det lige sikkert, at den vanlige Skriftform *Barlien* er urigtig og fremkommen ved en Misforstaaelse.

Borgund. Ved Nordspidsen af Ytre Vikten ligger en Ø, der i Matrikelen i senere Tid, ligesom i Jordebøgerne lige fra 16de Aarh., har været skrevet *Borgen*. At dette er feilagtigt, viser Udtalen. Paa Stedet siges *Baargaann* (Tostavelses-Betoning; kort Vokal i begge Stavelses). I Nabobygder skal Udtalen være *Baargan*, og *Borgan* er nok ogsaa den i Egnen almindelig brugte Skriftform.

¹⁾ Jfr. Artikelen *Kjelstad* nedenfor.

²⁾ Det er nok forresten paa alle disse Steder en og samme Mand, som nævnes.

³⁾ Den forøvrigt vistnok i anden Henseende feilagtige Form i Bionaltum for den ovennævnte Gaard i Jevnaker (i RB. 298) tyder paa, at Udtalen med a allerede ved 1400 har været brugt paa Hadeland. Navnet *Balstad* i Ytre Rendalen horer i ethvert Tilfælde ikke hid; her har Udtalen tykt l.

Den først anførte Udtaleform, der maa være den paalideligste, leder ligefrem til at forudsætte som den oprindelige Form *Borgund*¹⁾, og saaledes er derfor den efter Øen benævnte Gaard skrevet i den nye Matrikel.

Navnet *Borgund* bruges paa flere Steder i Landet, om en Ø i Fjelberg Sogn i Søndhordland, om et Sogn øverst i Lærdalen i Sogn (her vel oprindelig Gaardnavn), om en Gaard paa Nordsiden af Stadlandet i Selje Pgd. og om et Sogn paa Søndmør (her vel fra først af Ønavn).

Jeg har i en tidligere Afhandling²⁾ gjort opmærksom paa, at det ligger nær at forklare dette Stedsnavn af, at der paa Stedet har været gamle „Borge“ eller Befæstninger, eftersom *Borgund* er afledet af *borg* f., men ogsaa fremhævet, at denne Forklaring maa betragtes som temmelig usikker. Den namdalske Øs Naturforhold synes ikke at modsige den, forsaavidt man kan bedømme Forholdene efter Kartet; der ser ud til at være flere Fjeldknatter af det Slags, som man i Fortiden helst valgte til Plads for Bygdeborge.

Bratjør og **Sørjør** ere Navne paa to, hver ved sin lille Fjord liggende Gaarde sydligst i Osen Sogn i Bjørnør. Navnene have i senere Tid alm. været skrevne *Bratgjerd* og *Sørgjerd*³⁾; men Udtalen, der er *Brattjer*, *Sørrjer* med kort, lukt e, vækker Mistanke om, at dette ikke kan være rigtigt; efter almindelig trondhjemske Udtale skulde sidste Led lyde —*jal*, med tykt l, hvis det var gerði n., Gjerde. Mistanken bestyrkes derved, at alle ældre Jordebøger til Begyndelsen af 18de Aarh. skrive j—, ikke gj—, i disse Navne. Deres oprindelige Form kommer ogsaa frem i OE., den ældste Kilde, hvori Gaardene nævnes; de kaldes der begge *Jaderen* (Nordre og Søndre J.).

Vi have altsaa her det velkendte jaðarr m., Kant, Rand, endnu brugt som Appellativ og i ældre Tid anvendt til Dannelse af en Mængde Stedsnavne. Disse betegne dels Landskaber og

¹⁾ Ogsaa *Borgund* paa Søndmør og i Selje udtales med aa i 2den Stavelse.

²⁾ Gamle Bygdeborge i Norge, i Aarsberetn. fra Foreningen til norske Fortidsm. Bevaring 1882.

³⁾ Denne Skrivemaade er et temmelig nyt Paafund; den findes endnu ikke i Matrikelen af 1723.

Grænder (*Jæderen* søndenfor Stavanger; *Jaren*, Grænd i Vestre Bærum osv.), dels Sær (*Jaren* i Gran), dels, og det oftest, Gaarde. I den sidste Anvendelse forekommer Ordet dog kun sjelden vesten- og nordenfjelds, hvorimod det er almindeligt i Østlandets lavere Egne. Hvorledes man skal tænke sig Anledningen til Navnets Anvendelse i Bjørnør, er vel uvist. Det beror paa, hvad Jaðarr her oprindeligt har betegnet. Har det været en tidligere samlet Gaard, beror det paa, hvor denne har ligget; men det var vel ogsaa muligt, at Jaðarr fra først af har været Navnet paa de to Fjorde.

Brøskift, Gaard i Stadsbygden. Gaarden nævnes i AB. 63, hvor man ser, at Navnets ældre Form er Bræðraskipti. Den maa altsaa have faaet sit Navn af, at den var opstaaet ved Gaarddeling mellem Brødre, eller selv havde været Gjenstand for saadan Deling.

Den gamle Jordebog for Erkestolen giver desuden en anden interessant Oplysning om Gaarden, idet den anfører den under Navnet „Nædzsta Skot som nu heiter Brødraskipte“ (Nedre Skot, som nu heder Brødreskifte). Den har altsaa i ældre Jordebøger været anført med Navnet Nedste Skot, men kaldtes allerede ved 1430 almindelig med det nu brugte Navn. Hvor længe iforveien dette var kommet i Brug, kan man ikke vide; det kunde vist dengang, som nu, hælde, at en Gaard længe blev staaende i officielle Jordebøger med et Navn, som forlængst var aflagt hjemme i Bygden.

Gaardens oprindelige Navn er altsaa Skot, og den anden, høiere liggende Del af denne Gaard kaldes endnu *Øverskot* (i Bygdens Udtale *Øsskaatten*), uagtet *Nederskot* i flere hundrede Aar ikke har været til under dette Navn. Dette Ord, skot n., er ret meget brugt i Stedsnavne omkring i Landet og synes almindelig i disse at betegne noget, der skyder eller stikker frem, særlig fremskydende Fjeldhøider. Her er Navnet naturlig motiveret ved det vestlig i Stadsbygden fremstikkende høie Land, paa og under hvilket de omtalte Gaarde ligge. I enkelte Tilfælde kan Navnet være at opfatte anderledes, om noget opskydende, i Veiret skydende (*Opskot*, en af de største Høider i Smaalenene, sydøstlig i Trøgstad).

Af Gaarde, som have sit Navn af „Brødre,“ i Almindelighed vel af den Grund, at de paa den Tid, da Navnet fæstede sig, eiedes og brugtes i Fællesskab af Brødre, er der adskillige i Norge. I det Trondhjemske have vi *Brørs* paa Namdalseidet (ved 1520 skrevet *Brødre-aas*), søndenfjelds *Brødre-Aas* paa Eker (udtalt *Brøraas*; *Brødoraas* RB. 88, 90), *Brødremoen* i Eidsberg (udt. *Brørmoen*; i *Brødramo* RB. 167) og *Brørby* i Jevnaker (*Broderby* 1578, *Brødreby* 1616), vestenfjelds *Brøraas* i Lyngdal og *Brørvik* i Stamnes Sogn i Nordhordland. Ved de sidste Navne kunde forresten anden Oprindelse være mulig, ligesom Sammensætningsledet *Brødre*— tildels ogsaa kan tænkes opstaaet paa anden Maade, end ovenfor forudsat. „Brødrerne“ bruges nemlig ikke sjelden som Navn paa to nærliggende og ensartede Lokaliteter, ialfald om Fjelde og Skjær.

Gaardnavnet *Brøskift* paa Alteidet i Kvæningen nordligst i Tromsø Amt, der først er indkommet i Matrikelen efter 1723, er neppe oprindeligt paa Stedet; det maa være opstaaet ved Opkaldelse efter Gaarden i Stadsbygden.

Byna i Vuku Sogn i Værdalen er et Navn, der maa vække Opmærksomhed ved sin paafaldende Endelse, ligesom enkelte andre Navne af samme Form i de trondhjemske Amter: *Husbyna* i Hegre Sogn i Stjørdalen (alm. skr. *Husbyen*), *Mona* i Værnes Sogn sammesteds (alm. skr. *Mo*) og *Mona* paa Snaasen.

Ved at sammenholde disse Navne¹⁾ kommer man til den Erkjendelse, at Endelsen —*na* intet andet er end den gamle Dativendelse for Hankjønssord i den bestemte Form, eller at de anførte Navnes tilsvarende gamle Former ere *Býnum*, *Húsabýnum* og *Mónum*. Overgangen fra —*um* i den gamle Dativform til —*a* i den nuværende er regelmæssig i alle Hankjønssord i disse Egne; det usædvanlige er, at i disse Tilfælde — alle ved Stammer, der udlyde paa Vokal — den oprindelige Endelses *n* har holdt sig foran *a*. Ellers lyder f. Eks. Dativen af *Moen* her nu *Moa*, uden *n*. Dette er dog kun en Bekræftelse paa, hvad der viser sig i adskillige andre Tilfælde, at Stedsnavnene, hvad Bøiningsendelser an-

¹⁾ Intet af disse Navne har nu særskilt Dativform.

gaar, kunne bevare det oprindelige bedre, end Sprogets almindelige Ord, medens det forøvrigt, i Ordets Stamme, ser ud, som om de have været udsatte for stærkere Slid og fjernet sig mere fra den oprindelige Form. Dette sidste forklares let derved, at ved Stedsnavnene Bevidstheden om deres oprindelige sproglige Betydning meget lettere gik tabt end ved Apellativerne.

At oprindelige Dativformer af Stedsnavne nu ere blevne Hovedformer og bruges som Nominativ — baade af Entals- og af Flertalsnavne —, er som bekjendt meget almindeligt og er forlængst forklaret deraf, at Stedsnavnene oftest hortes i Dativform, forbundne med Præpositioner, der styrede Dativ (á, í, at).

Der gives endel andre Gaardnavne, endende paa —a, i det Trondhjemske, som man kunde fristes til at forklare paa samme Maade. Saadanne ere *Vada* i Beitstaden (af *Vad* om AB. 4), *Støvra*, *Enga*, *Husa*, *Aasa* paa Snaasen (alm. skrevne *Støvren*, *Engum*, *Husum*, *Aasum*), *Mou* og *Bya* i Harran Sogn øverst i Namdalen og *Ve*a (alm. skr. *Vedde*) i Nærø. Allerede disse Ords Kjøen viser dog tildels, at Endelsen her er at opfatte anderledes; Navnene ere Flertalsord i ubestemt Form, svarende til gammelt —ar eller —ir. De gamle Former af disse Navne maa altsaa være *Vadir*, *Styfrir*, *Engjar*, *Húsar*, *Ásar*, *Móar*, *Býar*, *Viðir*.¹⁾ Vi have her altsaa Undtagelser fra, hvad der ellers er Regel i Trondhjemsbygderne, at Gaardnavne i Flertal faa bestemt Form (*Bergan*, *Risan*, *Holan*, *Husan*, *Lian*, *Aasan*, *Sandan*, *Steinan*, *Hjellan* osv.).

Det er at mærke, at de sidst omtalte Navne paa —a høre hjemme i den nordligste Del af Trondhjems Stift. I den sydlige Del af Nordland er det ganske almindeligt, at Gaardnavne i Flertal have ubestemt Form og i nuværende Udtale ende paa —a (*Stokka*, *Valla*, *Enga*, *Saura*, *Dala*, *Vika* osv.²⁾).

¹⁾ *Lona* i Foldereid er vel, da det skal udtales med Enstavelses-Betoning, den bestemte Form i Ental af Hunkjønnsordet *lón* (se om dettes Anvendelse i Stedsnavne Artikelen *Laanke* nedenfor).

²⁾ Om de Tilfælde, hvori Endelsen —a er opstaaet af det oprindelige Sammensætningsled *vin*, se Artikelen *Dyva* nedenfor.

Djupvik (eller i ældre og oprindeligere Form *Djúpavík*) er, som efter Naturforholdene rimeligt, et meget almindeligt Stedsnavn i Norge og er paa mange Steder ogsaa anvendt som Gaardnavn. Det betyder formodentlig overalt: Vik med dybt Vand.¹⁾ Navnet har imidlertid nu ofte faaet saadan Form, at det af de Fleste neppe bliver gjenkjendt, og det baade i Tale og i Skrift. Som det saa ofte er Tilfældet, ere desuden hyppigt Skrift- og Taleformerne indbyrdes afvigende, fordi de første ere uheldige Gjengivelser af de sidste.

Udtalen er nu paa forskellige Steder *Djupvik, Djuvik, Jupvik, Juvik, Jevik, Jivik, Jøvik, Døvik, Devik, Divik*; mulig forekomme endnu flere Variationer. De sædvanligste Skrivemaader ere *Dybvik, Devik, Dyvik, Døvik, Gjevik, Gevik, Gjøvik*. De sidst anførte Skrivemaader med G— ere særlig hyppige og gaa delvis helt tilbage til det 16de Aarh. Denne Feil er, ligesom mange lignende Feil i Navne, der oprindelig begyndte med en Konsonant med efterfølgende j, men hvori allerede tidlig kun den sidste Lyd blev hørt i Udtalen, opstaaet paa den Maade, at man, uden at kjende Navnets Oprindelse eller tænke derover, paa Slump foran j har tilsat en af de Konsonanter, som kunde bortfalde i saadan Forbindelse; det blev da oftest g eller h, som de, der forekom i de fleste Ord i Skriftsproget i Anlyd foran j. Det mest bekjendte Exempel af denne Art er vel Kjøbstadnavnet *Gjøvik* ved Mjøsen, optaget efter et Gaardnavn i Vardal, der i 1432 (DN. XI 137) skrives *Dyupwiik* og nu udtales *Jivik*.

Ogsaa i de trondhjemske Amter har man dette Gaardnavn paa adskillige Steder. Ingen vil tage feil af det ved Gaardene *Djupvik* (alm. skrevne *Dybvik*) i Værnes Sogn, Ørlandet, i Skjørn og i Aasen (paa alle disse Steder udtalt *Jupvikja*). Anderledes staar det i flere andre Tilfælde. Ved *Djupvik* i Gravik Sogn i Namdalen har den almindelige Skrivemaade været *Devik*; Udtalen er *Juvikja*. *Jevik* i Fillan Sogn, Hitteren, og i Osen Sogn i Bjørnør have almindelig været skrevne *Gjevik*; det sidste er nyt som sær-

¹⁾ Om det i enkelte Tilfælde kan være at forstaa: dybt indtrængende Vik, er vel tvivlsomt. Jeg har ikke kunnet finde *djúpr* anvendt i Oldnorsk i saadan Betydning.

skilt Gaard, det første skrives i AB. 60 Diupuik og endnu i 16de Aarh. med D—. *Jevik* i Ekne Sogn i Skogn¹⁾ og i Sparbuen (Part af Frøset) skreves før *Gevik*; den første Gaard nævnes AB. 23 (Diupuik). *Jevik* i Fosnes skreves før *Devik* og har stadigt været skrevet med D—; i AB. 85 staar Diupawik.

I de sidst anførte Tilfælde, hvori Udtalen overalt har *Je—*, er i den nye Matrikel overensstemmende dermed skrevet *Jevik*. *Djevik*, efter Oprindelsen med Modifikation efter Udtalen, vilde neppe have fundet Bifald.

Dombu i Meldalen skrives i AB. 51 af Dumbu og i AB. 124 Dumba i Nominativform (det sidste Sted er et Tillæg til Jordebogen fra Slutningen af 15de Aarh.). Udtalen er nu *Dommbu*, med lukt Vokal i begge Stavelser (efter 1 Opgave *Dommbuen*, med tilføjet Hankjønsartikel). De anførte Steder af AB. vise, at Navnet maa have haft svag Hunkjønsform, Dumba, og Sandsynligheden taler da for, at det fra først af tilhører den lille forbi Gaarden flydende Elv (hvis nuværende Navn jeg ikke kjender).

At saa er Tilfældet, bestyrkes ved Navne af samme Stamme andensteds. Der findes endnu Elve, som kaldes *Domba*, med lukt o (eller i de Egne, hvor mb nu i Udtalen er gaaet over til mm, *Domma*). *Domba* heder saaledes en liden Aa, hvoraf det bekjendte *Dombaas* i Dovre har Navn, og *Domma* findes som Elvenavn i Grue (Bielv til Glommen) og i Nordre Land (Bielv til Dokka). Desuden gives der adskillige Gaardnavne, som ialfald kunne forklares af dette Elvenavn: *Domholt* i Hole paa Ringerike (skrevet *Dom bolt* i 16de Aarh.), *Dommerud* i Hovinbygden i Telemarken, *Dommedal* i Sund Sogn ved Bergen (i Dumbudal BK. 53 a), *Domben* i Sulen i Ytre Sogn, *Domben* i Kinn Sogn i Søndfjord og *Dombestein* i Daviken i Nordfjord (af Dumbasteine DN. XII 222).

Elvenavnet Dumba ligger det nær at forklare af Adjektivet dumbr. Det vilde da betyde: den stumme, og maatte betegne

¹⁾ Her findes Skrivemaaden med G— allerede tidlig i 16de Aarh. I OE. kaldes Ekne Kirke, som har staaet paa Gaardens Grund, Gyvik Kirke.

en Elv med roligt Løb, hvoraf der ikke høres Larm.¹⁾ Det maa her, som ved alle Forsøg paa at forklare Elves Navne, erindres, at disse, forsaavidt de have en Betydning, der karakteriserer Elvens Løb, ikke kunne antages at være givne efter en almindelig Anskuelse af dette i hele dets Længde, men efter den Maade, hvorpaa det artede sig paa det Sted, hvor Navngiveren stod i Øieblikket. Der gives saaledes neppe nogen blandt de Elve, der hede eller have hedet *Lygna* (den stille), som ikke paa sine Steder har Fossefald eller Stryg.

Navnet i Meldalen gjør Vanskelighed i sproglig Henseende, forsaavidt som det lukte u i Endelsen ikke synes motiveret ved den oprindelige Form. Nutidsformen maa være udgaet fra den oprindelige Dativform *Dumbu*; men Navne, der have ubestemt Dativform af svage Hunkjønssord, findes ellers ikke paa disse Kanter, og de kunde i ethvert Fald ikke nu ende paa lukt u. Der er neppe anden Forklaring mulig, end at man i senere Tid feilagtigt har tænkt sig Navnet sammensat med *bú n.* (Gaard), der ellers ofte bruges som sidste Sammensætningsled i Gaardnavne, og at denne urigtige Etymologi har faaet Indflydelse paa Udtaleformen.

Drilen. Dette Navn, Gaardnavn i Jøssund Sogn i Aafjorden, er, saavidt jeg ved, enestaaende i Landet. Det udtales, som her skrevet, med lukt og langt i og Enstavelses-Betoning i 1ste Stavelse.

Navnet skrives i den ældste Kilde, hvori det er fundet (1559) *Driigelenn*, *Drygelenn*. Denne Skriftform viser vel rigtig Vei til Navnets Oprindelse; det maa være det oldnorske Ord *dregill m.*, Baand eller Bind. Hvad det er for en Særegenhed ved Stedets Situation, som kan have givet Anledning til Navnet, ville maaske vel kjendte Mænd kunne oplyse. Det kan tænkes f. Eks. at være det nærliggende Sund, eller en ved særegen Farve udmærket Aare i en Fjeldside, som man har sammenlignet med et Baand.

Dyva i Laanke Sogn i Stjørdalen har almindelig i senere Tid (siden 17de Aarh.) været skrevet *Dybvad*, en Skrivemaade, hvis

¹⁾ eller mulig en Elv, der giver dump Lyd (jfr. Aasen under *dumm* No. 2).

Opkomst¹⁾ vel er forklarlig efter Udtalen (med lukt y og Tostavelses-Betoning), men som giver en falsk Forestilling om Navnets Oprindelse.

I 16de Aarh. skreves Dyffuen, Dywen (OE., NRJ. II 190 o. fl. St.). Det er derhos at mærke, at Navnet i sin nuværende Form bliver uforandret i Dativ; det kan altsaa ikke, hvad der ellers kunde tænkes efter Nominativformen, være et svagt Hunkjønssord, da det isaafald i Dativ efter Bygdens Dialekt maatte lyde *Dyvaan*.

Der kan neppe være nogen Tvivl om, at Ordet er sammensat med —vin, og at dets oprindelige Form har været Dývin. Første S sammensætningsled maatte da vel være dýn., Dynd, Hængemyr.²⁾ De med —vin sammensatte Navne ende nemlig nu i Stjørdalen regelmæssig paa —a. Saaledes siges *Dævla* (*Devle*; opr. Dalvin), *Hæjja* (*Hegge*; *Heggin*), *Ryjkjleja* (*Rykkle*; *Rykkin*), *Mera* (*Mære*; *Mædrin*), *Mela* (*Mæla*, Gaards-No. 90 og 91; *Merðin*?), *Streta* (*Stræte*; *Strætin*), *Svorta* (*Svorte*; *Svertin*), *Ræppa* (*Reppe*; *Reppin*), *Hæmmra* (*Hemre*; *Hemrin*), *Trøita* (*Troite*; *Preytin*?), *Hægra* (*Hegre*; *Hegrin*). Samme Udtale af Navnene paa —vin findes ogsaa ellers hist og her i Landet, ialfald som den almindeligste, saaledes i Søndre Hedemarken, i Bamle Fogderi og i Nedre Telemarken, i Søndfjord, Nordfjord og hele Romsdals Amt og paa enkelte Steder i Søndre Trondhjems Amt (*Rømnen* og *Gilde* i Aafjorden, udt. *Rømna* og *Jilla*; *Nesten* [Præstegaarden] og *Velve* i Selbu, udt. *Næssta* og *Vælva*; *Torven* i Klæbu, udt. *Tørva*). I hele Nordre Trondhjems Amt ellers er den sædvanlige Udtaleendelse i disse Navne nu —e eller —i.³⁾

Ogsaa paa andre Steder har, i Tilfælde, hvor v i vin har holdt sig og —a er Udtale-Endelsen, Formen givet Anledning til

1) Denne Skrivemaade er vel snarest fremkaldt ved det i Danmark (Jylland) oftere forekommende Navn *Dybvad*, der i sidste Halvdel af 16de Aarh. blev almindelig bekjendt gennem den fra et af disse Steder udgaaede Professor ved Københavns Universitet, Jørgen Dybvad (afsat 1607, død 1612) og hans Søn Christopher Dybvad, ligeledes Professor i København.

2) Dýpvín, af djúpr (dyb), var dog vel ogsaa tænkeligt, da p let i denne Form kunde afslides i Udtalen. Navnet maatte isaafald vel forklares af dybt Jordsmon.

3) Om Udtalen af de S sammensætninger med vin, som have faaet Flertalsform, se Artikelen *Hoplen* nedenfor.

den Misforstaaelse, at Navnet er sammensat med *Vad*; saaledes har *Gjørva* i Sunnelven paa Søndmør været skrevet *Gjørvad*. Hvor Udtalen i samme Tilfælde har —e, hænder det, at man har skrevet —*ved*, som om S sammensætningsledet var viðr (Træ, Skov): *Sandved* i Egersund Pgd., *Langved* Præstegaard i Indviken.¹⁾

Ekset, Gaard i Bjugn, i senere Tid (fra 17de Aarh.) alm. skr. *Eigset*, skrives, hvor den tidligst nævnes, i 1559, *Igdesetther*; den nuværende Udtale er *Ekksset* med lukt Vokal i 1ste Stavelse.

Den anførte ældste bekjendte Skriftform giver vistnok Ret til som Navnets oprindelige Form at antage *Igðusetr*. Man finder i temmelig mange norske Stedsnavne Ordet *igða*, oftest i S sammensætning, som første S sammensætningsled, men da i meget stærkt forandret Nutidsform. En Gaard i Vang Sogn i Valdres heder *Igden* (alm. feilagtigt skrevet *Igdem* eller *Igdeim*; udtales *Igda*, i Dativ *Igdunn*). Endvidere er at anføre *Igdetveit* paa Vossestranden, i ældre Jordebøger skrevet *Egdetveit* (nu tildels ganske urigtigt *Eidetveit*; udtales *Ihktveit*), *Igesund* i Herø Sogn paa Søndmør (skr. *Egdesund* NRJ. II 115; udtales med lang, lukt Vokal i 1ste Stavelse), *Igdal* i Skjold Sogn i Ryfylke (nu allerede længe i Bygden blot kaldet *Dalen* og skrevet saaledes alt 1610, men i 16de Aarh. Ekedal, *Igdal*, *Egdal*), *Ekset* i Stadsbygden (*Egsetter* NRJ. II 40, senere i 16de og Begyndelsen af 17de Aarh. *Igsetter*, *Ydsett*, *Idsett*, *Egsett*, i nyere Tid almindelig *Eigset*; udtales *Ekset* med lang, lukt Vokal i 1ste Stavelse), *Igdaldalen*, Sæter i Kvamsø Sogn i Sogn, *Igde*, Sæter i Sandnes Sogn i Sætersdalen.

Igda er vistnok i alle disse Stedsnavne Elvenavn. At der ved nogle af de anførte Steder kun kan paavises smaa Bække, er ikke nogen gyldig Indvending. Forholdene paa de Steder i Landet, hvor de gamle Elvenavne have holdt sig godt (f. Eks. i Orklas Dalføre), vise, at selv meget ubetydelige Vandløb i gamle Dage have haft egne, usammensatte Navne.

Virkelig findes *Igda* ogsaa endnu som Elvenavn ialfald paa

¹⁾ Denne Skrivemaade har ogsaa indsneget sig i et Par Tilfælde, hvor Udtalen har —a; *Longva* og *Nogva* i Haram paa Søndmør have alm. i senere Tid været skrevne *Langved* og *Nogved*.

to Steder i Landet, ved Gorset i Rennebu og ved Veglo i Overhallen. Sandsynlig har man det ogsaa i *Egdelven*, der falder ud i Gjerstadvandet i Nedenes nordnorden for Gaarden Ultveit.

Der er al Rimelighed for, at Elvenavnet intet andet er end Fuglenavnet igða, der forekommer baade i Oldnorsk og i nyere Bygdemaal, uden at det dog sikkert kan paavises, hvilken Fugleart det egentlig tilhører.¹⁾ Saameget ser man ialfald, at det har været en liden Fugl.

Fuglenavne findes ogsaa ellers anvendte som Elvenavne. Mangfoldige Stedsnavne vise, at elptr (Svane) har været et almindeligt ældre Elvenavn.²⁾ Endvidere finder man som Elvenavne *Kraaka*, *Ravna* og *Revna*, *Gaasa* og *Gjæsa*, *Hauka*, *Rypa*, hvilke vel alle rimelig ere at henføre til Fuglenavnene.

De Tankeforbindelser, som ligge til Grund for Anvendelsen af Fugles Navne paa Elve, ere vistnok forskjellige i de forskjellige Tilfælde. I det, vi her have for os, ligesom i flere andre, skulde jeg tro, at det er Fuglens Stemme, man har sammenlignet med Elvens Brusen eller Rislen. Paa denne Maade tror jeg ogsaa at maatte forklare de af Insekters Navne dannede Elvenavne (*Humla*, *Fluga*). Man kan jevnføre de Elvenavne, der ligefrem referere sig til Elvens Lyd (som *Kvina*, *Gaula*, *Phura*, *Skravla*, *Skvaldra*, *Skrika* o. fl.)

Figga kaldes den Elv, der fra Leksdalsvandet gaar mod Nord gennem Sparbuen og falder ud i Fjorden tæt ved Stenkjær. Samme Navn har en af Jæderens Hovedelve, hvis nedre Løb falder i Klep Pgd., med Udløb i Præstegjeldets nordvestlige Del. Udtalen er i Sparbuen *Fijja*, paa Jæderen *Fijjo* (med forskjellig Endelse efter Egnens Dialekt), paa begge Steder med Enstavelses-Betoning. Den gamle Form er altsaa Figg, i Genitiv Figgjar, og den retteste Skrivemaade af Nutidsformen vilde være *Figgja*.

¹⁾ Se Fritzners, Aasens og Ross's Ordbøger.

²⁾ Jeg opfatter Forholdet her anderledes end Fritzner (under Ordet elptr) og støtter mig derved navnlig til, at Ordet endnu er bevaret som Elvenavn ialfald paa et Sted (*Elta* i Tryssil), og at i flere Tilfælde Navne af denne Stamme kunne paavises paa langt fra hinanden liggende Steder ved samme Vasdrag.

Navnet er, som mange af de gamle Elvenavne, vanskeligt at forklare med Hensyn til Betydningen; den, der som jeg ikke er Sprogmand af Fag, vil ialfald ikke gjøre noget Forsøg derpaa. Derimod kan det have sin Interesse at paavise, at der her, som paa mange andre Steder, af Elvenavnet er dannet andre Navne i Vasdragets Omraade.

Vandet, hvoraf den førstnævnte Elv har sit Udspring, kaldes nu, som anført, Leksdalsvandet, efter Bygden, som omgiver dets Østside i Værdalen, *Leksdalen*.¹⁾ Vandets gamle Navn har dog været et andet; det kaldes i AB. 14 Fixsjor, der vel (som antaget af Munch, Hist. geogr. Beskr. S. 72) rigtigt skrevet maatte lyde Figgjsjór.

I Værdalen ligger omtrent paa Høiden af det Skar, som fra Vandets sydøstlige Hjørne fører over til Værdalens Hoveddalføre, en Gaard *Fikse*. Jeg har før²⁾ paavist, at —e i dette Navn maa være opstaaet af —eið, og anført flere Gaardnavne af lignende Form i Indherred.³⁾ *Fikse* forudsætter derefter som nærmeste Grundform Figgseið. Dette Navn kan ikke være dannet direkte af Elvens Navn, baade fordi Navnet Figg ikke kan paavises brugt om Vasdraget ovenfor Udløbet af Leksdalsvandet, og fordi Genitivformen isaafald vilde være urigtig; det maatte hede Figgjareið. Gaardnavnet maa altsaa, som ogsaa er naturligt efter Gaardens Beliggenhed, være dannet af Søens Navn, og leder os paa Spor af en ældre Form af dette end den i AB. forekommende Figgjsjór. Denne oprindelige Form maa have været Figgir (Gaardnavnets ældste Form altsaa Figgiseið). En Mængde norske Sønavne ere, som bekjendt, dannede ved Endelsen —ir; nogle af dem have endnu beholdt det oprindelige r i Endelsen og ende —eren (*Øieren* osv.); andre, vel de fleste, have nu Endelsen —en, —in. En stor Del af disse Sønavne ere vistnok dannede ved Afledning af den dem gjennemløbende eller af dem udløbende Elvs Navn; men det

1) Denne maa igjen have Navn efter det her udfaldende betydeligste Tilløb til Vandet; denne Elv kaldes nu efter en Gaard *Lundselven*, men har sikkert engang baaret det nordenfjelds for Elve ikke ualmindelige Navn Lexa.

2) Selsk. Skrifter 1882 S. 36—37.

3) *Øve* = *Øfreið* paa Ytterøen, *Helge* = *Helgeið* i Egge Sogn, *Vestre* = *Vestreið* i Stod.

falder i de fleste Tilfælde vanskeligt at paavise dette, fordi de tilsvarende Elvenavne nu ere glemte. Jeg kan dog nævne enkelte Tilfælde, hvori et Elvenavn og et Sønnavn paa —ir staa i samme Forhold til hinanden, som ovenfor forudsat om Figg og Figgir. Søen *Lyseren* paa Grændsen mellem Enebak og Spydeberg har sit Udløb til Glommen gennem en Elv, hvis gamle Navn maa have været *Lýsa*, da den omgivende Bygd, det nuværende Hovin Sogn i Spydeberg, i Middelalderen kaldtes *Lýsudalr* (altsaa *Lýsa* — *Lýsir*). *Leira*, Bielv til Valdreselven i Nordre Aurdal, kommer fra en Sø, der heder *Leirin* (*Leira* — *Leirir*). Fra Søen *Økteren* i Nore Sogn i Numedal løber en Elv til Norefjorden, der heder *Ølta*,¹⁾ (*Elptr* — *Elptir*).²⁾

Vi skulle endelig lægge Mærke til, at der paa et Nes ved Leksdalsvandet nær Figgas Udløb af dette ligger en Gaard, som skrives *Fisknes* og udtales *Fissnes* (med aabent i). Skrivemaadens Rigtighed synes sikret ved Formen *Fiscanes* i AB. 13,³⁾ men det tør dog ikke være for dristigt at antage, at denne Skrivemaade beror paa en Misforstaaelse, og at Gaardens oprindelige Navn er *Figgisnes*, dannet af *Figgir*. Misforstaaelsen laa nok saa nær, især hvis Udtalen allerede i Jordebogens Tid har været som nu, og at Misforstaaelsen er der, bliver saameget sandsynligere derved, at ogsaa Søens Navn paa et Sted i AB. (S. 13) skrives *Fiskisior* istedetfor *Fixsior*.

Fjelnset (alm. skrevet *Fjellingset*) er Navn paa en Gaard i Vinje Sogn i Hevne; i AB. 65 skrives det *Fiolnosætr*. Den ikke ubetydelige Elv, ved hvis Udløb Gaarden ligger, kaldes *Fjælna* (Tostavelles-Betoning; lang Vokal i 1ste Stavelse og tykt l). Endvidere have vi aabenbart et Navn af samme Stamme i DN. II 105, 226 (1314, 1345), hvor *Vinje*, den nærliggende Hovedgaard i Sognet, kaldes *Vin* i *Fiaulni*, *Vinn* i *Fiolnæ*.

Paa de sidste Steder have vi, tænker jeg, Fjordens (Vinjefjordens) Navn, ved hvis Bund de omtalte Gaarde ligger. Fjordnavne

1) Y. Nielsens Reisehaandbog (1890), Sp. 88.

2) Jfr. Fritzner under *elptr*.

3) Saa synes der snarest at staa i Haandskriftet, ikke *Fistanes*, som trykt i Udgavens Tekst.

— hvoraf man jo forøvrigt ikke kjender saa ret mange i gammel Form — ere i Regelen Hankjønssord, ligesom Appellativet fjörðr. Fjordens gamle Navn har altsaa været Fjölnir, dannet af Elvens Navn, som vistnok er ældre.¹⁾ Til Fjordnavnet Fjölnir kan vel ogsaa henføres Gaardnavnet *Fjelnesdalen* (alm. skr. *Fjellingsdal*) længere ude, paa Sydsiden af Øen Stabben i Tusteren Herred. Vistnok ligger denne Gaard langt udenfor Vinjefjorden i den Udstrækning, hvori dette Navn bruges nu; men den ligger ved det Løb, som fører ind til Fjorden, og det lader sig vel tænke, at man i ældre Tid har strakt Navnet Fjölnir saa langt ud.

Om Betydningen af Elvenavnet *Fjēlna* har jeg ingen Mening; jeg skal kun pege paa Sandsynligheden af, at - n i dette Navn ikke hører til Stammen, men er Afledningsendelse. Der findes nemlig mange Elvenavne, hvori man med større eller mindre Sikkerhed synes at kunne opfatte —n eller —na saaledes. Jeg nævner som Eksempler *Atna* i Østerdalen (gammel Form vel *Atn*, da Navnet har Enstavelses-Betoning), *Etna* i Land (ligesaa *Etn*), *Bogn* (der maa være det gamle Navn paa den Elv, der falder ud ved Bangsund søndenfor Namsos; Navnet udtales nu *Baangna* med Enstavelses-Betoning, og Dalen kaldes *Baangdalen*), *Byna* (Tostavelses-Betoning) i Opdal, *Gisna* i Rennebu (Enstavelses-Betoning), *Auðna* (Undalselven vestenfor Mandal), *Holsno* i Hardanger (Tostavelses-Betoning), *Ign* (paa flere Steder; deraf f. Eks. *Ignarbakki*, nu *Enebak* paa Romerike), *Mesna* ved Lillehammer (Tostavelses-Betoning), *Ógn* (vel den gamle Form for Ogneelven paa Jæderen og for Elven i Ongdalen ovenfor Stenkjær), *Rotna* i Solør,²⁾ *Súrn* (maa være den gamle Navneform for Hovedelven i Surendalen; Spor til dette Elvenavn findes ogsaa paa andre Steder), *Sókn*, *Ugna* eller *Ygna* i Østre Slidre (Tostavelses-Betoning).

Fjermstad, Gaard i Bratsberg Sogn paa Strinden. Navne, der maa være af samme Stamme, forekomme paa enkelte Steder i den

¹⁾ Jfr., hvad der i den foregaaende Artikel er oplyst om Sønavnes Forhold til Elvenavne.

²⁾ Kan maaske dog komme af Adjektivet *rotinn* (raadden), ligesom der ogsaa ved enkelte af de øvrige Navne kan være Mulighed for, at —n har lignende Oprindelse.

sydlige Del af Landet: *Fjermestad* i Time Sogn paa Jæderen, *Fjermedal* i Bjerkreim Sogn i Dalene, *Fjermeros* i Iveland Sogn i Nedenes Amt, *Fjermedal* i samme Sogn, *Fjermedal* i Vegusdal Sogn lidt længere oppe.

De tre sidst anførte Navne give en vigtig Oplysning. Alle de tre Gaarde ligge ved den samme lille Elv, og af dem *Fjermeros* nederst, ikke langt fra Elvens Udløb i Augevandet, som det kaldes paa Kartet.¹⁾ Dette fører nødvendig til den Slutning, at Gaardene have sit Navn af Elven, og at det er dennes Navn, som stikker i S sammensætningens første Led *Fjerm*—. Det samme Elvenavn maa da antages at ligge til Grund for de 3 først anførte Gaardnavne. Ogsaa disse Gaarde ligge ved Vandløb, som kunne have baaret Navnet.

Kun en af Gaardene findes nævnt i Middelalderen, den paa Jæderen, der i 1329 og 1345 findes skrevet *Fiarmastadir* (DN. IV 168, 235).

Efter det anførte maa Elvenavnet have lydt *Fjörm*, i Genitiv *Fjarmar*. Formen *Fjermeros* forbyder at tænke paa en svag Form *Fjarma*. Navnet staar maaske i Forbindelse med det i Ross's Ordbog som brugt i flere Bygdemaal anførte Verbum *fjarma*, fare hastigt, ubesindigt afsted.

Forbord. Navnet findes, saavidt vides, kun paa to Steder i Norge: som Gaardnavn i Skatval Sogn i Stjørdalen og i Malvik Sogn paa Strinden.

Det forekommer tidligst i Fortællingen om Gisl Illugessøn (Fornm. s. VII 29, ved 1100), hvor Gisl finder Tilhold hos en mægtig Mand Håkon á Forbordā. Om hermed menes Gaarden i Stjørdalen eller paa Strinden, kan ikke sees; snarest er det vel den første. Efter dette Sted skulde Navnets oprindelige Form være *Forbordī* m. I AB. 34 findes Gaarden i Stjørdalen nævnt i Flertalsform af *Forbordhom*; den nuværende Udtale er *Førrbol* (lukt o og tykt l). Gaarden paa Strinden, der først nævnes i en Tilskrift fra Slutningen af 15de Aarh. i AB. 31, kaldes der *Forbord*; her udtales Navnet nu *Færrbolan* (med de samme Lyd i

¹⁾ Det skal forevrigt kaldes *Ogge* (lukt o).

2den Stavelse; i 1ste Stavelse den ikke ualmindelige Overgang fra o til a foran r med følgende Konsonant.¹⁾

Navnet maa vel forklares af *borð n.* i Betydningen Kant, Rand, altsaa: et Sted, der ligger som en Kant, Bord foran noget.²⁾ Forklaringen passer vel paa den paa forholdsvis jevnt Terrain under det høie Forbordsfjeld liggende stjørdalske Gaard, og efter Kartet synes Situationen ved Gaarden paa Strinden at være nogenlunde den samme.

Med Hensyn til Betydningen kunne altsaa disse Navne sammenstilles med de velkjendte Landskabsnavne *Jæderen* og *Lister* (*Jaðarr*, *Listi*), der begge betyde Brem, Kant, og ere Navne paa flade Kystlandskaber, der strække sig foran Fjelde.

Forbregd findes som Gaardnavn paa 3 Steder i Landet, i Værdalen, i Opdal og i Kvam Sogn i Gudbrandsdalen.³⁾ Udtalen er i Værdalen saaledes, som Navnet ovenfor er skrevet (dog med ø i 1ste Stavelse), i Opdal *Faarrbrægdann* (bestemt Flertalsform), i Gudbrandsdalen *Faarrbrigd*. Kun en af Gaardene, den sidste, nævnes i Middelalderen (af *Forbrigde* AB. 106); Skriftformerne i yngre Kilder give ingen Veiledning. Den sædvanlige Skrivemaade i senere Tid har været *Forbrigt* i Værdalen og i Gudbrandsdalen, *Forbreid* i Opdal.

De tre Gaarde ligge alle temmelig bratlændt, i stærkt skraanende Lier. Med dette for Øie vil det vel findes rimeligt, at Navnet kommer af det gamle Adjektiv *forbrækk*, der bruges om nedadheldende, nedover bærende Terrain; det kunde være et af dette Adjektiv afledet Hunkjønord. Blødgjørelsen af Konsonantforbindelsen i Slutningen kunde vel tænkes bevirket ved Stavelsens Tonløshed.

¹⁾ Det er vel — bl. a. paa Grund af Betydningen — ikke rimeligt at sætte det sidste Navn i Forbindelse med det gamle, efter Ross endnu i Bygde-maal brugelige Ord *farborði*.

²⁾ Jfr. Selsk. Skr. 1882 S. 36.

³⁾ Navnet *Forbregd* paa en særskilt skyldsat Skolejord i Egge Sogn (Part af Kvam) er vel fremkommet ved Opkaldelse efter en af de nævnte to trondhjemske Gaarde.

Forsøl, Gaard i Værran, har før været skrevet *Forsel* eller *Førsel*, men udtales *Faarrsølan* og kommer tydeligvis af det gamle Ord forsœla f., et beskygget, for Solen dækket Sted (endnu brugt i flere Bygdemaal). Navnet svarer til Stedets Beliggenhed lige under en brat Aas paa dennes Nordside.

Ordet findes som Stedsnavn paa flere Steder, men tildels stærkt forandret i Form, saa at det ikke let gjenkjendes. Vi have saaledes *Fossøla* i Borre Pgd. i Jarlsberg, *Fossøl* i Brunkeberg Sogn i Telemarken (alm. skrevet *Foshøl*) og *Fossøl* i Vikebygd i Søndhordland (skrevet *Fodsel* og nu nok udtalt —*sel* med Afsvækkelse af sidste Stavelses Vokal). Endvidere forekommer Navnet i Bohuslen, i *Forshälla*, Kirkested noget søndenfor Uddevalla (saaledes almindelig skrevet nu). I RB. 348 kaldes nemlig dette Sted *Forsøla*, og Navnet skal endnu lyde saaledes i Almuens Udtale.¹⁾ Af samme Oprindelse er formodentlig Fjeldnavnet *Fosseltind* i Fjeldrækken søndenfor Vartdalstranden paa Søndmør, ligesom Karterne ogsaa nordligst paa Kvaløen i Vestfinmarken anføre et Sted af Navnet *Forsøl*. Paa Island findes en Dal af Navn *Forsæludalur*, den øverste Del af Vatnsdalen i Hunavatns Syssel, — en trang, af høie Lier indelukket Dal.²⁾

Navnet kan med Hensyn til Betydningen sammenstilles med et ligeledes oftere forekommende Gaardnavn, der i gammel Form lød *Sóllausa*, og altsaa betegner Steder, der kun sparsomt beskinnes af Solen. Det findes søndenfjelds i Enningdalen (*Solløsen*, alm. skrevet *Solougsten*), Nordre Odalen (*Sollaust*, alm. *Soløst*), Nedre Eker (*Solløs*, ogsaa skr. *Sølløs*) og i Sveen i Søndhordland (ialfald er det vel sandsynligt, at Navnet *Sølløsviken* her har denne Oprindelse). Nordenfjelds har man det ialfald paa et Sted, *Solløisa* i Osen Sogn i Bjørnør (Gaards-No. 7 i den nye Matrikel). *Subus* i Røros, der vel lydlig kunde forklares paa denne Maade, maa nok være af anden Stamme, da det ligger mod Solen paa Aursundens nordlige Bred.

Nær *Forsøla* staar baade med Hensyn til Oprindelse og Betydning *Afsøla*, der betegner et fra Solen bortvendt Sted. Ogsaa

¹⁾ M. Hejer, Konungariket Sverige II 931.

²⁾ Kaalund, Hist. topogr. Beskr. af Island II 42.

dette findes anvendt som Stedsnavn, om en Gaard i Slemdal i Bratsberg Amt.

Fosen eller **Storfosen**, Ø og Gaard ved Ørlandet. Denne gamle Kongsgaard, der siden en Tid var Fogedgaard og hvorefter derfor Fogderiet har faaet sit endnu brugelige Navn, forekommer oftere i Kongesagaerne og i andre Kilder fra Middelalderen (Fornm. s. VIII 41, 70, 159, 367, IX 467; Ølisten i Snorra-Edda; Heidarv. Saga Kap. 13). Navnet skrives der Folskn, Folksn, Folsn, i Genitiv Folsknar. Den nuværende Udtale er *Fosna* med langt, lukt o og Enstavelses-Betoning, altsaa stærkt Hunkjensord i bestemt Form.

Det samme Navn bruges eller har været brugt om adskillige andre mindre bekjendte Steder, — overalt saaledes, at det ialfald oprindeligt, saaledes som her, maa antages at have tilhørt en Ø.

Den Gaard, paa hvis Grund Byen Kristiansund blev anlagt i forrige Aarh., hed saaledes *Fosen*, almindelig til Adskillelse fra Fosen ved Ørlandet kaldet *Lille-Fosen*.¹⁾ Navnet har her vistnok fra først af været brugt om den Ø, hvorpaa Gaarden laa og nu den største Del af Byen ligger, Kirkelandet. Yderst i Lindaas Pgd. i Nordhordland er der en større Ø af Navn *Fosen*, hvorpaa Austreim Annekskirke ligger, og samme Navn bærer en ogsaa temmelig stor, til Avaldsnes Pgd. hørende Ø paa Østsiden af Karmsund. I Herø Pgd. paa Søndmør er der en Gaard og en Vaag, som kaldes *Fosnavaaen* (urigtigt skr. *Forsnevaag*); dens Navn synes at forudsætte, at den Ø, hvori Vaagen skjærer sig ind, oprindeligt har hedet Folskn (nu kaldes den almindelig Bergsøen efter en af de paa Øen liggende Gaarde).²⁾ Endelig har jeg paa et Kart seet en Holme *Fosna* i Dolmsundet paa Nordsiden af Hitteren.

Intet af de sidst nævnte Steder findes omtalt i Middelalderen, men der kan ikke være nogen Tvivl om, at Navnets oprindelige Form overalt er den samme.

Navnets Oprindelse synes klar; det maa, som vel ogsaa al-

¹⁾ Jfr. Topogr. Journal XVI 2.

²⁾ Ogsaa i Ørskog Pgd. paa Søndmør nævnes i en Jordebog fra 1606 et *Fosnevaag*, som ikke nu findes i Matrikelen eller paa Karter.

mindelig antages, komme af *fela*, at skjule, og *Folgsn*, *Folksn* være den oprindeligste Form; Betydning altsaa: Skjul, Skjulested. Ordet kan nu ikke paavises som Appellativ i Oldnorsk (uden i S sammensætningen *folgsnarjarl* i Sturl. Saga [Vigf.] I 384, hvor det fortælles, at dette Navn skulde være tillagt Snorre Sturlessøn, fordi det antoges, at han før sin Afreise fra Norge i 1239 i Hemmelighed var udnævnt til Jarl af Hertug Skule). Derimod findes Ordet *fyłgsni* (*fyłskni*, *fyłsni*) n., der maa være et af *folgsn* afledet Ord med samme Betydning.

Nøiere at bestemme, i hvilken Mening de Øer, som hede eller have hedet *Fosen*, have faaet et Navn, der betyder Skjulested, vil være vanskeligt nok. Det ligger nær at tænke sig, at man dermed har villet betegne dem som Steder, hvor man kunde ligge i Skjul med Skibe, saaledes at man ikke let opdagedes af forbifarende Fiender, eller at man havde let for uventet at overfalde disse (jfr. Ordet *leynivágr*).

Der findes paa nogle Steder (i Opstryn i Nordfjord, i Beitstaden og i Namdalen) et Gaardnavn *Fosnes*, udtalt med langt, lukt o og følgelig forskjelligt fra det almindeligere *Fossnes*, der kommer af *fors* m., en Foss. I det førstnævnte Navns første Led kunde vel efter Lyden stikke det samme Ord *folgsn*, som vi have i *Fosen*; men ialfald kan Betydningen neppe i alle disse Tilfælde være den samme, som vi ovenfor have forudsat for dette. Bedst vilde denne Betydning kunne forliges med Stedforholdene ved det namdalske *Fosnes*.

Føri skrives i den nye Matrikel en Gaard i Skage Sogn i Overhallen. Den almindelig brugte Skrivemaade er *Furre*, men at den er feilagtig, fremgaar af Udtalen, som lyder *Føri* med kort ø. Gaardens Navn er altsaa ikke selve Trænavnet *fura* (Furu), men det deraf afledede *fyri* n., hvis Betydning i denne Anvendelse maa være: Samling af Furutræer, et med Furu bevokset Sted.

Navnet forekommer ellers ikke som Gaardnavn nordenfjelds, men paa flere Steder ellers i Landet, ogsaa der tildels forvansket i Skriftformen: *Fyri* i Nes paa Romerike, *Fyre* (Gaards-No. 131, 2) i Etnedalen i Valdres, *Føre* i Søgne (alm. skrevet *Føeid*) og *Fyre*

i Ævanger Sogn paa Voss (tildels skr. *Føre* eller *Førde*). Desuden findes flere sammensatte Navne, hvori dette fyri er 1ste Led: *Fyresdal*, Bygdenavn i Telemarken,¹⁾ *Førsdal* i Rakkestad (skr. Fyrisdalr RB. 161), Fyirilundr i Brandval Sogn i Solør, nu kaldet *Kirkhus*,²⁾ *Førland* i Stord Sogn i Søndhordland (Fyri-land BK. 32 b).

Ogsaa af flere andre Trænavne haves lignende Afledningsformer paa —i, der ofte anvendes i Stedsnavne og, ligesom i det anførte Tilfælde i Overhallen, i senere Tid tildels have været skrevne, som om de kom umiddelbart af Trænavnet.

Mangfoldige Stedsnavne ere dannede af det af björk paa denne Maade afledede birki. Det findes ret ofte usammensat, baade som Entals- og Flertalsord, tildels skrevet efter den nu almindeligst brugte Udtale *Børke* (Frogner Sogn paa Romerike, Veldre Sogn paa Hedemarken), men oftest *Bjerke* (Nannestad paa Romerike, Grue og Hof i Solør, Faaberg, Øier). Flertalsformen (gl. Birkjar) har man i *Børke* i Aardal i Ryfylke³⁾ (alm. skrevet *Birke*), *Birkje* paa Voss (tildels skr. *Bjørke*) og *Børkjum* i Lærdal (skr. *Bjørkum*). Desuden findes birki i en Mængde Sammensætninger, af hvilke den mest udbredte er *Birkealand* (almindeligt Gaardnavn i Strøget fra Nedenes til Søndfjord). Nordenfjelds findes paa to Steder et hermed sammensat Navn, *Birkaaker* i Rennebu og i Opdal, begge efter den omtalte Misforstaaelse alm. skrevne *Bjerkaker*. Udtalen er paa begge Steder *Bærkaak*, hvoraf fremgaar, at den gamle Form maa være Birkiakr (Gaarden i Rennebu skrives AB. 50 Berkakr, hvilket forudsætter en Udtale som den nuværende; i DN. XII 180, fra 1446, findes den feilagtige Form Berkirakr). Af andre nordenfjelds forekommende Navnedannelser af birki kan mærkes det i Udtalen forandrede *Børset* paa Ulvundeidet, i AB. 74 skrevet af Birkisætre.⁴⁾

¹⁾ hvor dog mulig 1ste Led er Fyri m., som kan forudsættes at være gammelt Navn paa Fyresvardet, jfr. Sønavnet Eikir (*Ekeren*) paa Eker.

²⁾ fordi her i Middelalderen og endnu ned til Midten af 17de Aarh. stod en Sognekirke (RB. 458, 554 og DN. XI 125, jfr. om Kirkens Nedlæggelse Norske Rigsregistr. IX 116).

³⁾ maa være Flertal, da Udtalen er *Børkja*.

⁴⁾ Ogsaa *Birkestrand* i Frei Sogn (Birkiströnd i Haakon d. godes S. Kap. 22) udtales nu *Børstrann*.

Det af Trænavnet eik dannede eiki forekommer usammensat som Gaardnavn paa adskillige Steder i den sydvestlige Del af Landet og i mange sammensatte Navne (hyppigst *Eikeland*), af hvilke dog intet hører hjemme i det Nordenfjeldske med Undtagelse af *Eikesdalen* i Romsdals Fogderi.¹⁾ — Eski, af askr, findes kun i Sammensætninger, udelukkende søndenfjelds og vestenfjelds. — Espi, af ösp, forekommer derimod oftere ogsaa i det Trondhjemske. Usammensat have vi det i *Espe* i Værnes Sogn, Ørlandet, og i *Esp* paa Byneset og paa Leinstranden. Begge de sidste Navne udtales nu *Æsspen* (Enstavelses-Betoning), med den heromkring vanlige Tilføielse af Hankjønartikelen til Gaardnavne af hvilket-somhelst Kjøn (den sidste Gaard skrives i *Æsp*i i DN. II 250, fra 1349, og af *Espæ* i AB. 42). Hvorledes det forholder sig med *Espen* i Orkedalen, er jeg ikke sikker paa, da Udtalen i Nominativformen her er opgivet at være *Æsspa* med Enstavelses-Betoning. Af Sammensætninger med *espi* er der mange rundtom i Landet, hvoraf nordenfjelds findes *Espeesen* (Orkedalen, Meldalen, Horg, Børsen, Bratsberg Sogn paa Strinden), *Espenes* (paa Froien og i Rissen),²⁾ *Espehaugen* i Horg, *Espeset* i Aure, *Esvik* (oprindelig *Espivík*) i Rissen.

Af hesli (dannet af hasl) og lindi (dannet af lind) findes ingen Stedsnavne i det Trondhjemske og heller ikke saa ret mange andensteds.³⁾ Af bœki (bók) er maaske intet nu eksisterende Stedsnavn udgaaet.⁴⁾ Til det af grön (Gran) dannede greni kan neppe noget nu kjendt Stedsnavn med Sikkerhed henføres, medmindre det skulde være *Gren* i Værdalen (udtalt med lang, lukt Vokal), der nok efter den her almindelige Sløifning af tonløs vokalisk Endelse kunde tænkes at være oprindeligt Greni. Det

1) Ogsaa ved dette Navn kan der være samme Spørgsmaal som ved *Fyresdal* ovenfor, om ikke første Led er Eikir, som da maatte være det gamle Navn paa Eikesdalsvandet.

2) I det sidste Navn er første Led nu afslidt i Udtalen; det lyder *Æssnes*.

3) Til de fra lindi udgaaede hører *Lindiáss*, nu *Lindaas* i Nordhordland, ogsaa brugt som Gaardnavn i Lier, Eker, Ramnes og Gjerpen, men der nu i Udtalen forandret til *Løngaas* eller endog *Løngnaas* og skrevet *Lyngaas*.

4) I RB. 66 anføres et Bækholt paa Nøtterø, der af senere Jordebøger sees at være gaaet ind under Skjerpe paa Nøtterø.

paa mange Steder forekommende Grenin, nu almindelig *Grimi*, stammer fra det samme Trænavn, men er en S sammensætning med vin.¹⁾

Ved denne Klasse af Navne maa det til Slutning bemærkes, at der dog synes at gives Tilfælde, hvori Stedsnavne, dannede af den afledede Intetkjønsform, i nuværende Udtale have antaget den Form, som de vilde have, om de vare dannede af selve Trænavnet.

Hyppigst forekommer dette ved de fra birki stammende Navne. Saaledes findes Gaarde, der nu kaldes *Bjørke*, men i Middelalderen skrives Birki, i Kraakstad paa Follo, i Eidsvold og i Fering paa Romerike, i Norderhov og i Hedrum.²⁾ Samme Overgang har fundet Sted ved flere af de med birki sammensatte Navne: *Bjørkaas* i Asker (Birki^{aa}s RB. 107), *Bjørkeik* i Holter Sogn paa Romerike (i Birkiægh RB. 424, 425, jfr. de forøvrigt forvanskede Former i RB. 420 og DN. II 250), *Bjørkenes* i Høland (Birki^{nes} RB. 450, DN. III 134), *Bjørkedal* i Vaaler Sogn i Smaalenene (i Birki^{dale} RB. 62), *Bjørknes* i Vinje Sogn i Hevne (Birki^{anes} AB. 64).

Af tilsvarende Eksempler fra de afledede Former af andre Trænavne kan anføres *Furulund* i Ullensaker (Fyrislundr RB. 261) og det ovenfor i en særskilt Artikel behandlede *Aspjeld* i Orkedalen (Espiholt).³⁾

Disse Eksempler paa Overgang fra den ene Form til den anden fortjene Opmærksomhed som hørende til de temmelig sjeldne Undtagelser fra den i Norge almindelig gjeldende Regel, at Almueudtalen med Troskab har bevaret de oprindelige Former af Stedsnavnene, naturligvis med de Ændringer i Lyden, som uundgaelig fulgte af Sprogudviklingen og af det stærke Slid, for hvilket Stedsnavnene altid er udsatte, naar Bevidstheden om deres oprindelige Betydning er tabt. Det kan vel i enkelte af de nævnte Tilfælde tænkes, at den i de middelalderske Kilder fundne Skriftform er

¹⁾ Om de nordenfjelds forekommende Eksempler paa denne S sammensætning se Selsk. Skr. 1882 S. 47.

²⁾ Med Hensyn til den gamle Form henvises til RB. 126, 243; DN. VI 207 og RB. 306; RB. 432, 433; DN. IV 287; RB. 49, 183.

³⁾ Her har rigtignok en Levning af den rigtige Form holdt sig i det i Udtalen bevarede j.

feilagtig, eller at den nuværende Udtale er urigtigt opgivet, men Eksemplerne ere for mange, til at Sagen lader sig bortforklare paa denne Maade.

Graabrek i Nedre Stjørdalen (i senere Tid tildels mod Udtalen skrevet *Grobrek*) har ifølge AB. 34 hedet Grodrabrekka, hvormed ogsaa Formen Gradebrek i NRJ. II 185 stemmer. 1ste Led i Sættningen maa være Gróðr, og der kan visselig ikke være nogen Tvivl om, at dette har været Navnet paa den forbiløbende Elv, der nu kaldes *Graaelven*.

Gróðr betyder, som bekjendt, Vækst, og maa kunne bruges ogsaa om Vækst eller Flom i Vandløb.¹⁾ Graaelven skal virkelig undertiden have pludselige og stærke Flomme; det har hændt, at en Mand er omkommen med sin Hest ved Forsøg paa at kjøre over Elven under saadanne Omstændigheder.²⁾ Vi have altsaa her et Elvenavn, som betyder den Voksende (Flom-Elven).

Gaardnavnets oprindelige Form maa have været Gróðrarbrekka eller Gróðarbrekka. Heraf er blevet Gróabrekka, idet den sidste eller de to sidste r-Lyd i 1ste Led ere udtrængte ved Dissimilation og det aandende ð er bortfaldet i Udtalen. Langt o eller langt u med paafølgende kort a gaar, som mange Eksempler vise, let over til aa (Brúar bliver til *Braa*, Móar til *Maa* osv.). Saaledes fremkom den nuværende Udtale.

Ved samme Elv ligger en Gaard, hvis Navn almindelig skrives *Gravold* (i NRJ. II 185 skrevet Gradwole), men udtales *Grævlan* med tykt l og kort Vokal i 1ste Stavelse.³⁾ Ogsaa i dette Navn maa Elvenavnet Gróðr være Sættningens 1ste Led.

Der kan paa flere Steder i Landet paavises Elvenavne af samme Stamme og vistnok ogsaa af samme Betydning, men som nu ere ude af Brug og glemte.

Hovedelven i Røken har saaledes efter RB. 280 hedet Gró eller Gróa (der staar Gró i Akkusativform). Navnets Rigtighed bekræftes derved, at Biskop Jens Nilsson i sine Reiseoptegnelser

¹⁾ Jfr. særlig Fritzner under gróa No. 4 og Vigfusson under gróði No. 2.

²⁾ Velvillig Meddelelse fra Kirkesanger S. Fiskvik i Nedre Stjørdalen.

³⁾ Dette Navns sidste Led vil findes behandlet nedenfor under Artikelen *Vaalan*.

fra Slutningen af 16de Aarh. (S. 81, 342, 343) kalder Elvens øvre Løb, paa Grændsen af Asker og Lier, Groelven og Broen, hvorpaa Veien gik over den, Grobro. Navne, dannede af dette Elvenavn, ere *Grodalen*, der i den nye Matrikel anføres under Stokker i Røken, og *Groøen* (alm. skrevet *Graaøen*) i Fjorden udenfor Elvens Munding.

Et Elvenavn Gro maa ogsaa have været til i Fjære Sogn ved Grimstad. Her ligger nemlig ved Udløbet af en Bæk Gaarden *Gros* (udtalt med langt *o*, sammensat af Elvenavnet og „Os“) og længere oppe ved Bækken Gaarden *Grøm*.¹⁾ Det sidste Navn maa være enten en S sammensætning af Elvenavnet med —heimr, eller Dativ i Flertal af et af Elvenavnet afledet Navn.

Ogsaa i Undrumsdal Sogn i Jarlsberg er der bestemte Spor til et Elvenavn af denne Stamme. Her ligger, nær en Elv, en Gaard *Grøum* (i RB. 64, 184 skrevet *Groeimar*) og lidt længere oppe ved samme Elv en Gaard *Grøstad* (i RB. 62, 208 skrevet *Grödastadir*, *Grodæstadir*). De modstridende gamle Skriftformer gjøre det her noget tvivlsomt, om Elvenavnets gamle Form har været *Gró* eller *Gróðr*.

Endelig kan som sandsynlig hidhørende anføres Navet *Grodasætr*, der forekommer i DN. II 269 (1355). Gaardens Beliggenhed er ukjendt; det ser ud til, at den maa have ligget i Østerdalen.²⁾

Grong. Dette Gaardnavn i Namdalen, der tillige er blevet Navn paa Sogn og Præstegjeld, fordi Kirken ligger paa Gaardens Grund, maa allerede meget længe have været udtalt som nu, *Graang* med kort Vokal. Formen *Grange* i et Skattemandtal fra omtr. 1520 forudsætter denne Form. I 17de og 18de Aarh.

¹⁾ Af *Grøm* har Byen *Grimstad* Navn. Endnu langt ud i dette Aarh. skreves rigtigt *Grømstad*, hvilket senere er forandret efter den aabenbart urigtige Forudsætning, at Navnet var sammensat med Mandsnavnet *Grimr* (*Grimstadir*). Formelt er intet til Hinder for denne Forklaring, da ogsaa Gaardsnavnet *Grimstad* paa sine Steder nu har faaet Udtalen *Grømsta*, men Beliggenheden lige nedenfor Grøm taler afgjørende derimod. Den oprindelige Form er vistnok *Grømstø* (Grøms Landingsplads).

²⁾ De mange af Kvindenavnet *Gróa* dannede Navne (*Grostad*, *Groset*, *Grorud*, *Graarud* osv.) maa vel adskilles fra de ovenfor omhandlede.

skreves *Grung* eller *Grong*; i senere Tid har tildels været skrevet *Grogn*, fordi man har tænkt sig, at Lyden *-ng* her, som i saa mange andre Tilfælde i Ordenes Udlyd, var opstaaet af *-gn*.

Ordets oprindelige Form fremgaar af et Brev fra 1523 (DN. X 273), hvor Sognet kaldes Granungæ sokn, ligesom ogsaa Gaarden i et Skattemandtal af 1559 skrives Granung.

Derefter maa Navnet utvivlsomt oprindelig have lydt Granungar i Flertalsform. Flere analogt dannede Gaardnavne, der ligesom dette nu ere gaaede over til Entalsform, kunne paavises.¹⁾ Overgangen fra Granungar til den nuværende Form maa være at forklare saaledes, at det første n er udtrængt af Udtalen af Hensyn til det efterfølgende, fordi det faldt besværligt at udtale ved Siden af dette (Dissimilation).

Som Stamord til Granungar er det vel rimeligt at tænke paa Trænavnet grön f., Gran.

Guldvaag skrives endnu officielt en Gaard i Soknedalen. Den nævnes her som et Eksempel paa, hvorledes et Navn gjennem Tiderne kan forvanskes i Jordebøgerne, især naar Opfatningen af det ikke støttes ved en endnu levende Udtaleform. Dette er Tilfældet ved denne Gaard; den har nemlig nu, og har formodentlig allerede længe havt et ganske andet Navn i Bygdens daglige Brug: *Løkken (Løjkja)*.

At *Guldvaag* ikke er et rimeligt Navn paa en Gaard, der som denne hverken ligger i Nærheden af Søen eller af en Indsø, ville vel Alle være enige om. Ved at gaa tilbage til ældre Jordebøger finder man ogsaa Navnet i en ganske anden Form; det skrives i de ældste Kilder, hvori det forekommer (1624, 1626, 1631) *Guldaker*. I Matrikelen af 1664 var dette ved en Skrivfeil eller ved en Misforstaaelse blevet til *Guldvog*, hvilket siden blev staaende,

¹⁾ i Hialmungum RB. 226 o. fl. St., nu *Hjelmungen* i Berg Sogn, Smaalenene (paa 1 Sted i RB. 254 anført som Entalsord); i Bulungum DN. V 283, nu *Bulung* i Faaberg (i AB. 104 Ental); i Badungum DN. II 72 nu *Bodding* i Nes paa Romerike (udtalt *Baaong*); af Holtongom RB. 262, nu *Holtung* i Ramnes; i Læirunghum RB. 29, nu *Lerungen* i Brunlanes; i Niflungum RB. 29, 45, nu *Nevlungen* sammesteds; i Jorungum BK. 32 a, 38 a, 45 b o. fl. St., nu *Joranger* i Hafslø (udtalt *Jørongadh*, i Dativ *Jørongo*, — her altsaa Flertalsformen bevaret).

indtil det i den forrige trykte Matrikel blev forandret til *Guldvaag*, en Forandring, som kunde have været rimelig nok, hvis der ikke havde været en Grundfeil i Navnet.

Guldaaker er vel forklarligt som Navn paa en Gaardpart, og findes andensteds (Part af Gaards-No. 24 i Avaldsnes paa Karmøen.¹) Det maa vistnok forstaaes: den ypperlige Ager („god som Guld“). *Guld*— er vel at opfatte paa lignende Maade i en hel Del af de mange Stedsnavne i Landet, hvori det findes som 1ste Led. Særlig kan blandt disse nævnes *Guldfjerdingen*, der bruges eller har været brugt paa flere Steder som Navn paa Hoveddelen eller den tættest bebyggede Del af en Bygd (Voss, Skogn, Inderøen). I andre Tilfælde — og vel de fleste — har dog *Guld*— anden Oprindelse, af Mandsnavne, oftest vel af Gulli.

I den nye Matrikel har *Guldvaag* maattet beholdes som Hovednavn i første Rubrik, men som Brugsnavn er indsat det i virkelig Brug værende Navn *Løkken*.

hjallr m. i vort gamle Sprog og det dertil svarende *hjell* i det nuværende Folkesprog findes brugt i flere forskellige Betydninger, der dog alle synes at kunne samles under Fællesbegrebet: „noget Fladt, der ligger i Høiden“ (jfr. Fiskehjell, Fjøshjell; bruges videre om en Hylde paa en Væg, en flad Afsats i en Li osv.). Det deraf afledede *hjalli* m. synes særlig at være brugt i den sidste Betydning, om en Afsats i en Terrainskraaning, hvilken Betydning *hjallr* selv ogsaa ialfald i Regelen maa have i Stedsnavne. Navne dannede heraf findes i Mængde i Norge — hyppigst paa Strækningen fra Sogn til Bunden af Trondhjemsfjorden.

Udtalen af disse Navne er nu i den største Del af Landet *Jæll* (eller *Jædl*, hvor dobbelt l udtales saaledes).² Afvigende Udtale findes bl. a. i Indherred. *Hjellan* i Skatval Sogn i Stjørdalen (af Hiallom AB. 34; alm. skr. *Hjelden*) udtales *Hilan* (langt, lukt i). Paa de fleste Steder siges ellers i Indherred *Hellan* med lukt e: saaledes udtales *Hjellan* paa Frosten (af Hiellom

¹) *Guldaker* i Opdal, som det almindelig skrives, hører ikke hid; Gaarden heder *Golvaaker* og er derfor skrevet saaledes i den nye Matrikel.

²) Jfr. Ross's Ordbog under *Hjell*.

AB. 28; alm. skr. *Hjelde*), *Hjellan* i Vuku Sogn i Værdalen (Hielle i OE., Hielde NRJ. II 203, alm. skr. *Hjelden*),¹⁾ *Hjellan* i Hustad Sogn paa Inderøen (Hielde, Hielden 1559, alm. skr. *Hjelde*). *Hjellan* i Beitstaden udtales derimod *Jellan* med lukt e (Hielle NRJ. II 229; alm. skr. *Hjelde*).

Af trondhjemske Navne, der have hjallr til første eller sidste Sammensætningsled, kunne mærkes *Hjelmoen* i Værdalen (udtalt *Hell*— med lukt Vokal), *Hjellberg* paa Smølen (Bratvær Sogn, udtalt *Jællbærje*), *Resell* i Meldalen (af Reishiellom AB. 52, jfr. 124; første Led Elvenavnet Reisa, nu, i en Egn, hvor Diftongerne for det meste ere ombyttede med Enkeltvokaler, udtalt *Resa*; Gaardnavnet udtalt *Resællan*), *Solhjell* i Eresfjord Sogn i Romsdals Fogderi (af Soliello, vel Feil for Soliellom, i et Tillæg fra Slutningen af 15de Aarh. i AB. 75; af Solielle OE.; Udtale *Soljællan*) og flere Navne i Sundalen: *Lihjell*, *Almhjell*, *Røihjell*, *Bjørnhjell*, hvor Udtalen ialfald tildels nu lyder —*ill*, —*illen*.²⁾

Gellein paa Leinstranden, som det almindelig skrives, blev i den forrige trykte Matrikel forandret til *Hjællein*, utvivlsomt i den Tanke, at det var sammensat med det her omhandlede hjallr. Dette var dog urigtigt gjettet. Et Brev af 1361 i DN. II 290 viser nemlig, at Gaardens oprindelige Navn er Jarlaleinar (i Brevet skrevet Jærla—; endnu i 16de Aarh. skr. J—), hvorefter den i den nye Matrikel er skrevet *Jellein*. Navnet har antagelig sin Oprindelse af, at Gaarden engang som Leilændingsgods har tilhørt en Jarleæt. En anden Part af samme Gaard, der var geistligt Gods, fik derefter Navnet Biskupsleinar (DN. III 455) og heder nu *Busklein* (udtalt *Busslenan*).³⁾ En tredie Part af Gaarden

¹⁾ Hvis det AB. 18 anførte i Hello er denne Gaard, som man vel temmelig sikkert tør antage, har man der allerede konstateret den nuværende Udtale som brugt (Hello naturligtvis isaafald Feil for Hellom).

²⁾ Disse Navne maa være sammensatte med den afledede Form hjalli, hvis det er paalideligt, at AB. 72, 73 skriver af Lidhahiella, af Biarnahiella.

³⁾ Med Hensyn til Forholdet mellem den oprindelige og den nuværende Form kan sammenlignes *Buskerud*, den bekjendte Gaard i Modum, hvorefter Buskerud Amt har Navn; dens oprindelige Navn er Biskopsruð (DN. II 157, VI 156).

havde det mindre stadselige Navn Skitleinar (AB. 42), nu *Skjetlein*. En fjerde beholdt det oprindelige Navn *Leinan* uden Tillæg. Bygden *Leinstranden* har Navn efter den oprindelige samlede Gaard.

Et af *hjalr* afledet Ord er *hilla* f., nu i det Trondhjemske lydende *Hylla*, som ofte her er anvendt som Navn paa mindre Gaarde og Pladse.

Afledet af *hjalr* er vel ligeledes det med vin sammensatte Hyllin, der findes som Gaardnavn paa flere Steder (*Hylli* i Spydeberg i Smaalenene og i Holter Sogn paa Romerike, skrevne Hyllin i RB. 141, 304; *Hyllen* i Ulvik i Hardanger og *Hylle* paa Voss, begge ogsaa skrevne med —y— i Middelalderen). Endvidere *Hille*, der findes ret ofte paa Vestlandet som Navn paa Øer (vestenfor Mandal, i Strand og i Sjernerø Sogn i Ryfylke, i Moster og i Møgster Sogne i Søndhordland¹⁾ og i Gulen i Ytre Sogn). Den oprindelige Form for dette Ønavn maa vel have været *Hilla*, og Navnet, hvis den forudsatte Afledning er rigtig, have sin Grund deri, at man har fæstet sig ved en iøinefaldende Afsats i Høiden, en Terrasse paa Øen.

hjalmr m. Af dette Ord ere en Mængde norske Stedsnavne dannede, vistnok i meget forskjellig Mening. Forholdsviis de fleste komme vistnok direkte af *hjalmr* i Betydningen „Stak“ (Høstak, Halmstak, Kornstak). Andre udgaa sandsynlig fra en overført Anvendelse af Ordet enten i denne Betydning eller i Betydningen „Hjelm,“ om en Formation i Terrainet, som man har sammenlignet med en Stak eller en Hjelm. I atter andre synes Hjelm— som første Sammensætningsled at maatte være det som Mandsnavn brugte *Hjalmr*.²⁾ Endelig er der ogsaa bestemte Spor til, at *Hjalm* og *Hjalma* have været brugte som Elvenavne her i Landet.³⁾

Det er ofte vanskeligt i de enkelte Tilfælde at afgjøre, paa hvilken af disse Maader et af dette Ord dannet Navn er at forklare.

¹⁾ Intet af de sidste to Steder er nu særskilt Ø, men de kunne vel have været det i Fortiden.

²⁾ Dette er vistnok i den historiske Tid sjældent i Norge (jeg har kun noteret *Hjalmr*, Munk i Bergen 1303, DN. IV 121 jfr. III 63), men det forekommer oftere paa Island.

³⁾ Se Selsk. Skrifter 1882 S. 50.

Til Mandsnavnet maa vel, paa Grund af det andet Sammen-
 sætningsled, henføres *Hjelmstad*, der findes som Gaardnavn paa
 nogle Steder søndenfjelds (Ringsaker, Øier, Gaúsdal). Dette Navn
 gjenfindes, tror jeg, paa to Steder paa Nordmør i stærkt forandret
 Form. *Jenstad* (ogsaa skrevet *Jønstad*) i Sundalen og *Jønstad*
 i Øksendalen skrives begge med Hi— i den ældste Kilde, som
 nævner dem (Hiennsta i en Jordebog fra 1590). Hvis denne
 Skrivemaade, som der er Grund til at tro, stammer fra middelal-
 dersk Kilde, er der neppe nogen anden Stamme end hjalmr,
 hvoraf Navnene kunne forklares. At Im her i Sættelse
 foran følgende s kan miste sit l og m blive til n, ville flere
 Eksempler i det følgende bekræfte.¹⁾

Til hjalmr i Betydningen Stak kan man vist lige saa sikkert
 henføre Sættelsen Hjalmseng (Stakkengen). Den findes
 paa flere Steder i det Trondhjemske: *Hjelseng* i Værnes Sogn i
 Stjørdalen, *Hjelsenget* i Hegre Sogn sammesteds (udtalt *Jælsænne*
 med lang Vokal og tykt l i 1ste Stavelse), *Hjelsengenget* i Gravik
 Sogn i Namdalen (udtalt *Jælsænne* med de samme Lyd i 1ste
 Stavelse og Overgang af m til n). Af den samme Betydning af
 hjalmr er vistnok ogsaa at udlede *Hjelsvold* i Laanke Sogn i
 Stjørdalen (skrevet Hielmuoldt i 1559, nu i Bygden kaldet
Volden), og *Hjelvik* paa Vaagstranden i Veø (i Hialmuikom
 DN. III 705, jfr. III 140; nuværende Udtale *Jølvikja* med tykt l).

Tvivlsom bliver Forklaringen ved Navne, der oprindeligt have
 lydt Hjalmssetr eller Hjalmasetr. Af saadanne har man
 nordenfjelds *Hjelset* i Laanke Sogn (af Hialmasætre AB. 35,²⁾
 udtalt *Jælsæt* med langt æ og tykt l), *Hjelmset* i Høning Sogn i
 Sparbuen (udtalt *Jælnset* med de samme Lyd i 1ste Stavelse),
Hjelset i Bolsø Sogn i Romsdals Fogderi (Gaards-No. 54, skrevet
 Hialmsæther i 1513, DN. XI 252, udtalt *Jælsæt* med samme

¹⁾ Hvorledes det forholder med sig *Hjelmstadbakken* i Skogns Mærkebygd,
 kan jeg ikke sige. Navnet er maaske forvansket og kan ikke kontrolleres
 nu, da Gaarden i Bygden blot kaldes *Bakken*. Det staar vel i Forbindelse
 med det nærliggende *Hjelmen*, se længere nede i denne Artikel.

²⁾ Det maa vel være denne Gaard, som menes, uagtet den isaafald i Jorde-
 bogen er henført til urigtig Skibrede.

Lyd,¹⁾ *Hjelset* i Bremsnes Sogn i Kvernes (skal udtales *Jelset* med lukket, langt e og tykt l, skrevet *Hielnset* 1559).

Gaarden *Hjelmen* i Skogns Markebygd har mulig sit Navn efter nogen nærliggende hjelmformet eller stakformet Høide. Af Eksempler paa hjalmr som Navn paa Fjelde og høie Øer kan anføres *Hjelmen* i Fitje Sogn, Søndhordland (er en særskilt matrikuleret Ø), *Hjelmen*, Aas SV. for Isesjøen i Smaalenene, *Hjelmen*, Fjeld vestenfor Aalfoten i Nordfjord, *Hjelmkollen* ved Svinesund.²⁾

I Leksviken findes en Gaard *Hjellop*, der i AB. 27 skrives af Hialmalaup, og hvis første Led altsaa er den her behandlede Stamme. Udtalen er *Jaalaappen* (tykt l), en Form, der vel maa antages at være opkommet saaledes, at først a i Mellemstavelsen er bortfaldet, dernæst m udtrængt og saa det sidste l opslugt af det forudgaaende tykke l, hvorefter a i 1ste Stavelse ved Vokalassimilation (Tiljevning) er gaaet over til aa (au i sidste Stavelse maa allerede tidligere være svækket til aa eller aabent o). Navnet Hjalmaalaup kan jeg ligesaa lidet forklare, som en Anden, der tidligere har været inde paa Spørgsmaalet.³⁾ Dets sidste Led er vel snarere hlaup n., et Løb, Sprang, end laupr m., en Løb.⁴⁾ Begge er adskillig brugte i norske Stedsnavne. Anvendelsen af Intetkjønsordet hertil udgaar formodentlig fra to af de Betydninger, det har havt: Sted, hvor man lader Tømmer løbe (Velte) og Skred (Jordskred, Stenscred).⁵⁾

¹⁾ Skrivemaader fra senere Aarhundreder vise, at man har været i megen Forlegenhed med at skille mellem Navnet paa denne Gaard og det meget lignende *Hjellset* (Gaards-No. 47). Senest har No. 47 almindelig været skrevet *Jelsæt* og No. 54 *Gjerdsæt* eller *Gjelsæt*. Det første Navn udtales *Jællset* med mouilleret ll. Efter Udtalen kan der ikke være Tvivl om, at No. 54 er det i 1513 nævnte Hiælsæther og No. 47 det i AB. 76 anførte Hiællasætr (af hjalli m., se Artikelen hjallr ovenfor).

²⁾ Jfr. den bekjendte Ø *Hjelm* ved Jyllands Østkyst.

³⁾ K. Rygh i Norsk hist. Tidsskr. I 101.

⁴⁾ I denne Henseende kan ikke lægges nogen Vægt paa, at Gaardnavnet nu efter Udtalen er Hankjønsord; dette kan være en senere Forandring (jfr. Selsk. Skr. 1882 S. 55).

⁵⁾ Naar Hankjønsordet laupr bruges i Stedsnavne, er det vel dels paa Grund af dets Anvendelse som Fjeldnavn, dels som Navn paa Landskyldspecies. Paa den sidste Maåde tør Gaardnavnet *Sallaupen* (oprindelig *Salltaupen*, jfr. det hyppige *Salbuvik* for *Sallbuvik*) i Frei Sogn paa Nordmør være at

Om *Hjalmeraas* i Rissen, der vel kommer af et Elvenavn, henvises til Selsk. Skr. 1882 S. 50.

De i det foregaaende anførte nordenfjeldske Eksempler vise, at *hjalmr* som 1ste Led i Stedsnavne ofte har undergaaet stærk Forandring i Nutidens Form. Endnu længere borte fra det oprindelige ligge tildels tilsvarende Navne fra andre Landsdele. Jeg anfører endel Eksempler:

1. *Jensegg* i Trøgstad, Smaalenene (Hialmsæ ngh RB. 183); *Jensval* i Nordre Land (Hiemsuoldt 1578); *Jensvold* i Lier (Hiænsual 1520); *Jensvold* i Bodø Sogn (Hielsuoller AB. 92.¹)
2. *Jamskar* (alm. skrevet *Jamsgaard*) i Vinje i Telemarken; *Jamgrav* i Seljord (Gaards-No. 24, 3); *Jamsmoen* i Øiestad Sogn i Nedenes (Gaards-No. 1, 10); *Jambæk* i Degernes Sogn, Rakkestad (Gaards-No. 128, 11). Ved intet af disse Navne kan Afstamning af *hjalmr* bevises af ældre Skriftformer, men den er ialfald overveiende sandsynlig. Hertil kan føies *Jamdæl* i Lundeherred i Telemarken (i Hialmdaulum RB. 12); dette Navn bruges vistnok ikke længere (Gaarden kaldes *Ødegården*), men den nuværende Skriftform vidner om en tidligere Udtale med *Jam*—.
3. *Jemsengen* paa Nøtterø (Gaards-No. 25, 4); *Hjembu* i Søndeled (Gaards-No. 40, 6. 7); *Hjelmdal* (udtalt *Jæmmdal*) i Mo i Ranen; maaske ogsaa *Jemli* i Stange og i Ringsaker paa Hedemarken.
4. *Jomaas* (udtalt *Jaammaas*) i Froland i Nedenes er vistnok af samme Oprindelse (skrevet *Hiomaasz* 1553, DN. VII 827), jfr. det sammesteds forekommende Gaardnavn *Løvjomaas*, der vel kunde være = *Laufhjalmaáss* (*Løvstakkaasen*).
5. *Skjelstad* i Dovre (nu Præstegaard) er sandsynlig oprindeligt *Hjalmsstaðir* (i Nordre Gudbrandsdalen lyder *hj— jo nu sj—*).

opfatte (samme Navn har efter en Jordebog af 1590 ogsaa været til i Stangvik).

¹) Navne af denne Form opfattes nok nu almindelig som kommende af Mandsnavnet *Jens*.

6. *Tjelmeland* i Sand i Ryfylke og i Skonevik i Søndhordland have utvivlsomt hedet *Hjalmaland*.¹⁾
7. *Tjamsland* i Birkenes Sogn, Nedenes (Hiemsland 1593); *Kjamsøen* vestenfor Flekkerøen ved Kristiansand.
8. *Tjomsaas* i Hægeland Sogn i Øvrebø; *Tjomsland* i Laudal Sogn i Mandalsdalen, i Vigmostad Sogn i Nordre Undal og i Lyngdal Hovedsogn; *Tjomstøl* i Iveland Sogn i Nedenes Amt; *Tjaameland* i Kvaas Sogn i Lyngdal. I alle disse Navn udtales *o* i Iste Stavelse som a a.
9. *Tjemsland* i Varhaug Sogn paa Jæderen; *Tjentland* i Aardal i Ryfylke (i ældre Jordebøger tildels *Tiemsland*); *Tjensvold* i Time Sogn paa Jæderen (*Tielmswal* 1520) og i Hetland ved Stavanger.

Hoplen i Aasen ligger der, hvor Bygdens Hovedvasdrag har sit Udløb i Fjorden. Navnet skrives AB. 30 af Hupplo og udtales *Hoppla* med lukt *o* og tykt *l* (Tostavelses-Betoning). I yngre Kilder, fra 16de Aarh. af, skrives Navnet, overensstemmende med Nutidens Udtale, med *o*.

Dets Form i Forbindelse med Stedets Beliggenhed leder straks Tanken paa, at vi i Gaardnavnet have det oprindelige Navn paa Elven. Dette bekræftes derved, at man ved at gaa op langs Vasdraget træffer Navnet *Hoklingen* om den anden i Rækken af de Søer, Elven gjennemløber, og *Hokling* om en Gaard, der ligger ved Elven straks nedenfor denne Sø.

Disse Navne ere aabenbart afledede af det gamle Elvenavn *Hupla*. Den nuværende Form forudsætter Lydovergang fra *pl* til *kl*, men denne kan ogsaa ellers paavises i norske Stedsnavne, som i *Skoklemoen*, Gaard i Hvarnes Sogn i Hedrum ved Larvik, der i RB. 48 skrives i *Skupplamo* og i 16de Aarh. *Skaplemo*.

Søens gamle Navn maa have været *Huplingr* eller *Huplungr*. Sønavne ende ganske almindelig i Norge paa *—ingr* eller *—ungr*, og Eksempler findes paa, at *—ungr* i Tidens Løb i Udtalen er gaaet over til *—ing* (*Gimsingrud* i Trøgstad, i RB. 148 skrevet *Gymsungarud*; *Nyttinges* i Kinn Sogn i Søndfjord, i

¹⁾ Om den haarde Udtale af *hj—* i dette og følgende Eksempler, der har foranlediget den urigtige Skrivemaade med *Tj—*, se Artikelen *Kjølstad* nedenfor.

BK. 32 a skr. Nyktunganes). Her kunde —ungr saa meget lettere blive til —ing ved Indflydelse af Gaardnavnet *Hokling*.

Dette, der udtales *Hokklingen* (lukt o), kjendes ikke i ældre Form end fra 16de Aarh. (i OE. skrevet *Hockline*), men er aabenbart ens dannet med de i Nærheden forekommende Gaardnavne *Mossing* og *Fossing*, udtalte *Maassingan* og *Faassingan*. Det første af disse skrives i AB. 29 af Mosyniom og i den tidligere Del af 16de Aarh. Mossinie (OE.), Møssene (OE. og DN. XI 780) og Mosinia (NRJ. II 195). Alle 3 Navne ere altsaa utvivlsomt dannede med det gamle Sammensætningsled —vin,¹⁾ i dets Flertalsform —vinjar (som vi her i Aasen ellers have usammensat i Gaardnavnet *Vinan*). De maa i den senere Middelalders Form have lydt Hupplinjar, Mosinjar, Fossinjar.²⁾

Med Hensyn til Overgangen fra —injar til —ingan kan mærkes, at der ogsaa findes et Par andre Eksempler herpaa i Indherred: *Holing*, udtalt *Holingan*, i Aasen, hvis gamle Form vel med Sikkerhed kan forudsættes at være Hólinjar, og *Gudding* (*Guddingan*) i Værdalen (af Gudiniom AB. 18). Paa andre Steder i Eggen ende nu Navne, der oprindeligt have havt Endelsen —injar (—vinjar), i Udtalen paa —en eller —in. Saaledes *Føling* i Stod, udtalt *Følen* (Folinjar sokn i AB. 12, der maa være Feil for Folinia sokn, jfr. Formen af Folinium i en geistlig Jordebog fra omtr. 1540); *Ulven* sammesteds, udtalt *Ølven* (af Viffuiniom AB 11); *Ulven* paa Inderøen, udtalt *Ølvin* (Wlunne i den nysnævnte Jordebog); *Gudin* i Kvam Sogn i Stod, udtalt *Guin* (af Gudiniom AB. 10, alm. skrevet *Gudenum*). Paa atter andre Steder er Flertalsendelsen —an beholdt, men med Sløifning af j-Lyden: *Bergvin* i Skogn, udtalt *Bærrvinan* (af Bergviniom AB. 21); *Benan* i Beitstaden (af Bidiniom AB. 3); *Rennan* i Skogn (af Reidiniom AB. 21), og Gaarden af samme Navn i Beitstaden, hvis Navn vel har samme Oprindelse.

Hunn i Skage Sogn i Overhallen har almindelig i de senere Aarhundreder været skrevet *Hund*, ligesom to Gaarde af samme

¹⁾ Jfr. Artikelen *Dyva* ovenfor.

²⁾ Fossinjar har naturlig sit Navn efter den Foss, ved hvilken Gaardene ligge, og Mosinjar af mosi m., i Betydning af *Mos* (Plantenavnet) eller af *Myr*, hvori det endnu bruges i Smaalenene og paa Romerike (ligesom i Dansk), men i ældre Tid vistnok ogsaa andensteds i Landet.

Navn søndenfjelds, *Hunn* i Vardal, tæt ved Gjøvik, og H. i Borge i Smaalenene, hvoraf den bekendte Bugt *Hunnebunden* har Navn.

Skrivemaaden med —nd har vist oprindeligt kun havt til Hensigt at udtrykke den dobbelte Lyd af n, for hvilken nd i senere Tiders Retskrivning, ligesom endnu i Skriftsproget, var det regelmæssige Udtryk, selv hvor ikke d hørte hjemme i Ordet efter dets Oprindelse. Skrivemaaden har dog tildels fremkaldt den urigtige Mening, at Navnet havde noget med Dyrenavnet *Hund* at gjøre.

I middelaldersk Skriftform lyde de anførte Gaarde regelmæssig Hun (se DN. I 183 og Fornm. s. IX 394 for Gaarden i Vardal og for den i Borge DN. I 459, II 659, III 493, IX 231 og 261). At n her repræsenterer nn, viser Genitivformen *Hunnar* (af Navnet i Overhallen) i AB. 87 og det af Navnet i Vardal dannede Dalnavn *Hunnardalr* i DN. II 303.

Hunn er ganske vist ikke oprindeligt Gaardnavn, men Elvenavn, hvis Betydning det vel vil være vanskeligt at udrede.

Blandt de sammensatte Navne, som i almindelig Skriftform have *Hund* til 1ste Led, tør der være enkelte, som komme af det samme Elvenavn, skjønt dette af Mangel paa Støtte i gammel Skriftform ikke lader sig bevise. Nærmest ligger denne Forklaring maaske ved Navnet *Hundeland* i Landvig Sogn i Nedenes og i Hægebostad i Lyngdals-Dalføret (paa begge Steder udtalt *Honne-lann* med lukt o). Endvidere er maaske Gaardnavnet *Hundaala* i Vefsen at forklare heraf. Navnet er oprindeligt Elvenavn og bruges endnu ogsaa om Elven; det udtales *Hunnaala* med lukt u, mouilleret nn og tykt l. Det synes mig rimeligt, at Elvens Navn har været *Hunndœla*, som igjen vilde vise tilbage til et ældre Elvenavn *Hunn*. Jfr. *Hundal* og *Hundalsvatn* i Orkedalen i AB. 55, der vel neppe nu findes under disse Navne, og *Hunnevand* og *Hundalen* i Siredalen.

I andre Tilfælde er nd derimod oprindeligt, men Navnenes Udspring forøvrigt forskjelligt.

En Del af disse med *Hund*— begyndende Navne komme af Personsnavne, deriblandt flere af *Hundingr*, der neppe nu ellers kan paavises brugt som Personsnavn uden i mythiske Kilder. Dette er Tilfældet med *Hundsmoen* i Overhallen (i *Hwndingsmoen*

1411, DN. III 438). Herhen høre videre det nu forsvundne Hundingsaas i Skogn (AB. 23), *Hundingsland* i Austad Sogn i Lyngdal (skrevet ligedan 1601, udtalt *Honnislann* med lukt o), *Hundstad* i Hole paa Ringerike (a Hundingstaudum DN. X 40, a Hundizstadum DN. IV 201, a Hundikstodom DN. V 203, udtalt *Hunnsta*) og formodentlig ogsaa *Hundestad* paa Vikten (skrevet Hundingstad 1590, men allerede 1520 som nu; udtalt *Honnesta*). *Hundstad* i Sigdal maa efter Skrivemaaden a Hundiuulfstadum i DN. VIII 160 antages at komme af Mandsnavnet Húnþjófr. I andre Tilfælde kunde gjettes paa et i Diplomer oftere forekommende Navn, der oftest skrives Hunnulf, men ogsaa Hunulf, Hundulf (DN. II 691, V 738, VI 525, VII 495, 833, X 114; II 767, IV 282; I 190, Landn. 300), eller paa det ligeledes oftere forekommende Mandsnavn Húnn (RB. 7, DN. II 112, 211, 314, III 244, V 132, XI 121).

Nogle Navne af denne Klasse komme utvivlsomt af Dyrenavnet, dels direkte, dels gjennem dets Anvendelse som Tilnavn til Personer. Til den første Art høre vel *Hundhammer* i Nærø,¹⁾ *Hundlo* i Stod (af Hundaslo AB. 11),²⁾ *Hundnes* i Hevne og det besynderlige Ønavn *Hundvaka*, der findes paa to Steder, ved Stavanger og i Austevold Sogn i Søndhordland. Til sidste Art høre vel ialfald de to Gaarde *Hundstad* i Nes paa Romerike, efter den gamle Skrivemaade i Hundstadum i DN. IV 220, jfr. RB. 474.³⁾

I mange Tilfælde bliver naturligvis saadanne Navnes Oprindelse usikker af Mangel paa Oplysninger fra ældre Tid eller anden Veiledning, f. Eks. ved *Hundset* paa Namdalseidet.

En enkelt Gaard i Landet har virkelig hedet Hundr, den, der nu efter Udtalen skrives *Hon* (eller *Hoen*) i Askim i Smaalenene. Dette Navn skrives nemlig i RB. 142 i Hundi (endnu i 16de og 17de Aarh. Hund, Hunne). Udtaleovergangen fra Hund til *Hon* med langt, lukt o er ganske analog med den, hvorved f. Eks.

¹⁾ Navnet tilhører vel her og andensteds, hvor det forekommer, fra først af et i Nærheden liggende Fjeld. Det findes ogsaa paa Ertvaagoen i Nordmør, i Tingvold og i Haus i Nordhordland.

²⁾ Jfr. Selsk. Skr. 1882 S. 26 Anm.

³⁾ Formen af Hunstadum i RB. 479 er vel en Unoeagtighed.

Grind paa mange Steder paa Østlandet er blevet til *Grin* med langt, lukt i.

Hølandet er Bygdenavn paa 2 Steder nordenfjelds, som Navn paa Annekssogne til Melhus i Guldalen og til Grong i Namdalen. Som Bygdenavn findes det endvidere, i den ubestemte Form, *Høland*, paa Romerike søndenfjelds.

Det sidste Navn skrives i de fleste og ældste Kilder i Middelalderen *Heylönd* som Flertalsord (RB. 221, 273, 275, 276, 473, 557,¹⁾ DN. I 532, 617, II 245, 290, 303, 313, V 495, 601, VI 76, VII 359, IX 377, XIII 56). Sjældnere, tidligst i 1394, findes det i Entalsform (DN. I 613, 615, 617, 676, II 271, V 262, 484, 556, II 779, VIII 432). Flertalsformen er altsaa sikkert den oprindelige.

Af de to nordenfjeldske Navne findes kun det i Guldalen i Middelalderen (a *Høylandhø* AB. 43); det i Namdalen forekommer neppe før i 17de Aarh. Den anførte Skriftform i AB. i Forbindelse med Navnenes Udtale godtgjør, at ogsaa de have Flertalsform. Udtalen er i Guldalen *Høllaanna* (mouilleret nn), i Dativ *Høllaanda* (mouilleret n og hørligt d); i Namdalen siges *Haallaanna*, i Dativ *Haallaann* (mouilleret nn). Endelsen —a i Nominativformen er sandsynlig at opfatte som bestemt Intetkjønsform i Flertal; Dativformerne ere vanskelige at forklare.²⁾ aa-Lyden i 2den Stavelse udgaar vel fra den omlydte Vokal i den gamle Form (*Heylönd*, *Heylöndum*); aa-Lyden i 1ste Stavelse i det namdalske Navn maa være indkommet ved en af den følgende Stavelses Vokal bevirket Vokalassimilation.

Som Entalsord findes *Høiland* (*Heyland*) meget hyppigt anvendt som Gaardnavn i Strækningen fra Mandalsdalen til Nordhordland. En af disse Gaarde har som Kirkested givet en Bygd Navn (*Høiland* søndenfor Stavanger)

Det første Led i Sætningsbygningen *Heyland* synes ikke at kunne være andet end det velkendte Ord *hey* n., *Hø*; men det falder ialfald for Bygdenavnenes Vedkommende noget vanskeligt at

¹⁾ Formen a *Høylanden* om i RB. 149 maa være Feil for *Høyland* om.

²⁾ Sædvanlig Dativendelse i Flertal er nu i Guldalen —om med lukt Vokal, i Namdalen —aam.

afgjøre, hvorledes Betydningen skal opfattes. Det synes lidet rimeligt, at man ved at give dem dette Navn har villet betegne dem som indeholdende bedre Græsland end Nabobygderne. Derimod kunde det vel være tænkeligt, at man ved Navnet har tænkt paa Bygder, hvori (i sin Tid) Høavlingen har havt større Betydning i Forhold til Korndyrkningen end andensteds i Nærheden, eller ogsaa, at Navnene skrive sig fra en Tid, da disse Bygder for en større Del vare ubeboede og tjente til Udslaatter for Nabobygderne. I sidste Tilfælde maatte dog Navnene være meget gamle; i alle 3 Bygder har Mængden af Gaardnavnene saadan Form, at Bebyggelsen sikkert maa gaa langt op i den hedenske Tid, i Høland paa Romerike endog meget langt op i denne.

Jøssund i Aafjorden, hvor Annekskirken før stod, og hvorefter Sognet fremdeles kaldes, findes ikke nævnt i Middelalderen, og man kjender derfor ikke Navnets oprindelige Form. Efter dets Lyd kan tænkes paa to forskellige Oprindelser; det kan have været enten Djúpsund (det dybe Sund) eller Mjósund, Mjásund (det smale Sund, af mjór, mjár, smal, i Stedsnavne særlig ofte anvendt i Navne paa Indsøer: *Mjaavatn*, *Mjaasjoen*, ogsaa i Formerne *Mjo—*, *Mjø—*).

At Mjósund er den gamle Form, kan sluttes af Stedsforholdene. Det fra Fjorden ind til Koet førende Sund, ved hvilket Gaarden ligger, er nemlig meget trangt, men grundt (efter Kystkartet lige ned til 1 Favns Dybde). „Det dybe Sund“ vilde altsaa ikke være noget passende Navn.

Navnet har i Udtalen allerede forlængst mistet m-Lyden i Bebyggelsen (allerede i OE. skrives Jussund). Denne Udtaleforandring er let forklarlig, skjønt m— i mange lignende Tilfælde har holdt sig til Nutiden. Flere Eksempler paa samme Overgang findes paa forskellige Steder. Gaardnavnet *Jaasund* i Haaland paa Jæderen, ved det smale Indløb til Hafsfjorden, har saaledes ganske vist oprindeligt hedet Mjásund (nuværende Udtale *Jaasen*, med kort, tonløst e). Det samme maa være Tilfældet med *Jaasund* i Spangereid Sogn i Søndre Undal; ogsaa denne Gaard ligger ved et trangt Sund, der fører ind til Lenefjorden. Samme Navn har man

vel ogsaa i *Jøsang* i Bokn Sogn i Ryfylke, der ligger paa en mindre Ø, som kun ved et ganske smalt Sund er skilt fra Store Bokn. At Navnets nuværende Skriftform er urigtig, fremgaar af Nutidsudtalen *Jøsen*, og i Stavanger Stifts geistlige Jordebog af 1626 („Graagaasen“) skrives det *Jøsund*. Paa samme Maade er ogsaa at forklare Navnet *Jøsenfjorden*¹⁾ i Hjelmeland i Ryfylke. Fjorden maa have Navn efter en Gaard, der forekommer i Jordebøger ned til 1610 under Navnet *Jøssen*, og som sees at maatte svare til de nuværende Gaarde *Østerhus* og *Valle* langt inde i Fjorden. Denne, der i hele sin Længde er smal, begynder her yderligere at indsnevres. Ogsaa denne Gaards oprindelige Navn maa da have været *Mjósund*.²⁾

Hvorledes Gaardnavnet *Jøssund* i Flatanger er at forklare, tør jeg ikke sige; her er der maaske nærmest Grund til at tænke paa *Djúpsund*. At Udtalen er *Jessonn* med lukt *e*, er ikke til Hinder derfor (jfr. Artikelen *Djupvik* ovenfor).

Jøssenøen paa Sydsiden af Hitteren kan derimod ganske sikkert udledes af *Djúpsund*. Navnet har i senere Tid været skrevet i stærkt forvansket Form: *Jøstenøen*.³⁾ Det udtales *Jøsnøia* (kort Vokal i 1ste Stavelse). Sundet, der adskiller Øen fra den nærliggende Aunø, skrives paa Kystkartet *Dybsund*, og samme Navn har maaske det endnu dybere Sund mellem *Jøssenøen* og Hitteren havt. Det gamle Navn bliver altsaa *Djúpsundey* eller *Djúpsundaey*.

I Roald Sogn paa Søndmør findes en Gaard *Gjøsund*, liggende ved et Sund af samme Navn mellem *Vigra* og *Valderøen*. Navnet udtales *Jøsen* ligesom flere af de ovenfor omtalte, men det skrives i AB. 79 *Gydasund* og i alle senere Jordebøger med *G*—. Formen i AB. er neppe fuldt rigtig, men i ethvert Fald maa her antages en anden Oprindelse.

1) Saaledes udtales Navnet. Nu skrives oftest *Jøsefjorden* (i seneste Tid har man endog fundet paa at skrive *Hjøsefjorden*).

2) Navnet *Jøssingfjorden* i Sogndal i Stavanger Amt er formodentlig af samme Oprindelse; den har meget trangt Indløb. Ogsaa ved *Jøssund* i Aafjorden er —nd nu i Udtalen gaaet over til —ng; man skal nemlig i Bygden sige *Jøssong*.

3) Efter en heist uheldig Gjetning blev dette i den forrige trykte Matrikel forandret til *Josteinøen*.

Ogsaa *Jaabæk* i Halsaa Sogn ved Mandal kan efter det ovenfor anførte mulig være *Mjábekkr* (Smalbækken).¹⁾

Med bevaret M— i Udtalen forekommer *Mjaasund* (*Mjosund*, *Mjøsund*) paa mange Steder i Landet. En Gaard i Bakke Sogn ved Flekkefjord, der ligger ved en Sammenknibning af Siredalsvandet, heder saaledes *Mjaasund*. Samme Betydning har *Mjøsind* i Sigdal (ved Misforstaaelse i senere Tid skrevet *Mjøseng*), liggende ved et trangt Sund mellem Soneren og Kraakefjorden, og *Mjøsund* i Ekne Sogn i Skogn (ved en Snevring i Byvandet). *Mjosundvatnet* heder et stort Vand paa Grændsen mellem Fosnes og Kolvereid, som omtrent paa Midten knibes sammen til et ganske trangt Løb, og *Mjøsund* staar paa Kartet som Navn paa nogle Pladse ved en Snevring i Vasdraget S. for Øievandet i Hølandet i Namdalen. Som Navn paa Sund findes *Mjosund* eller *Mjøsund* f. Eks. mellem Ertvaagøen og Rottøen i Auresundet paa Nordmør, i Lausnesvandet i Flatanger og mellem Øen Andorga og Fastlandet i Senjen.

Kjelstad (eller tildels *Kjeldstad*) skrives en Gaard i Horg Sogn i Guldalen. Udtalen svarer til Skriftformen (Nominativ *Kjællstann* med mouilleret ll og langt a, Dativ *Kjællstom* med lukt o, — efter den her vanlige Udtale af Navne paa —stad).

Efter Navnets Form ligger det nær at udlede det af Mandsnavnet Ketill, altsaa at forudsætte Ketilsstaðir som den oprindelige Form. Derimod tale dog Skriftformerne fra ældre Tid, uagtet man først finder Gaarden nævnt i 16de Aarh. I OE. og i NRJ. II 172 skrives Hielstad, og Formen med Hi— fastholdes langt udover i den følgende Tid; først i 1723 har jeg fundet den nu brugelige Skrivemaade med K—.

¹⁾ En anden Mulighed for det sidste Navns Forklaring vil fremgaa af Artiklen *Leraanden* nedenfor. Hvis *Jössendal* i Odda Sogn i Hardanger er oprindeligt *Mjósundadalr*, hvilket synes mig nok saa troligt, har man her et meget tidligt Vidnesbyrd for Overgang i Udtalen fra Mj— til J—; Gaarden skrives nemlig i BK. 80 i *Josundadale*. Den ligger ikke ved et Sund i dette Ords nuværende Mening; men *sund* brugtes i det gamle Sprog ogsaa, overført, om andre Slags Snevring end den, der dannes ved Sammenknibning af Vand (f. Eks. *búðarsund*, smal Gang mellem Boder). Heraf ere vist flere Gaardnavne at forklare, f. Eks. *Sunde* i Skogn. — Ogsaa i AB. 70 nævnes en Gaard i *Josundom*, der anføres som liggende i Tingvold Skibrede paa Nordmør.

Kj— maa altsaa i dette Tilfælde være fremkommet ved en haard Udtale af Hj—, der ellers nu i den største Del af Landet lyder som J—. Denne haarde Udtale af Hj— findes netop paa flere Steder oppe i Dalene i Søndre Trondhjems Amt¹⁾ og træder ogsaa frem i andre Gaardnavne her, saaledes i *Kjellen* (ogsaa skrevet *Kjelden*, *Hjelden*) nederst i Singsaas. Denne Gaard, der først nævnes i Begyndelsen af 17de Aarh., har siden været skrevet snart med Ki—, snart med Hi—. Navnet er aabenbart det ovenfor i en særskilt Artikel behandlede *hjalr*.²⁾ Af samme Oprindelse er udentvivl *Kjellan* i Rennebu.

Den samme haarde Udtale af Hj— findes paa en ganske anden Kant af Landet og der udbredt over et vidt Strøg: Lister og Mandal og Stavanger Amter og den sydlige Del af Søndhordland. Her skrives efter en temmelig gammel Misforstaaelse af Lyden Tj— i Stedsnavne (*Tjelmeland*, *Tjorteland*, *Tjortedal*, *Tjensvold*, *Tjentland*, *Tjernagel* [*Hjörnagli*], i Sveen, osv.)³⁾

Hvad det første Sætningsled i *Kjelstad* angaar, er det efter Sætningsningen med —stad rimeligst at tænke paa et Personsnavn eller Tilnavn. Nær ligger det ovenfor omhandlede *Hjalmr*, men da maatte i Udtalen høres tykt l, ikke mouilleret ll. Jeg ved for Øieblikket intet at nævne, som kunde passe med den faktiske Udtale, end Navnet *Hjalti* (altsaa *Hjaltastadir*). At *Hjalti* neppe historisk kan paavises brugt som Personsnavn uden paa Island,⁴⁾ anser jeg ikke for nogen afgjørende Hindring. Det Forraad af Personsnavne, vi have fra islandske middelalderke Kilder, er jo oprindeligt for den største Del kommet fra Norge og tilhører en gjennemsnitlig ikke saa lidet ældre Tid, end det, vi have i Norge, væsentlig fra Diplomer og Jordebøger fra Tiden ved 1300 og ud-

1) Se Amund B. Larsen, Oversigt over de trondhjemske Dialekters Slægtskabsforhold, i Selsk. Skr. 1885 S. 57.

2) Efter Stedforholdene er det vel rimeligt, at Gaardens oprindelige Navn har været undir *Hjalli*.

3) Jfr. Artikelen *hjalr* ovenfor.

4) Navnet *Hjalta-Skrástaðir* paa en Part af Skraastad i Vang paa Hedemarken kan neppe anføres her, da det formodentlig skriver sig fra den i et af de vedkommende Breve (DN. IV, 472, 479) nævnte Jon Hjelt (altsaa fra en *Hjaltlænding*, eller en Familie af *Hjaltlændinger*).

over derfra. Det staar altsaa nærmere ved den endnu længere tilbage liggende Tid, som de til Dannelselse af Stedsnavne i Norge benyttede Personsnavne tilhøre. Det er derfor naturligt, at adskillige af disse kunne findes paa Island, som vare uddøde i Norge paa Diplomernes og Jordebøgernes Tid. Der kan virkelig ogsaa i Stedsnavne hos os paavises adskillige Personsnavne, som i Middelalderen alene træffes paa Island, ikke i Norge,¹⁾ ligesom ogsaa enkelte, der nu hverken kjendes fra Island eller fra Norge.

Selvfølgelig kan Hjaltastaðir som ældre Form for *Kjelstad* dog kun opstilles som en Gisning. Et andet Gaardnavn, som kunde tænkes at have havt samme Form, er *Jelstad* i Gildeskaal i Nordland (skrevet Hiellestad i 16de Aarh., udtalt *Jællsta* med mouilleret ll).

Klomstein forekommer som Gaardnavn paa Gjeitestranden og i samme eller lignende Form paa flere Steder søndenfjelds; *Klommesten* i Rygge, *Klommestein* i Aas og paa Eker, *Klomstein* i Biri og i Sande i Jarlsberg (her en gammel Gaard, der er gaaet ind under Lersbryggen).

Paa et Par af disse Steder findes Navnet i gammel Form. Gaarden i Aas skrives i 1358 (DN. III 242) a Klofnasteine (jfr. RB. 138, 304, DN. I 469 og IV 348); den i Biri skrives ved 1520 Klownesteen.

Navnet har altsaa lydt Klofnisteinn, den kløvede Sten. Det kan forstaaes enten om en jordfast Sten med en Sprække eller Kløft i, eller om en Aas, et Fjeld, hvori der er Kløft eller Skar. — stein findes jo ofte som sidste Led i Fjeldnavne.

Paa Gjeitestranden har Udtalen bevaret den oprindelige aabne Lyd i 1ste Stavelses Vokal; i de søndenfjeldske Navne er denne Lyd lukket. — Navnet har tildels i senere Tid været misforstaaet, som om det kom af „Klump“; Gaarden paa Gjeitestranden har saaledes været skrevet *Klompsten* og *Klumpsten* (allerede 1559 findes her Klumpestenn).

¹⁾ Som Eksempler anføres Bórkr, Bjálfi, Blæingr, Bolli, Dalla, Faxi, Geitir, Kolbrandr, Órækja, Skúta, Starkaðr, Steinunnr, Torfi, Vandráðr, Véleifr.

Kvønnild i Tilder Sogn i Klæbu har efter AB. 41 oprindelig hedet *Hvínandi*. I OE. skrives *Quinan*, med en Streg over det sidste *n*, i DN. IX 770 (1533) *Quinand* og i NRJ. II 178 *Hwenen*. Den nuværende Udtale er *Kvønnelen* (mouilleret *nn*, almindeligt *l*, lukt *e*; Hankjønsartikelen tilføjet efter Egnens almindelige Brug); men i S sammensætninger siges, om jeg har hørt ret, *Kvønnill*— (mouilleret Lyd baade i *nn* og *ll*).

Det gamle Navn betyder: „hvinende,“ af Verbet *hvína*. Overgangen til Nutidsformen maa skyldes Dissimilation, idet *nd* er gaaet over til *l* eller *ll* for at undgaa Gjentagelsen af samme Lyd.

Efter Navnets Form og Betydning ligger det nærmest at tænke sig, at det ikke fra først af betegner en Gaard, men en Elv eller en Foss. Efter Beliggenheden er der dog vel her ikke noget andet Vandløb, som kunde have baaret et saadant Navn end den ved *Kvønnildgaardene* udspringende *Bæk*, som forbi *Tilder Kirke* gaar ned til *Nidelven*.

Der er et andet trondhjemske Gaardnavn, som synes at have havt lignende Form og at have undergaaet samme Lydforandring: *Skjenald*, der forekommer baade i *Børsen* og yderst i *Orkedalen*. Ingen af disse Gaarde findes nævnt tidligere end i 16de Aarh.; da skrives den i *Orkedalen* (ved 1540) paa en Maade, som bekræfter Formodningen: *Skennan*. Udtalen er nu paa begge Steder *Sjenallen* (med kort, lukt *e* og mouilleret *ll*). Navnets gamle Form turde altsaa være *Skínandi*, af *skína*, *skinne*, — et nok saa rimeligt Elvenavn. Paa begge Steder falde Elve ud i Nærheden. *Skínandi* findes ellers i mere oprindelig Form paa nogle Steder i *Telemarken*: *Skinand* i *Rauland* (Gaards-No. 24, 2; ligger ved en Aas Udløb i *Totak*), og *Støler* af samme Navn i *Høidalsmo* (anført under Gaards-No. 47, 2) og i *Vinje*, SV. for *Flaathyl*.

Der er endnu nogle Navne, som jeg, om end tildels med Tvivl, tror at maatte sammenstille med de her anførte med Hensyn til oprindelig Form og tildels med Hensyn til senere Lydudvikling.

Dønnum, som det almindelig skrives, i *Mo Sogn* i *Surendalen* ligger ved en Elv, der kommer fossende ned over *Lien*. Udtalen viser, at Skriftformen er feilagtig, og at Navnet ikke, som man efter denne kunde tro, er sammensat med *heimr*. Man siger

Dönnynna, i Dativ *Dönnyn* (det sidste nn mouilleret). Navnet er altsaa Hunkjænsord, og maa vel oprindeligt have lydt *Dynjandi*, „den dønnende,“ og tilkomme Elven. Det kunde dog vel tænkes, at den gamle Form var *Dynjund* f., forresten med væsentlig samme Betydning.

Dynjandi er forresten (RB. 165 o. fl. St.) det gamle Navn paa en Gaard i Eidsberg i Smaalenene, nu alm. skrevet *Dyngen*, men udtalt *Dynjann*. Der skal være en, forøvrigt ganske liden Foss i Nærheden. En Part under *Dønnestad* i Tveid Sogn østfor Kristiansand heder *Dynjane* (Gaards-No. 3, 29); det tør vel formodes, at dette er samme Navn, tilhørende en Foss i Topdalselven, og at det ligger til Grund ogsaa for Hovedgaardens Navn (som da oprindeligt maa have lydt *Dynjandastadir*). Sammen sat med *Dynjandi* er ogsaa *Dynjandaskeid* i Bærum (DN. II 105), nu *Dønski*, — formodentlig ogsaa benævnt efter en Foss.

Det tør være en Mulighed for, at vi have det samme *Dynjandi* i Gaardnavnet *Dillan* i Værdalen. Gaarden ligger ved en Række Fosser i Inna. I NRJ. II 204 skrives Navnet i *Dyndwm*, altsaa med nd, men allerede lidt senere (1550, DN. X 794) findes *Dillinn*. I i Ordets nuværende Form kunde være opstaaet ved Dissimilation af nj, efter at dette tidligere var gaaet over til nn, som i den nuværende trondhjemske Udtale *Vinnan* for Vinjar; Dissimilationen forandrer ligesaa ofte den første som den sidste af de to ved sin Ensartethed stødende Lyd. Udtalen er nu *Dillan* med mouilleret Lyd. Der kunde synes at ligge en vægtig Indvending mod Forklaringen i den Omstændighed, at Navnet nu bøies som Flertalsord i bestemt Form og følgelig i Dativ heder *Dillaamm*; men denne Indvending er neppe afgjørende. Der findes ogsaa ellers Eksempler paa, at saadan Bøining er opstaaet ved en Misforstaaelse af Formen. I Sel Sogn i Gudbrandsdalen findes saaledes en Gaard, der almindelig skrives *Klevmellem* og oprindeligt maa have hedet *Kleifamilum*, „mellem Kleverne.“ Navnet er nu i Udtalen blevet til *Klæmillann*, i Dativ *Klæmillaamm*.¹⁾ *Dynjandi* kjendes

¹⁾ Her er saaledes en Nominativ dannet til en Form, som man feilagtig antog for Dativ i Flertal, medens i det supponerede Tilfælde i Værdalen omvendt en Dativform er dannet til et Ord, der urigtigt blev opfattet som havende Nominativendelse i Flertal.

ogsaa som Navn paa en Foss og en efter denne benævnt Gaard i Isafjord Syssel paa Island.¹⁾

Endelig har Gaardnavnet *Gynneld* i Soknedalen saadan Form, at man fristes til ogsaa her at søge lignende Oprindelse. Gaarden kaldes *Jønnøll* (mouilleret ll) og den her i Sokna udfaldende Tverelv *Jønnølda* (mouilleret l og hørligt d). Navnet skrives i OE. Jenald, i NRJ. II 168 Jenild og senere i 16de Aarh. Jenil og Jenildt. Jeg har tænkt mig Muligheden af, at den oprindelige Form kunde være *Gínandi*, af *gína*, gabe, og at dette Navn kunde være tillagt Elven med Hensyn til den trange Kløft, hvorgjennem den baner sig Vei ned fra Aasen. Vokalen i 1ste Stavelse maatte da være forkortet endnu stærkere, end i det ovenfor omtalte *Skjenald*. En Betænkelse ved Forklaringen er, at Jordebøgerne allerede i Begyndelsen af 16de Aarh. have J—, ikke Gj—; de fastholde endnu ved den Tid i saadanne Tilfælde i Regelen den rette Skrivemaade efter Tradition fra Middelalderen.

Laanke skrives i den nye Matrikel en Gaard i Stjørdalen, der som Kirkested tillige har givet et af Dalens Sogne Navn. Tidligere skreves *Lunke*, som har været den almindelige Skriftform lige fra Begyndelsen af 16de Aarh. (OE., NRJ. II 189). At denne Form er urigtig, fremlyser af Udtalen *Laank'* (for *Laanke*).

I AB. 39 skrives ogsaa Navnet af Lonko; den oprindelige Nominativform er altsaa Lanka, svagt Hunkjønsord.

Samme Navn med de samme Skriftformer findes paa flere Steder i Landet; *Laanke* i Rennebu (af Lonko AB. 50, Lonke OE., senere alm. *Lunke*); *Laankan* i Sparbuen (af Lonko AB. 15,²⁾ *Lunke* OE. og senere); *Laanke* i Øier i Gudbrandsdalen (a Lanko DN. III 502, VIII 394, IX 308; fra 16de Aarh. af *Lunke*). Udtalen er paa disse Steder, som ovenfor skrevet efter den nye Matrikel.

Udtalesforandringen fra a til aa i Ordets første Stavelse maa skrive sig fra, at man har overført Omlyden fra de øvrige Bøiningsformer til Nominativformen.

¹⁾ Kaalund, Hist. topogr. Beskr. af Island I 564.

²⁾ Saa staar der i Haandskriftet, ikke Lonkom, som trykt i Udgaaven.

Med Hensyn til Navnets Oprindelse kan vel henstilles som en Mulighed, at det kunde være dannet af Adjektivet langr, med en Endelse —ka.¹⁾ Denne Endelse findes i flere norske Elvenavne.²⁾ Betydningen af Lanka skulde derefter være: noget langstrakt, og i enkelte Tilfælde kunde det vel være muligt, at Gaardnavnet fra først af havde tilhørt en Elv.³⁾

Der findes adskillige Navne i Landet, som ligne de ovenfor omhandlede, men adskille sig fra dem derved, at Udtalen har lukt o i første Stavelse, hvoraf vel følger, at den oprindelige Form maa have haft ó eller u. Saadanne Navne ere *Lonkan*, Gaarde i Hadsel i Vesteraalen og paa Sydsiden af Senjen i Bjarkø Sogn (det sidste Navn dog mulig fremkommet ved Opkaldelse efter det første), *Lonkenes* i Kanstadjorden i Lødingen; *Lonkerud*, nu indgaaet Gaardpart i Svene Sogn i Numedal; *Lonka*, en liden Sø eller Elveudvidelse i en Bielv til Vismundelven i Biri; *Lonken* (udtalt *Lonka*?), Tjern i Vaaler Sogn i Solør, hvorefter en Gaardpart der kaldes *Lonkemoen*. I RB. 61 nævnes endelig en Gaard i Lunkunni, hvis Navn endnu maa være bevaret, da der paa Kartet anføres en Plads *Lunke* nordlig i Arendal Sogn i Jarlsberg, under hvis Kirke Gaarden er nævnt i RB.

Disse Navne, eller ialfald nogle af dem, kunne være dannede af lón f., en strømfri Udvidelse i en Elv., hvoraf, som naturligt, adskillige Stedsnavne i Norge have sin Oprindelse, — i det Trondhjemske bl. a. *Lona* i Foldereid Sogn og *Lonin* i Bjørnør Sogn (det sidste Flertal i bestemt Form; alm. urigtigt skrevet *Lunde*). Paa enkelte Steder i det Trondhjemske findes dette Ord som Intetkjensord og i Formen *Lun* (lukt u⁴⁾): *Storlunet*, Gaard i Værdalen

1) I Aal i Hallingdal findes en Gaardpart *Lankene* (under Strand), udtalt *Lankadn*. Af dem, der opgav Udtalen, blev til Forklaring sagt, at her var „lange Agre.“

2) *Silka* i Elverum og Vaaler i Solør; *Tronka* (udtalt med lukt o) i Storelvedalen; *Ilka* i Dovre; *Bronka* i Elverum; *Vikka* paa Romerike (Bielv til Leira ved Røglie i Hovin Sogn).

3) Et med Endelsen —ka dannet Ord er videre *Vikka*, der i det nordlige Norge synes at bruges næsten som Appellativ om Steder, hvor et Seilløb vider sig ud (altsaa opr. Viðka). Jeg blev opmærksom paa Ordet ved Fyrfortegnelsen, som opfører et Fyr ved *Hanovikka*, der ligger i Vesteraalen ved det nordlige Indløb til Raftsundet.

4) ligesom lón paa Island er Neutrum og der har været det fra gammel Tid.

ved en Udvidelse af Helgaaen (og flere med særskilte Navne benævnte „Lun“ i samme Elv paa Kartet); *Kjønslunet* ved Kjøn-søen, Ytre Vikten; *Vollalunet*, en Poll paa Borgund sammesteds; *Lunet*, Tjern paa Valøen sammesteds.

Leraanden i Buviken er utvivlsomt, som allerede antaget af Munthe,¹⁾ den Gaard, hvorefter Sysselmanden Ólafur af Ljárándum kaldes, som faldt ved Baglernes Overfald paa Nidaros i 1206.²⁾ Deraf følger, hvad der havde været vanskeligt at gjette, at Gaardens gamle Navn er Ljárándir. Udtalen er nu *Leraanna*, i Dativ *Leraann* (lukt e og mouilleret nn).

I to nærliggende Bygder findes Gaardnavne, der have alt Udseende af at have det samme Ord i 1ste Sætningsled: *Ljaaklev* i Børsen (Liakleif AB. 118, udtalt *Jaakle* med kort lukt e og tykt l) og *Ljaamo* i Orkedalen (ikke nævnt i Middelalderen; udtalt *Jaamo'n*).

Det ligger nær at udlede de tre Navne af lé m., en Ljaa (dansk Le). Det tør dog være muligt, at de ialfald ikke umiddelbart, og muligt slet ikke, komme af dette Ord.

I Breidefjorden paa Island findes nemlig en Elv, der heder Ljá, hvoraf er dannet Gaardnavnet Ljáskógar, eller som dets oprindelige Form synes at have været, Ljárskógar, og flere andre Stedsnavne (Ljáreyrr, Ljárvatn).³⁾ Elvenavnet er naturligvis Hunkjønnsord.⁴⁾

Det er neppe for dristigt at antage, at de tre trondhjemske Gaardnavne have sit Udspring af det samme Elvenavn, saameget mindre, som de tilføiede Sætningsled synes at passe meget bedre til et saadant Navn end til Hankjønnsordet lé.⁵⁾

¹⁾ Anm. til Aalls Snorre III 155.

²⁾ Fornm. s. IX 26. Der maa vel med Munthe læses Ljárándum; Ljárándum var dog ogsaa en sandsynlig Rettelse af Haandskriftets Tekst.

³⁾ Kaalund, Hist. topogr. Beskr. af Island I 473, jfr. Safn til sögu Íslands II 315, 569.

⁴⁾ Vigfussons Mening, at dette Elvenavn skulde være af gælisk Oprindelse, er dog vel altfor utilstrækkelig støttet ved, at der i England og Irland findes Elve af Navn *Lea*, *Lee*.

⁵⁾ I Ljárándir maa sidste Led vel være rönd f. Rand, der forevrigt ikke ret ofte findes i norske Stedsnavne. Jeg kan kun anføre *Rand* i Utviken i Nordfjord (a Rond DN. II 237); *Skogrand* i Hevne (af Skograndom AB. 62) og *Matrand* paa Eidskogen (Matrand er i Nominativform, RB. 461).

Af Navne fra andre Landsdele, som med Rimelighed kunne antages at være af samme Oprindelse, er der ikke mange. Sikrest er maaske *Ljaadal* i Gjerstad Sogn i Nedenes; mulig hører ogsaa *Ljaastad* i Opstryn hid. Derimod ere *Ljones* i Strandebarm og *Ljones* i Skjerstad ved Saltfjorden vistnok at opfatte anderledes, uagtet ved begge den oprindelige Form utvivlsomt er *Ljánés* (udtrykkelig bevidnet for det første Navns Vedkommende ved Fornm. s. IX 8, 21). Paa begge Steder maa Navnet direkte komme af *lé*, fordi man har sammenlignet de stærkt udstikkende, krumme Nes, hvorpaa Gaardene ligge, med en *Ljaa*.¹⁾

Lokkaren heder det Sund, der adskiller Otterøen i Namdalen fra det til Namsos Præstegjeld hørende Fastland. Efter Ordets Form maa man komme til at tænke sig, at man her har det gamle, endnu i nogle Bygdemaal brugelige Ord *Lokar*, en Høvl.²⁾ Naar man vil forstaa, hvorledes man kan være faldet paa at sammenligne Sundet med en Høvl, faar man ikke gaa ud fra den nu sædvanlige Form af dette Redskab; den passer ikke. Sammenligningen gjelder den gamle, ganske forskellige Form af Høvljernet, som man finder allerede i Grave fra Vikingetiden.³⁾ Disse Høvljern have et retløbende Eggparti, til hvis Ender i ret Vinkel slutte sig to Arme, som vare bestemte til Indsættelse i Skaffet. Et saadant Jern kunde godt sammenlignes med det her omhandlede Sund, der, selv retløbende, i begge Ender fortsættes omtrent i ret Vinkel af de Sund, der skille Otterøen fra Fastlandet i SV. og fra de andre store Øer i Fosnes Pgd. i NØ.

Medjaa heder en Gaard i Grong og *Midjo* en Gaard i Skei Sogn i Sparbuén. Den sidste skrives AB. 12 af Midio, og en af dem, sandsynligvis ogsaa den sidste, i 1307 (DN. II 77) a Miðio. Den første skrives i 1523 (DN. X 273) Mydio. Udtalen er paa det første Sted overensstemmende med Skriftformen; paa det sidste siges *Mio* (lukt o). — Samme Navn har man ganske vist i *Midje* i Aurland i Sogn (udtalt *Mijje*).

1) Man jevnføre *Ljaaen*, et langt og smalt, stærkt krummet Tjern i Rindaler, NV. for Brønstad.

2) Jfr. Fritzner og Aasen under Ordet.

3) Eksemplarer afbildede i mine „Norske Oldsager“ fig. 410 og 411.

Alle de tre Gaarde have ens Beliggenhed: langt ude paa Tangen mellem to sammenløbende Elve.

I Sammensætning findes vistnok det samme Ord i *Medjaas* paa Snaasen (af Midioaase AB. 9; udtalt *Mødjaas*). Dette Navn gjenfindes i *Midjaas* i Mo Sogn i Telemarken (udtalt *Mijjaas*).¹⁾ Disse Gaarde ligge paa Høiden af en Aas mellem to Dalfører.

De to først anførte Navne ligger det nok saa nær at opfatte som sammensatte med á (Aa). En saadan S sammensætning vilde det dog være vanskeligt sproglig at forklare, og Formodningen svækkes yderligere ved den Form, Gaardnavnet i Aurland har.

Det bliver derfor rettest med Fritzner (under *miðja*) at opfatte Navnet som et svagt Hunkjønssord *Miðja*. Endelsen —aa eller —o i de to første Navne maa da vel være opstaaet af den gamle Dativendelse paa —u, maaske under Indflydelse af, at man har tænkt paa Ordet á. Ordets Betydning i dets Anvendelse som Stedsnavn kan da have været: Tange mellem Elve, hvortil ogsaa dets Anvendelse i *Midjaas* nær svarer.²⁾

I en noget forskjellig Anvendelse have vi dette *Miðja* som Ønavn i *Mien*, Ø yderst i Romsdalsfjorden. Dette maa nemlig være den gamle Form af Navnet, da det deraf dannede Gaardnavn *Misund* i AB. 78 skrives af *Midiosunde*. Øen maa have sit Navn deraf, at Grændsen mellem Romsdalsfylket og Søndmør fra gammel Tid har gaaet midt over Øen.³⁾

Mælan, Gaard i Aafjorden. Navnets Form er forandret i den nye Matrikel; før skreves *Mæland* eller *Meland*, som om det var sammensat med —land og oprindelig havde lydt *Meðalland* (Melleंगाarden). Feiltagelsen ligger nær, da Udtalen i Bygdemaal et her bliver omtrent den samme, hvad enten *Mælan* eller *Mæland*

¹⁾ Rimeligvis af samme Oprindelse ere to andre Gaardnavne i Telemarken: *Slette-meas*, udtalt *Slette-mjaas*, i Brunkeberg Sogn og *Meas* i Seljord. (Medhias 1450, DN. XI 168; opgiven Udtale *Møas*, mon rigtigt?).

²⁾ Jfr. ogsaa det af Fritzner med *Miðja* sammenstillede gamle Grændenavn i Hedrum á Myði, der efter de Gaarde, som henføres dertil, maa betegne Bygden mellem Laagens og Farriselvns nær hinanden liggende Udlob (RB. 40, 43, 50 og DN. II 770, IV 571, VIII 832).

³⁾ I *Historia Norwegiæ* (Storm, Monumenta hist. Norv. S. 77) gjengives Navnet paa Latin ved *Insula media*.

er det rette, og den er gammel, da Formen *Melland* findes allerede i 1559. At denne er urigtig, kan dog med Sikkerhed sluttes af de paa Kartet anførte Navne paa Gaardens Sæter og paa et over den liggende Fjeld, *Mælasæteren* og *Mælanakken*. Navnet maa altsaa være Flertal i bestemt Form af melr m., en Mæl; Gaarden maa have Navn efter Mælerne ved den forbiløbende Elv.

Samme Rettelse er foretaget ved Gaardene *Mælan* i Osen Sogn i Bjørnør (*Sørmælan* og *Nordmælan*) og i Skjørn. Ved Gaarden i Bjørnør er den rette Form antydet ved Skriftformen *Melenn* i OE.; men allerede lidt tidligere (NRJ. II 52) skrives *Meland*.

Mønes i Værdalen skrives 1520 i NRJ. II 204 *Melness* og senere i 16de Aarh. *Menes* og *Mennes*. Gaardens oprindelige Navn er altsaa *Meðalnes* (Mellem-Nes). I senere Tid har almindelig været skrevet *Mønnes*, mod Udtalen, der har enkelt n.

Nabogaarden mod Øst heder *Østnes* (udtalt *Austnes*). Her har altsaa været en oprindelig samlet Gaard *Nes*, hvoraf disse to ere Parter. Den gamle Gaards Navn er bevaret i Navnet *Nes-sletta* i AB. 18 om den Slette, hvorpaa Gaardene ligge.

Det tilsvarende *Vestrnes* har man vistnok at søge i de vestligst paa Sletten liggende Gaarde *Slapgaarden* og (Østre) *Bollgaarden*, der maa være opstaaede ved Deling af det oprindelige *Vestre Nes*. Denne Deling ligger temmelig langt tilbage i Tiden; thi det i AB. anførte *Skarpigarðr a Nessletto* er aabenbart *Slapgaarden*. Forandringen i Lyden kan være gaaet for sig saaledes, at r i *Skarp*— har faaet Lyd som tykt l, hvorefter Omsætning af Konsonanterne er indtraadt; den nuværende Udtale er *Slakkalen*, med tykt l paa begge Steder. *Skarp*— har vel her, som paa andre Steder, hvor det forekommer i Stedsnavne, Hensyn til skarpt, skrint Jordsmon.

Namsen. Dette Navn (udtalt med Enstavelses-Betoning) har vel været mange paafaldende som et abnormt Elvenavn. Det er *Hankjøsord*, medens usammensatte Elvenavne ellers, som bekjendt, stadigt ere *Hunkjøsord*, hvilket ogsaa er ganske naturligt, da

Kjønnen bestemmes ved Tanken paa á, det i gammel Tid sædvanlige Appellativnavn for en Elv. Vistnok kan der ganske undtagelsesvis findes Navne paa Vandløb med Hankjønsform; men isaafald ere disse Vandløb ganske ubetydelige, ved hvilke man kan have tænkt paa Appellativet bekr (Bæk). Eksempler ere *Strangen* (Enstavelses-Betoning), i Sæterregionen øverst i Nordre Land, og *Kaldrassen*, Bæk i Østre Toten. Andre Undtagelser lade sig ogsaa forklare af særegne Forhold, som *Laagen* (Elvenavn) og *Løken* (Bækkenavn); begge Ord ere ogsaa i denne Anvendelse halvt Appellativer, og som saadanne ere de Hankjønsord.

For *Namsen* maa ogsaa en saadan Forklaring søges. Jeg tror, at den ligger i, at Navnet er en Sammensætning af *Nauma*, som maa være Elvens oprindelige Navn (jfr. Dalens gamle Navn *Naumudalr*), med *sær* (*sjór*), altsaa oprindeligt *Naumusær*, i senere Tid brugt i bestemt Form. I denne Sammensætning kunde *Naumu*— allerede tidligt blive forkortet til *Naum*—, ligesom man allerede i Middelalderen finder Indbyggernavnet *Naumdælir*, og dette *Naum*— blev igjen senere til *Nam*—, ligesom *Naumudalr* blev til *Namdalen*.

Elven udvider sig, som bekjendt, i den nederste Del af sit Løb betydelig, saa at den meget vel kan opfattes som en Fjordarm, og som saadan kaldes —*sær*, ligesaavel som f. Eks. Korsfjorden ved Bergen i Middelalderen findes kaldet *Harðsær*. Navnet maa da antages fra først af kun at være brugt om denne Udvidelse længst nede og først senere at være overført paa Elvens øvre Løb, fortrængende dennes gamle Navn *Nauma*.¹⁾

Til Støtte for den forsøgte Forklaring kan anføres endel andre med —*sær* sammensatte Navne, der have den samme eller lignende Endelse i Nutidsform, som *Namsen*.

I Valdres har man en hel Række Indsønavne, der nu almindelig skrives —*send* og formodentlig opfattes som sammensatte med *Ende* (*endir*). Paa Nordsiden af Dalen findes *Ettensend*, *Mellensend* (ved Fjeldet *Mellene*, udtalt *Mællatn*), *Fullsend* og

¹⁾ Nu bruges *Namsen* ogsaa om de to Hovedindløb fra Havet til Elvemundingen (*Sørnamsen* og *Nordnamsen*).

Rennsend,¹⁾ paa Sydsiden *Grønsend* og *Rennsend* (SV. for Helevandet). Disse Navne udtales —*senn* eller —*sinn*. De kunne ikke være sammensatte med *endir*, allerede af den Grund, at —*s*— da maatte høre til 1ste Led og være Genitivendelse i Hankjøn eller Intetkjøn, hvilket ialfald ved flere af disse Navne er umuligt efter deres i Dagen liggende Oprindelse. *Ettensen* maa saaledes være sammensat med Elvenavnet *Etna*, hvilken Elv rinder ud af denne Sø, og *Mellsen* med Fjeldnavnet *Mellene*, der har Flertalsform. Der bliver neppe nogen anden rimelig Forklaring tilbage end den antagne af sær.

Der findes ogsaa hist og her ellers i Landet Indsønavne af samme Form og vistnok af samme Oprindelse. Saaledes *Lømsen* ved Føling Kirke i Stod. Dens gamle Navn maa være *Lognsær* eller vel snarere *Lygnusær*; i sidste Tilfælde maatte *Lygna* (den stille, rolige) være det oprindelige Navn paa den fra Søen til Snaasevandet rindende Elv. Med Hensyn til Overgangen fra *Lygnusær* til *Lømsen* kan jevnføres *Lomsdalen* i Land (skrevet *Longhsdalar* 1370, DN. I 314), der ligger ved en Elv, som i sit øvre Løb endnu kaldes *Lygna* og gaar gennem *Lomsjøen*. Et sikkert Eksempel have vi i Gaardnavnet *Holsen* i Førde (Hankjønsord, da det i Dativ lyder *Holsa*); Gaarden ligger ved et Vand og skrives i BK. 22 a Holl sæ. Paa lignende Maade bør man vel forklare *Hundsenvand* i Hemsedal, *Stoksendvand* øverst i Kvinnegaardshien i Aal og *Oisenvand* i Hol. Endvidere anfører jeg *Rafsin* og *Rødsin*, to Smaavand NV. for Malme Kirke i Beitstaden, *Glomsen*, Tjern ved Bodding i Nes paa Romerike, *Skasen*. Sø sydlig i Solør.²⁾

Der er mange Eksempler paa, at —*sær*, —*sjór* som sidste Led i et sammensat Navn. hvor det har holdt sig i ubestemt Form, er gaaet over til en stærkt afkortet, tonløs Endestavelse. Saaledes *Gjetsjø* og *Midsjø* i Ski Sogn paa Follo, udtalte *Jøssje* og *Møssje*; *Brøsjø* i Sannikedal, udtalt *Brøssje*; *Gladsjø* i Beitstaden (af *Gladesio* i AB. 3), udtalt *Glase*.

1) *Fleinsenden* S. for Bygdin skal udtales —*ændinn* og er altsaa vel virkelig sammensat med *endir*.

2) Ved denne maa det, Forklaringens Rigtighed forudsat, vel antages, at Navnet *Skasaaen* paa Udløbsaaen er en senere Dannelse.

Nesgaard i Skogn er skrevet overensstemmende med Udtalen (*Næssgal*), men Udtaleformen giver let en falsk Forestilling om Navnets Oprindelse, som om det kom af *nes n.*, et Nes. I alle ældre Jordebøger, lige ned til Matrikelen af 1723, skrives Gaarden *Nestgaard* (tidligst *Nestegaard*). Første Led er altsaa *neðzti*, nederste (den nederste Gaard).

Dette passer ogsaa meget vel med Omstændighederne. *Nesgaard* er Nabogaard til *Svengaard*, der ligger noget høiere oppe Lien. De to Navne skjønnes let¹⁾ at være af forholdsvis nyere Oprindelse, — Navne paa Parter af en Gaard, hvis Fællesnavn nu er fortrængt af Partnavnene, — hvis da ikke begge Gaarde ere udskilte fra det endnu høiere oppe liggende *Skjerve*.²⁾

Ogsaa andre nu med *Nes*— begyndende Navne komme i Virkeligheden af *neðzti*. Dette er utvivlsomt Tilfældet med *Nesgaarden* (Gaarden No. 17, 1) i Aalen og formodentlig med *Nesvold* sammesteds, [samt med *Nesbø* i Aurlandsdalen i Sogn. — Udtalen har nu overalt *Næss*— i saadanne S sammensætninger, hvor en Konsonant følger efter, selv hvor Skriftformen har beholdt *t*, *f*. Eks. ved *Nestvold* i Værdalen.³⁾

En anden Forandring i Udtale- og Skriftform, som kan lede til Forveksling og Misforstaaelse af lignende Art, er den, hvorved *efsti* (*öfsti*) er blevet til *Øst*—, *Øste*—, der let forstaaes som kommende af *Øst* (*austr*). Eksempler herpaa fra det Trondhjemske ere *Østhus* i Soknedalen,⁴⁾ *Østgaard* i Værdalen, den øverstliggende af en Række af Gaarde, der ved sine Navne røbe, at de ere Dele

1) Jfr. Artikelen *Aasenhús* ovenfor.

2) Delingen maa dog være forholdsvis gammel, da der paa *Svengaard* i den katholske Tid stod en efter Gaarden benævnt Kirke (omtalt bl. a. i OE.). Det er denne Kirkes Sogn, som i NRJ. II 200 kaldes Michilssoghen, ligesom det sammesteds S. 202 opførte Maritte soghen tilhører Kirken paa *Veie* (Veighin AB. 23). De to Kirker have altsaa været viede til St. Michael og St. Margareta.

3) Jfr. de nærliggende Gaarde *Mikvold* (Miklivöllr), *Maritvold* (Margrétarvöllr) og *Østvold* (Austvöllr). De maa alle være Dele af en oprindelig Gaard *Vold* (Völlr); det er maaske denne, der nævnes 1313 i DN. I 122.

4) Her er dog Forandringen kun indtraadt i Skrift; Udtalen er fremdeles *Æffstus*, hvorfor ogsaa i den nye Matrikel er skrevet *Øfsthus*.

af en oprindelig samlet Gaard (*Sundby, Melby*; Østgaard skrives Offstegaard 1519 i DN. XI 260 og i lignende Form i flere Kilder fra 16de Aarh.) og *Østby* i Tydalen, formodentlig ogsaa *Østhus* i Børsen. Ved Gaarden i Tydalen kunde dog maaske Austbør tænkes at være den oprindelige Form. Den er vistnok den øverste af de gamle Gaarde i Tydalen, men tillige den østligst liggende; den nuværende Udtale *Yssby* (med lukt y ogsaa i 1ste Stavelse, fremkaldt ved Vokalassimilation) passer lige godt til begge Forklaringer.¹⁾

Nesjan heder en Gaard i Rennebu, og det samme Navn bærer en Part af Østre Halsan i Levanger Sogn.

Navnet er intet andet end Flertal med den bestemte Artikel af nes n., et Nes. Dette Ords Stamme har nemlig oprindelig efter s havt et i, som ellers er bortfaldet allerede i Oldnorsk, men kommer frem i Ordets Bøiningsformer foran a og u (nesja, nesjum). Dette i har holdt sig i Gaardnavnet *Nesjan*.

Det maa i Forbindelse hermed mærkes, at Intetkjønsord, anvendte som Stedsnavne, i Flertal regelmæssig gaa over til Hunkjønsord.²⁾ Intetkjønsordene berg, birki, bæli, eið, holt, hrís, hús, land, nes, torg, tún lyde altsaa som Stedsnavne i Flertal Bergar, Birkjar, Bæliir, Eiðar, Holtar, Hrisar, Húsir, Landir, Nesjar, Torgar, Túnir. Et vel kjendt Eksempel paa denne Overgang ved nes er Nesjar, det gamle Navn paa de udstikkende Halvøer mellem Langesundsfjorden og Tønsbergfjorden.³⁾

Navnet *Nesjan* (*Nesjane*) forekommer ellers i Matrikelen om nogle Smaaparter i den sydlige Del af Stavanger Amt (i Lund og i Haa). *Nesja* (eller, hvor Udtalen er saaledes, *Nesje*), der er det samme Navn i ubestemt Form, findes derimod paa adskillige Steder (i Slidre i Valdres, i Bø Sogn i Hyllestad Pgd. i Sogn, i Bre-

¹⁾ I nogle Tilfælde er *Øst*— i nuværende Udtale- og Skriftform oprindelig yzti (yderste), f. Eks. i *Østhus* i Aakre Sogn paa Karmøen (Yztahus DN. IV 462, jfr. 450, 452, 550, 551).

²⁾ Jfr. Munch, Hist. geogr. Beskrivelse over Norge S. X.

³⁾ Jfr. Fritzner under nes.

manger i Søndfjord, i Veø i Romsdalen og paa to Steder i Sundalen.⁴⁾

Navnets Oprindelse og Betydning synes nu tildels ikke at være forstaaet, at dømme efter de brugelige Skriftformer. I Stavanger Amt har jeg saaledes seet skr. *Næskene* og i Rennebu *Næske*; paa sidste Sted har før i Matrikelen været skrevet *Næssjø*.

Nesjo i Aasen, som der er skrevet i den nye Matrikel efter Udtalen (med lukt o), er formodentlig af anden Oprindelse. Gaarden ligger ved et lidet Vand. Navnet skrives, hvor det tidligst nævnes,²⁾ Nedesjö, senere Nessio (1559), Næssioe (1664), Nessiöe (1723); i den forrige trykte Matrikel stod *Næsø*. Efter dette er der vel Grund til at tro, at Navnets sidste Led er *Sjø*, og —*sjo* i Udtalen en i Stedsnavnet forstenet Form af det oprindelige —*sjór*. Første Led i Sættningen kan da mulig være det Nit—, der findes som Stamme i Elvenavne³⁾; den lille Elv, som gaar gjen-nem Vandet, maatte da have havt et af denne Stamme dannet Navn. Gaardnavnet tilhører isaafald oprindelig Vandet (som nok nu kaldes efter Gaarden *Nesjovandet*) og har intet med nes at gjøre. *Nesjo* kan ikke vel være en Dativform af *Nesjar*; thi Dativendelsen i Flertal lyder nu overalt i det Trondhjemske, hvor den er bevaret, —*aam* (saaledes i Aasen) eller —*om* med lukt o.

Næve, Gaard i Aasbygden mellem Gulas og Orklas Dalfører, er nu delt mellem to Bygder, saaledes, at *Stornæve* hører til Hølandet i Guldalen og *Lillenæve* til Meldalen. Navnet forekommer tidligst i OE., hvor det skrives *Neeff*, og i et Dokument fra 1528 (DN. XII 508), skrevet *Neff*,⁴⁾ hvilket ogsaa er den sædvanlige Skriftform senere i 16de Aarh.

Navnet er Dativformen (*nefi*) af *nef n.*, der bruges i Betydningen „Næse“ og „Næb,“ og i Sættninger om en fremstikkende Spids overhovedet (*eyjarnef*, *Pynt af en Ø*; *skógarnef*, *udstikkende Spids af en Skov*, se *Fritzner*). Aasen anfører det

¹⁾ Her nu udtalt *Næssja*.

²⁾ NRJ. II 196.

³⁾ Jfr. Selsk. Skr. 1882 S. 40.

⁴⁾ Her er i DN. feilagtigt trykt *neff*, som om Ordet var Appellativ.

tilsvarende nev med Betydningen: „Spids, Pynt, fremstikkende Kant.“

Det her omhandlede Gaardnavn har vel snarest Hensyn til en fremstikkende Pynt af et Fjeld. Denne Betydning har Ordet utvivlsomt i *Bergsnev*, der efter Aasen bruges som Appellativ paa Søndmør og findes som Gaardnavn i Sande Sogn paa Søndmør, i Vefsen og i Nesne paa Helgeland.¹⁾ Derimod har man maaske snarest at tænke paa Betydningen „Næb“ ved *Ørsnev* i Flatanger, der ligger indenfor et i Bølefjorden udspringende krumt Nes.²⁾

Et af nef afledet Navn har man i *Nevjen* paa Eidskogen, der vel oprindeligt har hedet Nefja (fem.). Udtalen er *Nøvjun*, udgaaet fra Navnets Form i Dativ med den bestemte Artikel: Nefjunni. Nefja kan neppe nu paavises som Appellativ, men findes brugt som Tilnavn.³⁾ Ogsaa her maa efter Stedforholdene vel tænkes paa Betydningen „Fjeldpynt.“

Ligebetydende med *Bergsnev* er det ogsaa i Lyd nærstaaende *Bergsnov*, der findes som Gaardnavn paa Ytre Vikten (her laant fra et Fjeld *Bergsnova*, der er benævnt efter Gaarden *Berg*). Sidste Led er her nöf f., i nyere Form *Nov*. Dette Ords Brug i Betydning af Hjørnet af et laftbygget Træhus har givet Anledning til en udstrakt Anvendelse af det i Fjeldnavne.

Oklan, Gaard i Værdalen, skreves før almindelig *Okku⁴⁾*, der nogenlunde stemmer med Skriftformerne i ældre Jordebøger (tidligst Forekomst i 1559, da Navnet skrives Ockulff). Udtalen er *Okklan*, med lukt o og tykt l (i Dativ *Okklaam*).

Navnet synes at maatte udledes af ökla n., Folkesprogets *okla* n., en Ankel. Gaarden er den øverste i en temmelig brat, nogenlunde jevnt dyrket Li, som danner Hellingen mod Værdalen

1) Paa de to sidste Steder har Navnet i senere Tid været skrevet *Bergsnov*, vistnok urigtigt. I Vefsen lyder Udtalen *Bærnsnæve*, i Nesne maaske mest *Bærnsna* med stærk Afslidning af sidste Led; dog har jeg ogsaa hørt —nev og —nøv.

2) Jfr. det i Selsk. Skr. 1882 omhandlede Navn *Nebbe* i Rissen.

3) K. Rygh, Norske og islandske Tilnavne S. 47.

4) I den forrige trykte Matrikel forandret til *Aakul*, fordi Vedkommende, som det sees af en tilføiet Parentes, havde faaet det underlige Indfald, at Navnet stod i Forbindelse med *Aaker*.

af et omtr. 1000 Fod høit Fjeld; den kunde saaledes vel opfattes som liggende paa Fjeldets Ankel. Det kunde maaske indvendes, at Gaardnavnet har lukt o, medens Appellativet, efter Oprindelsen, har aaben Vokal; men et andet Eksempel paa den samme Overgang i Udtalen vil blive anført nedenfor.

Af Gaardnavne, der med Rimelighed kunne henføres til denne Stamme, er der ikke mange. Deraf kommer Gaardnavnet *Aakerholt* i Lardal og i Vassaas Sogn i Hof i Jarlsberg, hvis oprindelige Form sees at være *Oklholt*, hvoraf den nuværende er opstaaet saaledes, at det første l ved Dissimilation er forandret til r. Den gamle Form er for begge Gaarde sikret ved Skriftformen i Jordebøger fra Tiden omkring 1600 og for den i Hof desuden ved et ældre Vidnesbyrd i DN. IV 448. Ellers ved jeg kun at anføre *Okleviken* i Hafslo i Sogn (skrevet *Okulwiik* BK. 37 b). Om det søndenfjelds oftere forekommende Sønavn *Aaklungen*, *Aaklangen* kommer af dette Ord, tør jeg ikke sige. Gaarde, hvis Navne ere dannede med dette Sønavn, skrives i RB. 462 i Oklangabergum (Aaklangberget paa Eidskogen) og i RB. 47 i Oklonghum, Oklanghum (Aaklungen i Eidanger).

Noget hyppigere forekommer *Okla* som Fjeldnavn; der findes saaledes Fjelde med dette Navn paa Sydsiden af Gjevilvandet i Opdal, i Rovde Sogn og i Vannelven paa Søndmør, paa Statlandet, sydlig i Hægeland Sogn i Øvrebø (her efter Kartet i Formen *Okle*) samt efter Munchs Kart paa Andøen i Vesteraalen. Paa et enkelt Sted (ved Hennøerne i Manger, Nordhordland) har jeg bemærket *Okla* som Navn paa et Skjær. Udtalen er opgivet for det sidste (lukt o) og for Fjeldet i Rovde Sogn (aabent o).

Aasen opgiver som Sideformer til *Okla* *Høkul* og *Høkel* og i Oldnorsk findes ved Siden af ökulskúaðr ogsaa hökulskúaðr. Med Ledning heraf kan man maaske af den her behandlede Stamme udlede enkelte Navne, der nu have faaet en h-Lyd foran. Der forekommer jo af og til, ogsaa i Stedsnavne, omkring i Landet spredte Eksempler paa „Halvemaal,“ eller den i en Del af Nordfjord og Søndmør temmelig konsekvent gjennemførte Udtaleeiendommelighed, at h tilføies foran Ord, der begynde med

Vokal, og omvendt sløifes i Ord, der begynde med h med efterfølgende Vokal.¹⁾

Saaledes kan man vel hertil med rimelig Grund henføre Navnene *Hokel* (alm. skr. *Haakuld*, udtalt med lukt o) i Skjold i Ryfylke og *Haakolaasen* (alm. skr. *Hukkelaas*, udtalt *Haakaalaasen* med kort Lyd i begge de første Stavelser) paa Gjeitestranden, *Hokla* (aabent o), Gaardpart i Sveen i Søndhordland, *Hokelberg*, Fjeldknaat paa Gorsen i Akerø i Romsdals Fogderi og *Hokkeltind*, Fjeld nordlig paa Hitteren.

Overhallen. Dette Bygdenavn i Namdalen udtales *Aaverhalla*, med mouilleret ll. I senere Tid har det været sædvanligt at skrive *Overhalden*, ligesom man overhovedet pleiede at udtrykke dobbelt l ved ld, uanseet om det var oprindeligt ll eller ld.

Navnet er som bekendt det gamle Efri halfa (den øvre Halvdel), hvormed man i Middelalderen betegnede den indre Halvdel af Naumdølafylke i Modsætning til den ydre (Ytri halfa). Efter AB. maa Efri halfa have omfattet ialfald de nuværende Præstegjeld Grong og Overhallen, mulig ogsaa Namsos Pgd. og Namdals- eidet.²⁾ — Endnu i 16de Aarh. var Skrivemaaden med —lf— (—lv—) almindelig (se DN. I 740, X 238, XII 748); først i 1590 har jeg seet skrevet Offuerhallen.

Overgangen fra lf til ll i Udtalen er ganske afvigende fra det sædvanlige; efter almindelig trondhjemske Udtale skulde lf nu give tykt l.

Efter at man var bleven opmærksom paa Navnets Oprindelse, have Nogle (saaledes Munch) skrevet efter denne *Overhalven*. Andre have fundet paa at lave en Blanding af den etymologisk rigtige Form og den nuværende Skriftform og skrevet *Overhalvden*. Om at bruge denne Form, der er en sproglig Umulighed, bør der ikke være Spørgsmaal. Mod *Overhalven* kan med Grund indvendes, at det ikke svarer til den nuværende Udtale, som man dog vel burde søge udtrykt, om man overhovedet skal ændre den tilvante Skrift-

¹⁾ Jfr. Selsk. Skr. 1882 S. 8.

²⁾ Grændsen bliver noget usikker, da Jordebogen vel opfører de fleste Gaarde fra de to sidstnævnte Bygder under den øvre Halvdel, men dog ogsaa enkelte under den ytre.

form. I den nye Matrikel er derfor, med saa nær Tilslutning til Skrifformen som muligt, skrevet *Overhallen*.

Rødmo skreves i den forrige Matrikel en Gaard i Føling Sogn i Stod og en Gaard i Beitstaden. Denne Skrivemaade er først indført ved den nævnte Matrikel; tidligere skreves *Rømo*.¹⁾

Udtalen er paa begge Steder *Raamaa*, med kort Vokal i begge Stavelser; Gaarden i Beitstaden nævnes dog nu almindelig i sammensat Form, *Raamaaavnet*.

Af Udtalen kan med Sikkerhed sluttes, at Navnet intet har at gjøre med „Mo,“ og at det maa være et usammensat Ord, der ved den i disse Egne udbredte Vokalassimilation (Tiljevning) har faaet sin nuværende Form. Man tager neppe fejl ved at forudsætte, at den oprindelige Form er rimi m., der endnu bruges i Bygdemaal i Betydning „langstrakt Forhøining, Jordryg, Bergryg, høi Banke, Skovstrimmel, Forhøining bevokset med Skov.“ (Aasen). Rimi kunde ved saadan Assimilation blive til *Raamaa*, ligesaa vel som f. Eks. stigi, en Stige, er bleven til *Staagaa*.²⁾

Efter Kartet synes de to Gaardes Beliggenhed at svare ret godt til Ordets Betydning.

I Stedsnavne har jeg ellers kun truffet Ordet i denne Form paa et Sted til, i *Raamaagutu*, anført paa et Kart som Navn paa en Aasslette nordlig i Henning Sogn i Sparbuen.

I andre Dele af Landet ere Stedsnavne af rimi ret hyppige, men udtales nærmere den oprindelige Form, saaledes i Hallingdal, paa Vestlandet og paa Helgeland³⁾; de skrives oftest *Remmen*, *Remmene*. I denne Form have vi Navnet i det Trondhjemske i *Remman*, Gaard paa Frosten, *Remmen* i Hevne (Gaards-No. 81, 2) og i enkelte Pladsnavne og Høidenavne. I Matrikelen for Selbu findes (Gaards-No. 33, 6 og 11) Navnene *Langbakremmet* og *Bønløkremmet*, begge vistnok betegnende Skovstykker; det opgaves

1) Ved *Rødmo* i Hegre Sogn i Stjørdalen er Skrivemaaden *Rød*— etymologisk berettiget. Gaarden skrives i AB. 36 i Raudamo; i den nye Matrikel er efter Udtalen skrevet *Raumo*.

2) Jfr. Aasens Grammatik S. 98.

3) Jfr. K. Rygh i Norsk hist. Tidsskr. I 125.

i Anledning af disse, at *Rem* n. i Bygdens Maal skulde betyde „et Stykke, en Strimmel.“¹⁾

Røskaft i Horg skreves i den sidste trykte Matrikel *Rødskaft*, tidligere *Røskaft*. I ældre Tid findes derimod 1520 (NRJ. II 173) Rogeskaffth, 1559 Rogeskafft, 1590 Reckeschafft og endnu i 17de og 18de Aarh. Rogschafft. Den nuværende Udtale er *Røskaft* med kort ø.

De anførte ældre Skriftformer kunne vistnok alene forklares under Forudsætning af, at den oprindelige Navneform har været *Rekus*kapt. Ordet betyder ligefrem: Spadeskaft, Skovlskaft, af *reka* f., endnu brugt i Bygdemaalene, i det Trondhjemske i Formen *Roko*, *Ruku*. Stedforholdene og Sættningen med —skapt synes at udelukke en anden nærliggende Forklaring, at vi i Navnets første Led kunde have det paa adskillige Steder paa vislige Elvenavn *Reka* („den drivende, fremdrivende,“ — vel nærmest i Betydning „den, der driver, fører meget med sig.“²⁾

Navnet er vel snarest givet med Hensyn til en nærliggende Høide. Det Gaardnavn, hvormed det nærmest kan sammenstilles, er *Navarskaftet*³⁾ i Tjøtta Pgd. paa Helgeland, der ligger i Nærheden af Fjeldet *Navaren*. *Skaftet* er forøvrigt et ret almindeligt Fjeldnavn, især nordenfjelds, helst brugt om lavere Fjelde, der skyde ud fra en større Fjeldmasse (*Vigelskaftet* ved Storvigelen i Røros; *Bringskaftet* ved Bringen paa Grændsen mellem Selbu og Holtaalen; *Fongskaftet* ved Fongen mellem Selbu, Tydalen og Meraker; *Vinterskaftet* NØ. for Budalens Kirke; *Skjækerfjeldskaftet* nordligst i Skjækerfjeldene i den sydøstlige Del af Snaasen).

Sellæg skrives nu almindelig en Gaard i Skage Sogn i Overhallen. Udtalen er *Sælg*, med tykt l og temmelig langt udtrykket

1) Af det her behandlede Ord er vel ogsaa det sidste Led i *Huðrimar* (Hurum ved Dramsfjorden) at forklare. Navnet skrives nemlig i Middelalderen paa mangfoldige Steder i Jordebøger og Diplomer *Huðrimar*, men kun ganske undtagelsesvis *Huðreimar*. Da den sidste Form let kunde opkomme ved Misforstaaelse af den første, kan Navnet ikke antages at være sammensat med *heimr*.

2) Et trondhjemske Gaardnavn, der er at forklare af dette Elvenavn, have vi i *Rokones* i Rennebu (Rækones i DN. II 220); Elvenavnet lyder nu her *Ruku*.

3) Tildels urigtigt skrevet *Næverskaft*. Navnet er ikke længere i levende Brug; Gaarden kaldes *Øjorden* (Ødejorden).

Vokallyd. I den forrige trykte Matrikel er Navnet forandret til *Selegg*, vistnok i den Tanke, at det var sammensat med egg f., en Egg (skarp Fjeld- eller Jordryg), der jo ofte findes i Stedsnavne.

Denne Forklaring passer dog ikke til Gaardens Beliggenhed, og kan heller ikke vel forliges med den nuværende Udtaleform. Var det andet Sammensætningsled et saavidt lydvægtigt Ord som egg, kunde det neppe være svundet saa stærkt ind. De ældre Skriftformer tale ogsaa imod. Man finder ved 1520 *Selega*, *Sellege*, 1559 *Sellegge*, 1590 *Sellegh*, 1626 og senere *Selleg*.

Alt dette tyder paa, at den oprindelige Form har været *Sellega*, af selr m., Sælhund, og *lega* f., Liggen, det at ligge. Betydningen vil da blive: Sælleie, Sted, hvor Sælen lægger sig paa Land og kan fanges. Dette bestyrkes ved, at der udenfor Gaarden efter Kartet findes en Øre af Navn *Kobbøren*: Sælen har altsaa ialfald tidligere gaaet saa langt op i Namsen.

Navnet bliver efter dette ligebetydende med det oftere forekommende Navn *Sellátr*, sammensat med *látr* n., et andet Afledsord af „ligge.“ Dette Navn, som jeg tidligere har behandlet,¹⁾ findes ogsaa her i Nærheden, noget længere nede ved Elven: *Sel-lotten* yderst i Skage Sogn.

At *lega* kunde bruges i denne Betydning, bliver saameget rimeligere, fordi det endnu efter Aasen bruges i Betydning „Liggeplads for Kreaturer“ og „Rum eller Plet, hvorpaa et Dyr pleier at ligge.“ Som Sammensætningsled i Stedsnavne har jeg ellers ikke bemærket dette Ord; men det usammensatte *Lega* eller i Flertal *Legene* forekommer ofte som Navn paa smaa Gaardparter paa Vestlandet.

Sjølstad skrives i den nye Matrikel en af de største Gaarde i Foldereid Sogn, der tidligere (fra 17de Aarh. af) almindelig har været skrevet *Sylstad*. Den nye Skrivemaade følger Udtalen, der lyder *Sjøllsta*. I 16de Aarh. findes 1559 *Siööelstad* (en Form, der viser, at en Udtale som den nuværende allerede da har været brugt) og 1590 *Siuoldstad*. Den sidste Form maa være laant fra ældre Jordebøger og betegner som Navnets oprindelige Form

¹⁾ Selsk. Skr. 1882 S. 41.

Sigvaldastaðir, af Mandsnavnet Sigvaldi. Nutidens Udtale maa være opstaaet paa den Maade, at først g er bortfaldet i Udtalen (som i Mandsnavnets nu vanlige Form Sevald); derpaa er, som ofte mellem to Vokaler, v forsvundet, og endelig ere de to nu umiddelbart sammenstødende Vokaler sammendragne i een Stavelse.¹⁾

I en mere oprindelig Form har det samme Navn holdt sig i 3 Tilfælde i Gudbrandsdalen (Gaarde i Østre Gausdal, Ringebu og Fron). Disse Gaarde skrives nu almindelig *Seielstad*, men Udtalen har beholdt det oprindelige g, medens v er bortfaldt (*Sægalsta*, *Sæggelsta*). Atter en anden Form har man i *Sevaldstad* (urigtigt skrevet *Sævelstad*) i Ævanger Sogn, Voss (Udtalen har her i 1ste Stavelse aabent i).

Gaardnavne, hvis første Led er et af de med Sig— begyndende Personsnavne, antage ofte ukjendelige Former, og i mange Tilfælde bliver man i Uvished om, hvilket af de talrige herhen hørende Personsnavne der ligger til Grund. *Seierstad* i Fosnes, der i 16de Aarh. skrives Segerstad, kan komme af Mandsnavnet Sigarr eller af Kvindenavnet Sigríðr (Sigarsstaðir eller Sigríðarstaðir), og i samme Tvivl kommer man f. Eks. ved *Sigerset* i Bolsø. Med Sikkerhed kan til Sigarr henføres bl. a. *Seierstad* i Hedrum (skrevet Sigarrstada 1425 i DN. I 509,²⁾ men nu stærkere afslidt i Udtalen, der lyder *Seista*) og *Sigersvold* paa Lister; til Sigríðr derimod *Sirsæter* i Lindaas (Formen Sigríðarsetr sikret ved DN. XII 16, 160, 202; urigtigt skrevet *Sjuræter*) og *Sigerfjord* i Sortland (i Sigridzfyrde AB. 99.³⁾

Af Sigarr forklares vel rimeligst tre trondhjemske Gaardnavne, der nu, ved Vokalassimilation, have faaet stærkt forandret Form: *Saagaastad* i Beitstaden (alm. skrevet *Saugestad*), *Sugustad* i Meldalen og *Saagaastad* i Rennebu. Det første Navn skrives i AB. 3 af Sigastadom og i et Tillæg fra senere Del af

1) ø kan være en Forandring af e, hvortil det tonløse a i 2den Stavelse kan være gaaet over.

2) Sigarsstaðir i Borge Sogn i Smaalenene (DN. V 88, jfr. II 659, VIII 315, XII 636) er forlængst forsvundet, opslugt af Fredrikstads Bymark.

3) Denne Form er urigtig, forsaavidt som 1ste Led skulde være Sigríðar—, hvad man ikke kan undres over i en saa sen Jordebog.

15de Aarh. i samme Jordebog S. 4 Sigerstade, i 1559 Seigerstad, 1590 Segerstad. Gaarden i Meldalen skrives i AB. 50 af Sighastadhom og 1559 Segerstad, og den i Rennebu ved 1540 af Sigrestadom.

Af et af de med Sig— begyndende Personsnavne, uvist hvilket, maa ogsaa *Sogstad* i Levanger Sogn komme (i 16de Aarh. skrevet Segestad, Segelstad). Det kunhe tænkes, at dette Navns første Led var Siggī eller Sigga, der forekommer som „Kjæleformer“ af herhenhørende Mands- og Kvindenavne, vel mest af Sigurðr og Sigríðr, og hvorfra flere søndenfjeldske Gaardnavne skrive sig (*Siggerud* i Ski Sogn paa Follo, i Eidsvold og i Aasnes i Solør.¹⁾)

Skjesol i Aasen, som det skrives i den nye Matrikel, eller *Skisol*, som det tildels har været skrevet i senere Tid, er et Navn af paafaldende Form. Udtalen er *Sjesolan*, med kort, lukt e i første Stavelse, lukt o i 2den Stavelse og tykt l. I AB. 30 skrives af Skidesool, i 1500 (DN. XII 236) Skeidiswol, i en geistlig Jordebog fra omtr. 1540 af Skeidesole.

Disse Former berettiger til at slutte, at den oprindelige Form har været Skeiðishóll. Sidste Led er da det ovenfor oftere omtalte hóll, rund, isoleret Høide. Første Led maa være skeiði n., en afledet Form af skeið n., hvoraf ogsaa en Mængde Stedsnavne ere udsprungne. Hvilken af de forskjellige Betydninger af Ordet skeið der ligger til Grund for denne Anvendelse af det, kan være noget usikkert, men meget taler for, at det er: en jevn Plads af større Udstrækning, der var tjenlig til Bane for Kapløb, Kapridt o. lign.²⁾

Ordet skeiði findes ikke som Appellativ, men kan paavises i flere Stedsnavne, med størst Sikkerhed som Navn paa to gamle Kirkesteder, Skeiði i Kraakstad Pgd. paa Follo, nu *Ski*, og Skeiði i Bamle, nu Bygdens Præstegaard. Begge disse Gaarde skrives saaledes (oftest i Genitivformen Skeiðis) i mange Diplomer og Jordebøger fra Middelalderen.

¹⁾ Jfr. det nu forsvundne Siggærud i Hurum (RB. 106).

²⁾ Jfr. K. Rygh i Norsk hist. Tidsskr. I 84 fg.

Sodin. I Hevne ligge ved Fjordens Bund to Gaarde, nær ved hinanden, af hvilke den ene, paa hvis Grund Kirken staar, skrives *Kirksæter*, den anden *Vitso*.

Disse Skriftformer ere temmelig gamle; de findes tildels brugte, ialfald i lignende Form, allerede i 16de Aarh. At de ikke kunne være ganske rigtige, viser Udtalen, der er *Kjörre* (*Kjörre*) og *Vesse* (Iukt e i 1ste Stavelse). Nu skrives i OE. Kirkesöd og Vestersöd, og ved at efterse AB. opdager man med Veiledning af disse Former let, at det i dem forekommende —söd maa være den AB. 62, 63 nævnte Gaard S'odin. Allerede dengang var Gaarden delt i flere Parter, af hvilke Jordebogen nævner Kirkiusodin, vestræ og ytre Sodin og Bruseparten. At Sodin i Tidens Løb som sidste Led i Sammensætning kunde blive til et tonløst —se, er let forklarligt.

Gaardenes gamle Navn er altsaa Kirkju-Sodin og Vestr-Sodin. De ligge hver paa sin Side af den korte fra Rovandet til Hevnefjorden løbende Elv. Elven kaldes *Søa* (med Tostavelser-Betoning); den udspringer fra det for den største Del indenfor Orkedalens Grændse liggende *Søvand* og ved den ligge ovenfor Rovandet Gaarde af Navn *Sødalen* og *Søilien*. Der kan saaledes neppe være Tvivl om, at Gaarden Sodin er benævnt efter Elven, der vel oprindeligt maa have hedet Sod eller Soda. Dette Elvenavn synes at maatte være af samme Stamme som det søndenfjelds og paa Vestlandet ofte forekommende Gaardnavn *Sauðr*, *Sauðar* (nu *Saud*, *Saude*, *Sauer*) og flere dermed beslægtede Stedsnavne, til hvilke bl. a. det bekjendte Elvenavn *Sjoa* i Gudbrandsdalen vel hører. Stammen maa være *sjóða*, at koge, hvis Betydning passer godt til Dannelsen af Elvenavne i Norge.

Navne af denne Stamme synes ellers ikke at være hyppige nordenfjelds.¹⁾ Jeg ved kun at anføre følgende, som med større eller mindre Rimelighed kunne forklares deraf: *Sogge* (oprindelig *Sodgar*) i Romsdalen og i Surendalen; *Saamstad* (alm. skr. *Sam-*

¹⁾ Elvenavnet *Søia* i Stangvik maa være af anden Oprindelse, hvis den i AB. 67 brugte Form *Sögiasetr* for den ved Elven liggende Gaard *Søiset* er rigtig. Derimod kunde der maaske være Tale om af *sjóða* at forklare Elvenavnene *Sya* i Aalen og *Søa* i Røros; de Elve, som de betegne, udspringe nær ved hinanden paa samme Vandskille, løbende hver til sin Kant.

stad) i Selbu¹⁾; mulig ogsaa *Søberg* i Melhus (skr. Sawdebergh i en geistlig Jordebog fra omtr. 1540 og *Sødebergh* i NRJ. II 174; her kan dog vel ogsaa tænkes paa S sammensætning med sauðr, Sau).

Stadsbygden. Dette Bygdenavn har jeg tidligst seet anført 1520 i NRJ. II 39, men det er vel ældre, maaske endog meget gammelt som Navn paa Bygden.

Sandsynlig har dog denne langt tilbage i Tiden været kaldet med det Navn, som i Middelalderen bruges om det i Fjorden fremspringende Land, hvorpaa den ligger: Staðr.²⁾ Det er i ethvert Tilfælde dette, som er det første Led i Navnet Stadsbygden.

Navnet Staðr finde vi igjen paa et andet Sted i Landet, ogsaa der som Betegnelse for en i Søen langt udstikkende Pynt. *Stad* heder nemlig i Virkeligheden den bekjendte Halvø paa Grændsen mellem Nordfjord og Søndmør, som almindelig skrives *Stadt* og i den største Del af Landet ogsaa udtales overensstemmende med denne Skriftform. I ældre Tid kaldes denne paa Grund af sin Beliggenhed hyppigt nævnte Halvø altid Staðr,³⁾ og i Omegnen kaldes den nu (i bestemt Form) *Stadinn*⁴⁾ eller sammensat *Stasslande*.

Naturforholdene paa begge Steder lede til at forklare Navnet af Brugen af Appellativet staðr i Betydningen: Standsning. De kunne have faaet dette Navn, fordi de voldte de forbiseilende Kystfarere Ophold, som langt fremstikkende Pynter, der gjorde Ændring af Kurs nødvendig og derfor let kunde føre til, at man maatte vente paa anden Vind.

¹⁾ Den i AB. 120 anførte gamle Form Sodhomostadhe antager jeg at være Feil for Sodmostadhe, af Sodma, et Elvenavn af Stammen sjóða. Jr. Elvenavnene *Usma* (det oprindelige Navn paa Øksendalens Elv, ogsaa forekommende i Selbu), *Kusma* i Singsaas, *Krisma* i Aamot.

²⁾ Formn. s. I 12, IV 12, VIII 121; Sturlunga s. (Vigf.) I 103; AB. 115 (Udtrykket a Stade a Reine paa det sidste Sted maa vistnok forklares saaledes, at Stadsbygdens Kirke oprindelig har ligget paa Rein, nu almindelig skrevet Lillerein til Adskillelse fra Rein eller Reinskloster i Rissen).

³⁾ Den paa enkelt Sted forekommende Akkusativform Staði, der forudsætter Flertalsformen Staðir, maa bero paa en Feil.

⁴⁾ Man erindre, at det gamle aandende ð endnu høres i Udtalen i Nordfjord, som almindeligt d.

Sæheimr er et gammelt Gaardnavn, der er vel bekendt fra Kongesagaerne, hvor to Gaarde af dette Navn oftere omtales, begge gamle Kongsgaarde, S. ved Tønsberg, den nuværende Jarlsberg Hovedgaard, og S. i Seim Sogn i Nordhordland, hvor Haakon den gode blev begravet.

Navnets Betydning er klar; *Søgaarden*, af sær m., Sø. Det betegner ogsaa — paa ganske enkelte Undtagelser nær, hvorom senere — Gaarde, der ligge ved Saltsøen eller en Indsø.

I sin ovenanførte oprindelige Form kan Navnet nu neppe paa-vises uden i Sagaerne. I Diplomer og Jordebøger er — bortset fra mindre væsentlige ortografiske Afvigelser — den sædvanlige Form allerede henimod 1400 Sæmr eller Semr (disse Former almindelige paa Østlandet) eller Seimr (almindeligt paa Vestlandet.¹) Nutidens Udtale er paa de fleste Steder *Sæmm*. Undtagelser ere *Seim* i Odalen og i Hol i Hallingdalen, hvor Udtalen med Diftong har holdt sig, og *Sem* i Biri, der udtales *Sømm*. Den korte Udtale af Vokalen har ledet til den meget brugte Skrivemaade *Semb*. I Kristiansands Stift findes Navnet kun paa to Steder, i Hitterdal, hvor det udtales *Sem* med lang, lukt Vokal, og i Oddernes (Randø-sund Sogn), hvor Udtalen ligesom i Biri er *Sømm*, og hvor der allerede længe har været skrevet *Søm*. Paa Vestlandet er Udtalen diftongisk, *Seim*; den eneste Undtagelse er *Sæm* i Røldal, der udtales med langt æ.

I Trondhjems Stift og i Nordre Gudbrandsdalen har Navnet fra gammel Tid en afvigende Form: *Sieimr*,²) og den nuværende Udtale slutter sig paa de allerfleste Steder til denne Form. Navnet forekommer i disse Distrikter 11 Gange: i Eid Sogn i Romsdals

¹) Se DN. II 72 (Seim i Odalen); RB. 106, 107 (Sem i Hurum); DN. IV 520, 638 (Sem paa Eker); RB. 68, 69 (Sem i Borre); RB. 66, 181, DN. IV 116, XI 60 (Sem paa Nøtterø); RB. 266, DN. I 410, V 194 (Sem i Sandehøred); RB. 5 (Sem i Hitterdal); BK. 77 a, 79 a (Seim i Ulvik); BK. 75 b, 76 b, DN. I 250 (Seim paa Voss); DN. XII 11 (Seim i Vik i Sogn). En Undtagelse er Sem i Biri (i Sææimi DN. II 270, Seeim DN. II 441, Sæim DN. II 623).

²) AB. 56, DN. II 227, V 96 (Sim i Børseskognen); AB. 23 (Siem i Ekne Sogn i Skogn); AB. 19 (Rindsem i Værdalen); AB. 11 (Sem i Føling Sogn i Stod); AB. 9 (Sem paa Snaasen). — Ogsaa *Sem* i Biri findes i AB. 103 skrevet paa den nordenfjeldske Maade: af Sieime.

Fogderi, i Børseskognen, i Ekne Sogn i Skogn, 2 Gange i Værdalen,¹⁾ i Sparbuen, i Følging Sogn i Stod, paa Snaasen, i Grong og i Gudbrandsdalen paa Lesje og i Vaage. I Gudbrandsdalen og i Romsdalen er Udtalen nu *Siem*, i to Stavelser, med lukt i; i Børseskognen, hvor det er almindeligt at føie Hankjønsartikelen til Gaardnavne, siges *Simen*, med langt, lukt i. Paa de øvrige Steder er Udtalen nu ved Sammendragning bleven *Sjem*, med lukt og ialfald paa de fleste Steder langt e²⁾; Undtagelse er kun Gaarden i Sparbuen, hvis Navn lyder *Sem* med lang, lukt Vokal, altsaa samme Udtale som i Hitterdal.

Blandt de mange (34) Gaarde i Landet, som bære det her omhandlede Navn, er der nogle faa, hvis Beliggenhed er saadan, at Navnets ovenanførte, almindelig antagne Betydning ikke synes at kunne passe paa dem. *Sem* paa Eker ligger temmelig langt fra den nærmeste Indsø, Fiskumvandet, og er adskilt fra denne ved flere Gaarde, hvis Navne tildels tyde paa høi Ælde. *Siem* i Vaage ligger temmelig langt oppe i Finnas Dalføre, ligeledes adskilt fra Vaagevandet ved flere gamle Gaarde. *Sem* i Grong ligger ved Namsen, langt fra Hav og Indsø.³⁾

Hvorledes dette skal forklares, tør være vanskeligt at sige. Hvad vi kjende til dette Navns Form paa forskjellige Steder fra historisk Tid, tyder ikke paa andet, end at det overalt er et og det samme og af samme Udspring. Den Mulighed tør dog neppe afvises, at to Navne af forskjellig Oprindelse her i Tidens Løb have faaet ens Form. Der er jo meget, som tyder paa, at mange af de Navne, hvis Tilblivelse, som Tilfældet er her, gaar langt op i

¹⁾ *Sem* ved Grændsen mod Inderøen og *Rindsem* ved Grændsen mod Levanger Sogn. Den sidste Gaard kaldes endnu saa sent som 1559 blot *Sem*, men har senere til Adskillelse fra den anden ligebenævnte Gaard i samme Bygd faaet Distinktionsnavnet *Rindsem*, efter Elven, ved hvilken den ligger (dennes oprindelige Navn maa være Rinda efter det Navn, AB. 19 giver den efter Elven benævnte Gaard i Levanger Sogn).

²⁾ Jeg kjender ikke Udtalen ved *Siem* i Skogn.

³⁾ *Sem* paa Nøtterø ligger saa temmelig midt paa Øen; men da denne er smal, og de mellem Gaarden og Fjorden paa Østsiden liggende Gaarde godt kunne være yngre, er ingen Vægt at lægge herpaa. *Rindsem* i Værdalen er ogsaa noget langt fra Fjorden, men den mellemliggende Strækning er opskyllet Land.

den forhistoriske Tid, allerede i den ældste for os tilgængelige Form ved Brug og Slid vare blevne stærkt forandrede, og Oprindelsen derfor vanskelig at erkjende.

Tingstad skrives en Gaard i Levanger Sogn og ligesaa en Gaard i Aamot i Østerdalen. Mange sætte vistnok disse Navne i Forbindelse med „Thing“ og forklare dem af, at her har været Thingsted i ældre Tid. Allerede Udtalen, der paa begge Steder er *Tængsta*, taler dog derimod, og AB. 20 oplyser, at det oprindelige Navn for Gaarden ved Levanger er *Pengilsstadir*, ligesom den i OE. skrives *Tengelstad*. Ogsaa Gaarden i Aamot findes i en af de ældste Kilder, hvori den er nævnt, Oslo og Hamar Stiftsbog fra omtr. 1575, skrevet *Tingelstad*.

Navnet kommer altsaa af *Pengill*, der i Middelalderen brugtes som Mandsnavn (DN. V 379, VII 488, Landn. 224) og endnu bruges som saadant i Nedenes Amt (Aasens Norsk Navnebog 39). At den forkortede Udtale er gammel, vise Formerne *Tengestade* for den første Gaard (NRJ. II 198) og *Tingstade* for den sidste i et samtidigt Skattemandtal (omkr. 1520).

I andre Tilfælde har Gaardnavnet *Pengilsstadir* holdt sig i den oprindelige Form, kun med Forandring af *e* til *i* i 1ste Stavelse: *Tingelstad* i Gran paa Hadeland og i Lardal i Jarlsberg, hvilke Navne udtales, som de skrives. Derimod udtales *Tingelstad* i Nykirke Sogn i Modum *Tingsta*, afkortet som de to første Navne, men med Overgang af *e* til *i*. Denne Overgang synes at være temmelig gammel; ved Gaarden i Gran finder man Formen *Pengils*— i Fagrskinna S. 1, 2 og i et Brev fra 1317 (DN. II 113), *pingils*— derimod i yngre Breve fra 1379 af (DN. II 352, I 379, IV 558, 638, V 342, 356¹).

I en lidt afvigende Form har man det samme Navn i *Tingulstad* i Hobøl i Smaalenene og i Sande i Jarlsberg. Afvigelsen forklares deraf, at der af Mandsnavne, som ende paa —*ill*, sees at have været Sideformer med Endelsen —*iull*, hvilket navnlig fremgaar af mange med saadanne Mandsnavne sammensatte Gaardnavne. Saaledes har *þengiull* været brugt ved Siden af *þengill*,

¹) Begge Former findes ogsaa for Gaarden i Modum (RB. 243 og DN. IX 193).

ligesom Ketiull, Egiull, Eitiull, Vigiull kunne paavises ved Siden af Ketill, Egill, Eitill, Vigill (hvilket sidste igjen maa være Sideform til Vifill.¹⁾)

Den oplyste hyppige Forandring af e til i i dette Navns første Stavelse gjør det sandsynligt, at ogsaa *Tingstad* i Romedal paa Hedemarken, hvor Udtalen har i, er af denne Oprindelse.

Kun en af de Gaarde, der skrives *Tingstad*, en Gaard i Fosnes Sogn i Namdalen, har nok virkelig paa en Maade sit Navn af „Thingsted.“ Den heder forresten efter Udtalen *Tingstaden*, og er skrevet saaledes i den nye Matrikel; den hører altsaa ikke til de gamle, ved S sammensætning med —stadir dannede Navne paa —stad. Gaardens Beliggenhed paa den tyndt bebyggede østre Bred af det Sund, som skiller Øerne Jøen og Elven fra Fastlandet, gjør det vistnok lidet rimeligt, at man nogensinde skulde have brugt dette Sted til Thingsted; men en Indberetning til den geografiske Opmaaling fra Kaptein B. Hielm, som kartlagde dette Strøg i 1880, oplyser, at der paa Gaarden findes Levninger af en med reiste Stene omgivet Kreds straks nedenfor Vaaningshuset; i 1880 stod kun 1 Sten igjen, men de øvrige vare først for kort Tid siden borttagne.

Saadanne med reiste Stene omgivne og afmærkede Pladse (de forekomme ogsaa af oval og af firkantet Form) betragtes nu af Arkæologer, paa fuldt gyldige Grunde, som Gravsteder fra hedensk Tid; men det har tidligere været, og er endnu tildels, almindelig antaget, at de ere gamle Thingpladse. Gaarden, der tidligst findes nævnt 1595, har aabenbart faaet sit Navn paa Grund af denne Mening om Stenkredsenes Oprindelse. Navnet har altsaa sin Interesse som Vidnesbyrd om denne Menings Ælde; den maa have været kjendt og troet i Namdalen ialfald allerede i 16de Aarh.

Tuv findes som Gaardnavn paa 3 Steder i det Trondhjemske: i Skogn, i Sparbuen (Præstegaarden) og i Beitstaden (om den her

¹⁾ De anførte Gaardnavne i Hobøl og Sande skrives oftest i Middelalderen þengilsstadir (RB. 124, 368, DN. V 305; RB. 247, DN. III 345). Dog forekommer þængiolstader ved Gaarden i Hobøl (DN. IX 322, fra 1465). — Jfr. Artikelen *Vølstad* nedenfor.

liggende Gaard af dette Navn nærmere nedenfor). Desuden forekommer det ret ofte andensteds i Landet: i Veldre Sogn i Ringsaker, i Gran paa Hadeland, i Røn Sogn i Valdres, i Hemsedal i Hallingdal, i Klep Sogn paa Jæderen, i Søkkelven paa Søndmør, i Bodø Sogn ved Saltfjorden og i Flakstad Sogn i Lofoten. I Grue i Solør findes Navnet i Flertalsform (*Tuver*, under Gaards-No. 7) og i Elverum i Østerdalen oftere i bestemt Form i Ental (*Tuven*, udtalt som Enstavelsesord, Gaards-No. 54, og i Sammensætning som andet Led flere Gange). Paa det sidste Sted sees Ordet endnu ogsaa at bruges som Appellativ om Udslaatter eller en Art af disse („en Engtuv“ anføres saaledes under Gaards-No. 11 og 52).

Navnet er aabenbart det samme Ord som det *Tuv* (Hankjønsord), Aasen anfører som endnu brugt appellativisk i Bergens Stift og i Hallingdal med Betydning: „Top, Knude, en noget spids Forhøining paa en Flade.“ Ved de af de anførte Gaarde, hvis Stedforhold jeg kjender nærmere, passer ogsaa denne Betydning godt.

Tidligst af dem nævnes den i Valdres (Præstegaard i katolsk Tid), der i 1308, 1324 og 1344 skrives i Þ u f.¹⁾ T — i dette Navn er altsaa oprindeligt Þ —. At Ordet ikke kan paavises som Appellativ i vort gamle Sprog, maa være tilfældigt; det er aabenbart af samme Stamme som det i Betydning nær liggende Þ u f a f., en Tue.

Den nuværende Udtale er *Tuv* med lang, lukt Vokal, paa enkelte Steder (Jæderen, Søndmør) *Tu*. Den sædvanlige tidligere Skriftform, hvor v ikke hørtes i Udtalen, var *Thue* eller *Tue*, og, hvor det hørtes, *Thuff*, *Tuff*, en Skrivemaade, der hører hjemme i det 16de og 17de Aarhundredes Ortografi. I Beitstaden er Navnet blevet endnu mere ukjendeligt. Gaarden var her allerede i Middelalderen delt i to, hvoraf den ene kaldtes *Helgaþúfr* (udentvivel efter en Eier af Navnet *Helgi*), den anden *Norðrþúfr* (se AB. 4). Navnene udtales nu *Hæltu* og *Noltu* (kort Vokal og tykt l i 1ste Stavelse i begge). Fra 17de Aarh. af have disse Gaarde almindelig været skrevne *Haltug* og *Nordtug*. I det første Navn er en yderligere Misforstaaelse kommen ind derved, at man urigtigt har opfattet Udtalens æ i 1ste Stavelse som opstaaet ved uren

¹⁾ DN. IV 76, 147, VIII 157.

Udtale af et oprindeligt a.¹⁾ I den nye Matrikel ere Navnene skrevne med Rettelse af denne Feil og Indsættelse af det rigtige Stamord i sidste Led *Heltuv* og *Nordtuv*.

Som sammensatte med det her omhandlede gamle Ord Þúfr maa man vel opfatte Gaardnavnene *Tyve* i Opdal og *Tyva* i Loen i Nordfjord. Sidste Led er i begge Tilfælde —vin, gammel Form altsaa Þýfin (for det sidste Navns Vedkommende udtrykkelig bevidnet ved BK. 12 b, DN. IX 136, XII 161, 230).

Ustan, Aastan. Et Par Gaarde i det Trondhjemske have i de sidste Aarhundreder urigtigt været skrevne som sammensatte med —stad, medens Navnene i Virkeligheden ere usammensatte Ord, Stammer endende paa —st i bestemt Flertalsform. Disse Gaarde ere *Ustan* i Orkedalen, alm. skrevet *Ustad*, og *Aastan* paa Gjeitestranden, alm. skrevet *Ofstad*.

Misforstaaelsen er forklarlig, da Navne, der virkelig ere sammensatte med —stad, i disse Egne tildels faa de samme Endelser i Udtalen; *Kjelstad* i Orkedalen udtales saaledes *Kjællstann*, i Dativ *Kjællstom* (lukt o). Den er ogsaa temmelig gammel og kan paavises at have været tilstede allerede i 16de Aarh.

Ustan i Orkedalen skrives i AB. 54 af Vstum,²⁾ i 1520 (NRJ. II 161) Oste, i 1559 Oustum, men allerede i OE. Ostad. Udtalen er *Usstann*, i Dativ *Usstom* (lukt o).

Aastan paa Gjeitestranden skrives i AB. 33 Astar, i AB. 55 Aastar, i DN. III 7 i Aastom, i Sverres Saga (Flatobogen II 593) á Aastum.³⁾ Allerede i 1520 (NRJ. II 155) finder man dog

1) Ligesom i den almindelige Skrivemaade *Halset* for *Helset* i Værdalen og i Stod og *Falstad* for *Felstad* paa Ytterøen og i Skogn, jfr. med Hensyn til det sidste Navn Selsk. Skr. 1882 S. 35.

2) I Sverres Saga (Flatøb. II 593) staar feilagtigt af Ystum. Norske Stedsnavnes Former i de paa Island optegnede Kongesagaer ere ofte, som naturligt, mindre paalidelige.

3) Den, der reviderede Navnene i den forrige trykte Matrikeludgave, kjendte Navnet Aastar i AB. 55, men da det der urigtigt staar under Orkedalen (formodentlig fordi det hørte til Orkdølafylke), troede han at maatte søge det i Orkedalens Pgd. og har der anbragt det paa den Maade, at han, rent vilkaarligt, har identificeret det med 1 af de 4 Matr.-No., hvori *Ustad* var delt (Matr.-No. 212). Dette har han derfor skrevet *Ostad* for at nærme det til Aastar, medens de 3 andre No. fik beholde Navnet *Ustad*.

Aasted. Den nu brugte Form *Ofstad* har jeg først fundet i 1667. Udtale *Aasstænn* (urent a), i Dativ *Aasstaam*.

Ustan gjenfindes som Gaardnavn paa Leinstranden (af *Vstum* AB. 42), her skrevet *Ust*, ligesom mange Gaardnavne her i Egnen i Skriftformen ere Entalsord, medens Udtalen giver dem i bestemt Flertalsform (den er her *Usstann*, i Dativ *Usstaam*). *Aastan* findes ogsaa i Hevne (alm. skrevet *Aastum*).

Ved *Ástar* bør som mulig tjenende til Forklaring erindres Elvenavnet *Aasta* i Østerdalen (udtalt med Tostavelser-Betoning), hvorefter Gaarden *Aaset* i Aamot har Navn (oprindeligt *Ástusetr*; endnu ved 1520 skrevet *Ostesetther*). Som sandsynlig dannet af dette Elvenavn kan vel videre anføres *Aastebøl* paa Eidskogen (*Astoböle* RB. 461; udtales *Aassbøl*.¹⁾ Ved *Ustar* bør ogsaa erindres et Elvenavn, *Usta* i Hallingdal.

Vaalan skrives i den nye Matrikel en Gaard i Stadsbygden, der længe urigtigt har været skrevet *Vaarum*. I AB. 63 lyder Navnet af *Valom* og ved 1540 *Waale*; dermed stemmer den nuværende Udtale *Vaalænn* (urent a i Endelsen; tykt l), i Dativ *Vaalaam*.

Den gamle Nominativform har altsaa været *Válr*, og Navnet er det i mange Stedsnavne søndenfjelds forekommende Ord *váll* m., som jeg har behandlet nærmere i Selsk. Skr. 1882 S. 22. Dets Betydning i Anvendelsen som Stedsnavn maa, som det der vil sees, omtrent være „Braate, Rydning.“

I usammensat Form findes Navnet maaske ellers ikke nordenfjelds. Derimod er det ikke saa ganske sjældent som andet Sammensætningsled i Navne, men er da i Skriftformen gjerne, som ogsaa pleier at ske søndenfjelds, forvekslet med det mere bekjendte og for Alle forstaaelige Sammensætningsled *völlr* (Vold).

I Orkedalen findes to Eksempler herpaa, de Gaarde, der almindelig skrives *Gisvold* og *Sommervold*. Den første skrives i AB. 55 af *Geitaswale*, den sidste i AB. 54, 55 af *Sumarwalom* (jfr. DN. V 527, 567.²⁾ Udtalen er nu *Jessvølen* (lukt e

¹⁾ Forøvrigt komme flere Navne af denne Form vel af Kvindenavnet *Ásta*, f. Eks. det oftere forekommende *Aasterud*.

²⁾ I DN. V 344, fra 1413, findes derimod allerede Forvekslingen: af *Sumaruelle*.

og tykt l) og *Saammarvølan* (tykt l; den gamle Forskjel mellem Entalsform i det ene Tilfælde og Flertalsform i det andet er altsaa bevaret). *Gisvaal* kommer igjen i Bratsberg Sogn paa Strinden, ogsaa der alm. misforstaaet og skrevet *Gisvold* (udtalt *Jissvaalann*).

Af samme Oprindelse er *Storvaal* i Opdal, alm. skrevet *Storvold* (Udtale *Størvølaam* — Dativform). Ligesaa *Ringvol* paa Leinstranden, alm. skrevet *Ringvold* (udtalt *Ringvølan*; i AB. 42 skrevet af Rönawolum).

Ved det bekendte Kirkested *Skatvold* i Stjørdalen forholder det sig paa samme Maade, kun med Forskjel i Udtalen; her siges nu *Skattval* (langt a og tykt l i sidste Stavelse), hvorfor i den nye Matrikel er skrevet *Skatval*. Udtalen —*val* i Navne, sammensatte med —*váll*, forekommer ogsaa paa nogle Steder søndenfjelds, saaledes i *Brandval* i Solør, alm. skrevet *Brandvold*.

I *Gravol*¹⁾ i Stjørdalen, alm. skrevet *Gravold*, have vi vistnok det samme Ord i sidste Led. Navnet udtales nu sammendraget *Grævlan* (kort æ og tykt l). Sammen dragningen i Forening med den tykke Lyd af l udelukke Muligheden af, at *völlr* kan være sidste Led, hvorimod det vel godt kan tænkes at være *váll*.

I *Ronglan* i Skogn, alm. skrevet *Rangul*, er jeg ligeledes tilbøielig til at se *váll*. Af ældre Skriftformer mærkes *Ranguol* i OE. og *Rognolle* i NRJ. II 202. Første Led er mulig Trænavnet Raun, i nyere Form i Indherred *Rogn*. Sidste Led kunde dog maaske ogsaa tænkes at være det i flere Navne ovenfor paaviste *hóll*.

Endnu stærkere sammentrukket end de sidst anførte Navne er *Rol* paa Inderøen (udtalt med langt, lukt o og tykt l), der, som paavist i Selsk. Skr. 1882 S. 22, sandsynligvis er *Rugváll* (*Rugbraaten*).

Vigtel er Navn paa to Gaarde i det Trondhjemske, i Leksviken og paa Frosten. Det samme Navn findes desuden paa nogle Steder i andre Landsdele, *Vigdel* i Sole Sogn paa Jæderen, *Vigtel* i Gildeskaal Sogn i Nordland, *Videilden* (alm. skrevet *Videllen*) i

¹⁾ Jfr. Artikelen *Graabrek* ovenfor, hvor den ældre Skriftform *Gradwole* er anført.

Rovde Sogn paa Søndmør og *Vigdel* paa Sydsiden af Kviteseid-vandet i Telemarken (paa Amtskartet urigtigt skrevet *Vigdal*; det derefter benævnte *Vigdelskoven* er kommet ind i den nye Matrikel under Gaards-No. 20 i Kviteseid). Den gamle Form *Vigdeild* er bevaret for de trondhjemske Gaarde og den i Nordland i AB. (27, 28, 91). I senere Tid har Skriftformen været meget vaklende. Den nuværende Udtale er opgivet at være i Leksviken *Vikktilen* (med tilføjet Hankjørsartikel), paa Frosten *Vikktil* (paa begge Steder aabent i i 1ste Stavelse; mouilleret ll paa det sidste Sted), i Gildeskaal *Vikktelen*, paa Jæderen og i Kviteseid *Viggdel* (kort, tonløst e), paa Søndmør *Videilda* (i Dativ *Videildinne*). Den sidste Udtaleform har forholdsvis bedst bevaret den oprindelige; den viser ogsaa, hvad man maatte formode, at Navnet er Hunkjørsord. I de trondhjemske og det nordlandske Navn er gd forhærdet til kt. Navnets Forklaring er forlængst fremsat.¹⁾ De to Sætningsled maa komme af *víg n.*, Kamp eller Drab, og *deila*, at tvistes, trætte. Navnet maa være lagt paa vedkommende Eiendomme, fordi de engang have været Gjenstand for Tvist, der har ført til blodigt Sammenstød.²⁾

Der findes en hel Del Gaardnavne i Landet, som have beslægtet Oprindelse. Nær *Vigtil* staa i denne Henseende de talrige med *Trætte*— sammensatte Navne (*Trættebraaten*, *Trættenget*, *Trætteskogen*, *Trætteeigen*, *Trætholmen* osv.), der maa skrive sig fra, at der engang har været Retstvist om Eiendommen.³⁾ De fleste af disse Navne ere vel forholdsvis unge, men de findes dog enkeltvis allerede i Middelalderen.⁴⁾

1) Af K. Rygh i Norsk hist. Tidsskr. I 75.

2) Hvor *Deild* forekommer usammensat som Navn, betyder det vel simpelthen: Del, Part (f. Eks. DN. V 94 og *Deilden* under Gaards-No. 58 i Hjartdal i den nye Matrikel).

3) I Rindalen og i Stangvik findes Gaarde, der bære Navnet *Trætten* usammensat (udtalt *Trættaa*, Dativ *Trættaan*). De have mulig faaet sit Navn af samme Grund. Bygdenavnet *Tretten* i Gudbrandsdalen (vistnok oprindelig Gaardnavn) derimod ikke; det viser sig af ældre Skriftformer, at det er sammensat med *-vin*, og at det dobbelte *t* er oprindeligt.

4) F. Eks. *þræteng* i Askim i Smaalenene (RB. 290, DN. II 446, III 445, V 100, 340, 345), nu forlængst gaaet ind under Askim Præstegaard. — Paa samme Maade er maaske at forklare det enestaaende, vistnok temmelig gamle *Aftræt* i Selbu.

I Rakkestad Sogn i Smaalenene er der en Gaard, som bærer det paafaldende Navn *Spjøslag* (udtalt *Spjøsla* med tykt l). Den oprindelige Form er efter RB. 158, 162 *Spjøtlag*, hvilket ligefrem betyder: Spydstik. Navnet synes ikke at kunne forklares paa anden Maade, end at Jorden engang har været erlagt i Bod af en Mand for et Spydstik, hvormed han havde saaret en Anden.

Paa samme Maade maa man vistnok tænke sig Oprindelsen til det oftere som Navn paa Smaaajorder forekommende *Hundsbit*.¹⁾ Det findes som Gaardnavn i Kvinesdal, som Navn paa en Plads under Botshaug i Eidsvold, paa et Jordstykke under Draudal i Gran (efter Matrikelen af 1667) og formentlig paa flere Steder. En Mand har engang maattet afstaa Jordstykket i Bod, fordi hans Hund havde bidt Nogen.²⁾

Vikestad er Navn paa to Gaarde nær Grændsen mellem Trondhjems Stift og Nordland, paa Vikten og i Sør-Bindalen Udtalen er paa begge Steder *Vikjista* (lukt i i 1ste Stavelse). AB. 84 skriver den sidste Gaard af Vikingstodom, hvortil Udtaleformen passer. Den oprindelige Form er altsaa *Vikingsstaðir*. Navnet maa komme af *Víkingr*, brugt som Mandsnavn; som saadant var det almindeligt i Norge i Middelalderen og har endnu efter Aasens Navnebog holdt sig i Brug paa Voss og i Hardanger.

I sin oprindelige Form have vi Navnet i *Vikingstad* i Torvestad Sogn paa Karmøen. Af samme Oprindelse er vistnok ogsaa *Vikesland* (udtalt *Vikjes—*) i Aurland i Sogn.

I andre lignende Navne har den oprindelige Form ikke været *Víkings—*, men *Víkinga—*, der vel maa udgaa fra *Víkingi*, en svag Sideform til Mandsnavnet *Víkingr*, som efter velvillig Meddelelse af Prof. Bugge kan paavises i en svensk Runeskrift. Herhen høre *Vigeland* i Valle Sogn i Undal (*Vikingaland* i DN. VII 333, jfr. 383, 388, 445); *Vigeland* i Vennesla Sogn ovenfor Kristiansand (*Vigingland* 1601, *Viginland* 1610) og sandsynlig ogsaa *Vigeland* i Øiestad.

¹⁾ Jfr. Fritzner under Ordet.

²⁾ *Hundestykket* kaldes efter Glükstad, Sundalens og Øksendalens Beskrivelse S. 16 en Del af Sundalens Præstegaard, af samme Grund.

Kun et eneste Stedsnavn af denne Klasse kunde mulig, efter Beliggenheden, antages ikke at komme af Mandsnavnet *Víkingr* (eller *Víkingi*), men af Appellativet *víkingr*, og følgelig at betegne Stedet som Tilhold for Vikinger; det er *Vikingevaag* sydlig paa Børtnesøen i Evenvik (skrevet *Víkingavágr* i Form. s. IX 20, 32).

Andre Navne, som efter Skriftformen kunde synes at stamme fra *Víkingr*, kunne lige saa vel eller rimeligere forklares af et andet Mandsnavn, *Víðkunnr*.¹⁾ Herfra udleder jeg saaledes *Wichenrud*, der i en Jordebog af 1661 opføres som Underbrug til Svenby i Modum, og *Vigenstad* i Dovre (nu ei længere brugt, da Gaarden kaldes *Skeie*).

Vullum er den sædvanlige Skriftnavneform for en Gaard i Malvik Sogn paa Strinden (i den forrige trykte Matrikel vilkaarligt forandret til *Vollum*).

Udtalen viser, at Formen er feilagtig; den lyder *Vulu* (tykt l og lukt Vokal i begge Stavelser), i Dativ *Vulen*. Deraf fremgaar, at Navnet maa være et ved Vokalassimilation forandret svagt Hunkjønord, hvis oprindelige Form snarest maa formodes at være *Vala* (jfr. *Vaka* i Værdalen, som nu er blevet til *Vuku*).

Efter al Sandsynlighed have vi her et gammelt Elvenavn *Vala*, paa hvis Forekomst flere Eksempler ville blive anførte nedenfor. Den Elv, som har givet Gaarden *Vulu* sit Navn, maa være den vestenfor Gaarden løbende, der har sit Udspring af *Vulusjøen* og falder ud i Fjorden ved Gaarden Storsandan (nu paa Kartet kaldet *Strindelven*).

I samme eller lignende Form lader dette Elvenavn sig paavise paa flere andre Steder i Landet. *Vulu* kaldes saaledes i sit øvre Løb den Elv, der falder ud i en Vik af Aasfjorden ved Fætten i Aasen. Samme Navn bærer, ialfald i det øvre Løb, Hovedelven i Garmo Sogn i Lom (Vaardalens Elv). Endvidere gaar en af Setningas Kildeelve i Sollien gennem *Vuludalen* forbi Gaarden *Vulu*.

¹⁾ Af *Víðkunnr* kommer vel det i Matrikelen paa Jæderen nu oftere forekommende Mandsnavn *Vikan*, *Vikand* (i saadan Form findes Navnet allerede ved 1500 paa Voss, DN. IV 783, X 229).

volden. Elven selv kaldes paa Amtskartet *Vuluuaen*; men efter den paa Karter og idethele i Skrift forherskende Tilbøielighed til at forsyne usammensatte Elvenavne med Anhanget *—aa* eller *—elv* tør man vel antage, at den i Virkeligheden kaldes *Vulu*. Øverst i Ottas Dalføre i Skiaaker, nær Søndmørgrændsen, er der vist ogsaa en Elv af dette Navn, da den gennemløber *Vuludalen*, forbi Fjeldet *Vuluæggen*. Endelig kan nævnes Gaarden *Vaalaavaal* langt nede i Bøverdalen i Lom, nær en Bielvs Udløb; Navnet udtales, som det her er skrevet efter den nye Matrikel (ikke, som alm. skrevet, *Vuruvold*), men der er lydlig Intet i Veien for at udlede det af *Vala*.

Det samme gamle Elvenavn kan med Grund formodes at være Stamordet til en hel Del andre Stedsnavne i Landet, hvis gamle Form kjendes, og som i denne begynde med *Valu—* eller *Volu—*. Hertil høre *Volubru* i Rakkestad (DN. III 570) og det dermed utvivlsomt i Forbindelse staaende Gaardnavn *Voluþveit* (RB. 163, DN. IV 271, V 539; nu *Voltvet*, alm. skrevet *Vortvet*); *Voluþveit* i Arendal Sogn i Jarlsberg (RB. 58, 209; findes ikke nu); *Voluþveit* i Saude (DN. X 59, RB. 5, i senere Tillæg i RB. 5, 7 skrevet *Valuþveit*; nu *Voltvet*); *Volufoss* i Hoilen (DN. III 542, nu *Ulefoss*); *Volubu* i Østre Slidre (DN. I 131, IX 181, X 59; skrevet *Valubo* DN. II 716 og i Pavelige Nuntiers Regnskabsbøger S. 24; nu *Volbu*, alm. skr. *Voldbo*, udtalt *Völbu* med tykt l); *Volusetr* i Opstryn i Nordfjord (BK. 9 b, 10 a; nu overgaaet til Sunnelven i Søndmør; skrevet *Voldseter* og udtalt *Vaallset*). Flere sandsynlig til samme Række hørende Navne ville blive anførte under næste Artikel.

Vølstad er en Gaard i Hen Sogn i Romsdalen (udtalt med tykt l). Navnet skrives, hvor det først forekommer, i en Jordebog fra 1669, *Weffuelstad*, hvoraf maa sluttes, at det kommer af det gamle Mandsnavn *Vifill*, altsaa *Vifilsstaðir*. I senere Tid har urigtigt været skrevet *Voldstad*.

Der gives adskillige i nuværende Udtaleform med *Vøl—* begyndende Navne, der med større eller mindre Rimelighed kunne antages at have samme Oprindelse. Saaledes *Vølstad* i Gjesdal

Sogn paa Jæderen (alm. siden 17de Aarh. skrevet *Vøflestad*; tidligere *Weue*—, *Wouel*—, *Veffuil*—); *Volsdal* og *Volstad* i Borgund paa Søndmør (udtalt *Vøls*— med kort ø); *Vølsnes* i Grue i Solør (alm. skrevet *Voldnes*; Wielsnes 1578). *Vevelsæter* i Eid Pgd. i Nordfjord har beholdt den oprindelige Skriftform gennem Tradition, men udtales som de foran anførte Navne, *Vølsæte* (i BK. 17 b skrevet *Viluissætr*, aabenbart ved Misforstaaelse).

Ved andre Navne med dette Begyndelsesled i Nutidsform er anden Oprindelse bevislig eller sandsynlig. *Vølstad* i Tørdal Sogn i Drangedal skrives 1443 (DN. II 564) i *Vælifstadium* og maa derfor antages at komme af Mandsnavnet *Véleifr*.¹⁾ I andre Tilfælde har *Vøl*— været oprindeligt *Volu*—, af det i forrige Artikel behandlede Elvenavn *Vala*. Heraf er det vel rimeligst at forklare (foruden de allerede der anførte Navne) *Vølset* i Verran, da Skriftformerne fra ældre Tid tale derfor (*Wallestet* NRJ. II 228, *Walesetther* omkr. 1540); Udtalen er *Vølset* med tykt l, alm. skrevet *Voldset*. Ligesaa *Vølstad* paa Eker (udtalt *Vølsta* med tykt l; alm. skrevet *Voldstad*; i *Volustadum* RB. 88, jfr. DN. II 754.²⁾ Hvorledes det forholder sig med *Vølset* i Selbu, er uvist (ogsaa her alm. skrevet *Voldset*).

De af Mandsnavnet *Vifill* dannede Gaardnavne have ofte i Nutidens Tale og Skrift faaet en anden Form end *Vøl*—. Ofte har Skriftformen beholdt *Vivel*— eller *Vevel*—, med dertil mere eller mindre nær svarende Udtale (*Vivelstad* i Aamot og i Løiten,³⁾ begge Navne udtalte, som de skrives; *Vevelstad* i Ski Sogn paa Follo, udtalt *Vauelsta*⁴⁾; *Vevelstad* i Tjøtta Pgd. paa Helgeland, udtalt *Vøvelsta*). Fjernere ligger allerede *Vivestad* i Ramnes i Jarlsberg (Kirkested- og Sognavn), hvor l er bortfaldet i Udtalen (skrevet *Viuilstader* RB. 81, 82, 187 og DN. VI 829, men allerede i RB. 32, 197, 272 *Viuastadir*, hvilket antyder, at l allerede da var forsvundet i den daglige Udtale). Paa samme Maade forholder det sig vel med *Vevestad* i Gjerstad Sogn i Nedenes (hvor dog *Vokalen* i 1ste Stavelse har faaet en anden Udtale, som æ, hvorfor Navnet ogsaa alm. skrives *Vævestad*).

¹⁾ Kan paavises paa Island (Landn. 59, 234, Sturl.s. I 4).

²⁾ Af *Valupstadum* i RB. 263 er aabenbart feilagtigt.

³⁾ Det sidste i senere Tid feilagtigt skrevet *Viverstad*.

⁴⁾ Om dette Navn hører hid, er kanske noget usikkert.

Med Veiledning i de sidste Navne tør man vel af dette Mandsnavn forklare *Vifstad* i Skatval Sogn i Stjørdalen og *Vibstad* i Overhallen. Det første skrives i AB. 34 af Vifuastadom, senere *Vibstad* eller paa lignende Maade; det sidste i 1559 Wyueste.¹⁾ Naar vi af den ovenfor anførte Skriftform Viuastadir have lært, at I i Vifill i denne Sættning alt var udtrængt af Udtalen i Jarlsberg ved 1400 eller før, kan Skrivemaaden af Vifuastadom endnu senere i AB. ikke volde Betænkelighed.

Af Vifill kommer videre *Viestad* i Spind Sogn ved Farsund (skrevet a Viuilstaudum 1348, DN. I 247.²⁾

Nogle Gaardnavne ere dannede med Vigiull, Sideform til Vifill (jfr. Artikelen *Tingstad* ovenfor). Dette er Tilfældet med *Viulstad* i Lier (alm. skrevet *Vivelstad*; i Vighulstadhøim DN. IV 508, Vigustadir IV 397, IX 194), *Viulsrud* i Skoger og *Viulsod* i Borge (Vighilsrud DN. I 167).

Østdun. To Gaarde i Namdalen, i Grong og i Fosnes, have i lange Tider været skrevne saaledes. Udtalen er *Auston* (lukt o).

Den sædvanlige Skriftform er tydeligvis fremkaldt derved, at der i begge Sogne ogsaa findes en Gaard *Dun* (udtalt *Don* med lukt o). Naar man ser lidt nærmere paa Sagen, viser det sig dog lidet rimeligt, at *Østdun* paa noget af Stederne kunde have faaet sit Navn efter Beliggenheden i Forhold til *Dun*. *Østdun* i Fosnes ligger nok i (nord)østlig Retning fra *Dun*, men langt derfra, og desuden ligger *Dun* midt inde paa Øen Jøen, *Østdun* derimod paa Fastlandet. Endnu værre er det med Gaardene af samme Navn i Grong. *Dun* ligger her ikke blot langt fra *Østdun*, men ogsaa højere oppe i Dalen, altsaa østligere (og desuden paa den anden Side af Namsen).

Østdun maa derfor vistnok paa begge Steder oprindeligt have hedet *Austtún* (d. e. Østgaarden). *Østdun* i Fosnes har sin Mod-sætning i det straks vestenfor liggende *Vestgaarden*; der maa her,

¹⁾ Om Navnet i Overhallen er mig sagt, at ældre Folk der endnu sige *Vivsta*, medens *Vibsta* efter Skriftformen nu skal være almindelig Udtale (?).

²⁾ I DN. XII 71, 151 staar *Viluistader*, den samme feilagtige Skrivemaade, som vi fandt ovenfor ved *Vevelsæter* i Eid; DN. XII 162, 196 har derimod den rette Form.

paa Nordsiden af Salsvandets Udløbselv, i gammel Tid have ligget en stor samlet Gaard, hvoraf disse to ere Parter, og hvis Navn, som ofte ellers, er fortrængt af Partnavnene¹.) Af Jordebøger fra Begyndelsen af 17de Aarh. sees, at her ogsaa har været et *Nordtun*, ligesom *Vestgaarden* tidligere ogsaa findes kaldet dels *Vesttun*, dels *Uttun*, og *Østdun* kaldet *Optun*. — *Østdun* i Grong er formentlig en Part af det nærliggende *Vie*.

Skrivemaaden *-dun* i *Østdun* gaar tilbage til første Halvdel af 17de Aarh. I Begyndelsen af dette Aarh. skreves, nærmere den rette Form, *Østum*, *Østumb*; i en enkelt Jordebog, fra 1590, har jeg fundet skrevet rigtigt *Optunn* i Fosnes.

Misforstaaelsen kunde saameget lettere opkomme, fordi Udtalen maa blive den samme, enten *Dun* eller *Tun* er det sidste Sammensætningsled, og fordi Ordet *tún* forlængst er gaaet af Brug i det Trondhjemske i den Betydning, hvori man her har det, og hvori det endnu lever paa Vestlandet: en af flere nær hinanden liggende Parter af samme Gaard. Spørges der om Bevis for, at *tún* i denne Betydning tidligere har været kjendt ogsaa nordenfjelds, saa har man det i Navne som *Helgetun* i Rindalen, *Logtun* paa Frosten og *Lagtu* i Beitstaden (begge de sidste oprindelig *Lagatún* eller *Lagartún*), *Hestun* i Tjøtta Pgd. paa Helgeland, *Moldtun* i Værnes Sogn, Ørlandet. Usammensat har man Navnet i *Tuen* i Verran; denne Gaard heder nemlig oprindelig *Tun* (af *Tune* AB. 6), men udtales nu *Tua* (Enstavelses-Betoning, i Dativ *Tuen*), ved en Misforstaaelse af Formen, der vistnok alene kan forklares deraf, at *tún* som Appellativ forlængst er glemt paa Stedet. Samme Misforstaaelse er indkommet ved det ovennævnte *Moldtun*, som udtales *Maalltua*.

Hvorledes *Dun* er at forklare, kan jeg ikke sige. Det skrives AB. 87 i Formen af *Doon* (Gaarden i Grong). Det ligger nær at sætte det i Forbindelse med Ordet *dúnn* m., Fugledun, men nogen rimelig Betydningssammenhæng kan ikke skjønnes. Det var tænkeligt, at *Dón* var den rette Form, og at Navnet var en sammendraget Sammensætning af en vokalisk udlydende Stamme med *-vin*, i Lighed med de andensteds forekommende *Brýn* (=

¹) Jfr. Artikelen *Aasenhús* ovenfor.

Brú—vin), Hón og Hæn (=Hó—vin, Há—vin), Æn (= Á—vin), Mœn (= MÓ—vin) osv.

Der findes mange sammensatte Stedsnavne, som begynde med *Dun—, Don—*, men de ere vel alle af forskjellig Oprindelse, mest af dynja, at larme, og af dugnaðr, selskabelig Sammenkomst til Hjelp ved Gaardsarbeide (heraf f. Eks. det oftere forekommende Navn *Dunavolden, Donavolden*). Gaardnavnet *Duna* i den sent bebyggede Grænd Vetrhusbotn i Namsos Pgd. (udtalt *Dona* med lukt o og Tostavelses-Betoning) kan enten være det sidstnævnte Ord eller ubestemt Flertalsform af det ovennævnte, ellers i Namdalen forekommende *Dun* (jfr. Artikelen *Byna* ovenfor).

Tillæg.

Siden jeg i Selskabets Skrifter for 1882 (S. 54 ff.) behandlede Gaardnavnene i Lensviken, er der fremkommet vigtige Oplysninger om et Par af disse. I 1884 erhvervede Rigsarkivet 2 i Skaane opdagede Pergamentblade, der bl. a. indeholdt Jordebogsoptegnelser for Jonskirken i Nidaros (nu trykte i DN. XIII 1). I denne Jordebog, den ældste nu kjendte norske (fra omkr. 1200), opføres blandt Jonskirkens Gods Panylia a Læirangrastrond.

Vi lære heraf for det første, at Gaarden Tøndel i Lensviken (eller, som den i den nye Matrikel er skrevet efter Udtalen, Tennel) har hedet Panylja, og at følgelig den i det trondhjemske Brev i DN. IV 177 nævnte Gaard Punnifli maa være Tøndel (Tønnøl) i Nes Sogn i Bjugn. Navnet Panylja vil det forøvrigt nok blive vanskeligt at forklare.

Dernæst faar man en Oplysning, som har endnu større Betydning, fordi den angaar et vidt udbredt Gaardnavn. Bygden, hvori Tennel ligger, det nuværende Lensviken, kaldes her Leirangrastrond. Deraf følger, at Leiðangr, der paa ovenanf. Sted S. 57 paavistes at være ældre Form for Bygdens Hovedgaards Navn, hvoraf Navnet Lensviken er dannet, maa være en lydlig Forandring af Leirangr. Denne Forandring er forklarlig; ð kunde opstaa ved Dissimilation af Hensyn til det følgende r i Ordets Slutning, saa længe dette r endnu hørtes i Udtalen. Man forstaar nu, hvorledes saa mange Gaarde i Landet have kunnet faa Navnet Leiðangr. Dette er i sig selv (jfr. anf. Sted S. 58)

uforklarligt som Gaardnavn; men naar man ved, at det oprindelig har lydt *Leir angr*, bliver det et meget rimeligt Navn: „den le-rede Vik.“

En Opdagelse som denne er vel skikket til at indskjerpe, at man langtfra altid kan være sikker paa at have Stedsnavnene i en oprindelig Form i de ældste Kilder, hvori vi nu finde dem — i heldigste Tilfælde i Regelen først i 14de Aarh.

Ved et andet Gaardnavn i Lensviken, *Kineb* (Kibnæb), er i Selskabets Skrifter for 1882 S. 58 gjort et urigtigt Forklaringsforsøg. I DN. XIII 634 nævner Esge Bilde (1531) blandt de Arbeider, han har ladet foretage paa Bergenhus Fæstning, et „Kiffueneb,“ som var gjort over Søporten „for at beskjerme den, om den skulde blive indskudt.“ Ordet maa altsaa betegne et Slags Udspring eller Taarn, bygget over Porten for at forstærke dens Forsvarsevne: Prof. Sophus Bugge har velvillig gjort mig opmærksom paa, at *kivonäb* (skrevet paa mange ortografisk afvigende Maader) efter Söderwalls „Ordbok öfver svenska medeltidsspråket“ i ældre Svensk brugtes i Betydning: „ett slags skansverk af trä som af de försvarande uppfördes till ytterligare skydd utanför hufvudfästningen.“ Efter Prof. Bugges Meddelelse er Ordet af nedertydsk Oprindelse og betyder etymologisk: „Stridsnæb.“ Anledningen til Gaardnavnet maa altsaa ligge deri, at man har sammenlignet en Situation i Gaardens Nærhed med et saadant Forsvarsværk. Navnet maa da være af forholdsvis sen Oprindelse. Det forekommer ialfald paa et Sted til i Landet. *Kibenæb* er nemlig efter Karterne over den ydre Del af Kristianiafjorden Navn paa en paa et Nes liggende Plads nordlig paa Slagenstangen søndenfor Aasgaardstrand.

Ovenfor S. 165 er urigtigt sagt, at oprindeligt *Bratgjerd* i Fosen i Udtalen maatte lyde *Brattjal* (med tykt l). I Fosen udtales *Gjerde* nu *Jæle*; det maatte følgelig lyde *Brattjæl*. Det staar dog ligefuldt fast, at Udtalen forbyder at udlede Gaardnavnet *Bratjær* af *Gjerde*.

Alfabetisk Register.

Aabaall 156	Appelvær 156	Benan 196
Aakerholt 219	Arasteinn 159	Berða 161
Aaklangen 219	Arestøl 160	Berðin 161
Aaklungen 219	Arnfinnr 154	Berding 161
Aasa, Ásar 168	Arstein 159	Bergar 216
Ásbarð 161	Askeland 155	Bergsnev 218
Aasenhús 154	Asknes 155	Bergsnov 218
Aaset 234	Aspaas 160	Bergvin 196
Ásmundr 154	Aspjeld 161	Berle 161
Aasta 234	Aspøl 162	Biðinjar 196
Aastan 233, 234	Atlastaðir 158	Birkaaker 183
Aastebl 234	Atna 177	Birkeland 183
Aasterud 234	Auðna 177	Birkestrand 183
Aavesland 158	Aulesjord 159	birki, Birki 183, 185
Aavestrud 158	Aulestad 158	Birkiáss 185
Abelset 156	Aulir 158	Birkiakr 183
Abelvær 156	Aulstad 158	Birkidalsr 185
Álset 156	Auversekre 158	Birkines 185
Afsøla 180	Axlarnes 155	Birkisetr 183
Afræt 236	Baðungar 188	Birkjanes 185
Akrsnes 155	Balberg 161	Birkjar 216
Aksland 155	Baldi 164	Birkje 183
Aksnes 155	Baldreksstaðir 164	Biskupsleinar 190
Almhjell 190	Balgaard 163	Biskupsruð 190
Alset 157	Balhall 163	Bjálfi 204
Alshaug 158	Ballerud 164	Bjerkaker 183
Alstad 157, 158	Ballastaðir 164	Bjerke 183
Alstahaug 156	Ballestad 164	Bjórholtar 163
Andesten 159	Ballien 163	Bjøralt 163
Annolsæteren 160	Balstad 164	Bjørkaas 185
Annøl 159	Bangsund 177	Bjørke 183, 185
Anshus 154	barð 161	Bjørkedal 185
Ansteinen 159	Barðaberg 161	Bjørkeik 185
Anøld 159	Barlien 163	Bjørkenes, Bjørknes 185
apaldr 155	Belling 161	Bjerkum 183

- Bjørnhjell 190
 Bodding 188
 Bogn 177
 Bollahallir 163
 Bollerud 163
 Bollestad 163
 Bollgaarden 163
 Bolli 163, 204
 Bollien 163
 borð 179
 borg 165
 Borgen 164
 Borgund 164, 165
 Braa 186
 Brandval 235
 Bratjær 165
 Bringskafet 222
 Bronka 208
 Brúar 186
 Brún 242
 Brœðraskipti 166
 Brødre-Aas 167
 Brødremoen 167
 Brødrene 167
 Brøraas 167
 Brorby 167
 Brørs 167
 Brørvik 167
 Brøsjø 214
 Brøskift 166
 Bulungar 188
 Buskerud 190
 Busklein 190
 Bya, Býar 168
 Byna 167, 177
 Bæla 161
 Bæling 161
 Bære 161
 bæki 184
 Bækiholt 184
 bæli 162
 Bæliir 216
 Børke 183
 Børkjum 183
 Børkr 204
 Børsset 183
 Dala 168
 Dalla 204
 Dalvin 172
 Deilden 236
 Devik 169, 170
 Devle 172
 Dillan 206
 Djúpsund 200
 Djupvik 169
 Domba, Domben 170
 Dombestein 170
 Dombu 170
 Domholt 170
 Domma 170
 Dommedal 170
 Dommerud 170
 Donavolden 243
 dreigill 171
 Drilen 171
 dugnaðr 243
 Dumba 170
 Dumbasteinn 170
 Dumbudalr 170
 Dun 241, 242
 Duna 243
 Dunavolden 243
 Dvergsten 160
 Dybvad 171, 172
 Dybvik 169
 dynja 243
 Dynjandi 206
 Dynjane, Dynjan 206
 Dyva 171
 Dyvik 169
 Dývin 172
 Dønnestad 206
 Dønnum 205
 Dønski 206
 Døvik 169
 Egdølvn 174
 Egill, Egiull 231
 eið 175
 Eiðar 216
 Eidetveit 173
 Eidspjeld 162
 Eikesdalen 184
 eiki 184
 Eikir 183, 184
 Eilir 158
 Eiríkr 154
 Eitill, Eitull 231
 Ekset 173
 Elptir 176
 elptr 174, 176
 Elshaug 158
 Elta 174
 Enebak 177
 Enga, Engjar 168
 Ers— 154
 Erts— 154
 eski 184
 Esp 184
 Espaasen 184
 Espe 184
 Espeheugen 184
 Espelen 163
 Espen 184
 Espenes 184
 Espeset 184
 espi 162, 184
 Espihóll 163
 Espiholt 162
 Espivik 184
 Esvik 184
 Etna 177
 Ettensen 213
 Eylir 158
 Falkum 163
 Falstad 233
 Faxi 204
 Felstad 233
 Figg 174, 175
 Figga 174
 Figgir 175
 Figgisnes 176
 Figgisjór 175
 Fiskisjór 176
 Fisknes 176
 Fjarmastaðir 178
 Fjellingsdal 177
 Fjellingset 176
 Fjelna 176, 177
 Fjernesdalen 177
 Fjelnsset 176
 Fjermedal 178

- Fjermeros 178
 Fjermestad, Fjermstad
 177, 178
 Fjelnir 176, 177
 Fjörm 178
 Fleinsenden 214
 Fluga 174
 Fodsel 180
 Foldereid 163
 folgsn 182
 Folinjar 196
 Folkeimr 163
 Folksn, Folskn 181
 Folsn 181
 Fongskaftet 222
 Forbord 178
 Forbregd 179
 forbrekkr 179
 Forshälla 180
 Forsnevaag 181
 Forsøl 180
 forsøla 180
 Fosen 181
 Foshøl 180
 Fosna 181
 Fosnavaagen 181
 Fosnes 182
 Fosseltind 180
 Fossing 196
 Fossinjar 196
 Fossnes 182
 Fossel, Fossøla 180
 Fullsen 213
 Furre 182
 Furulund 185
 Fyre, Fyri 182
 Fyresdal 183
 fyri 182
 Fyriand 183
 Fyriandr 183
 Fyri 183
 Fyrislundr 185
 Føling 196
 Føre, Føri 182
 Førland 183
 Førsdal 183
 Gaasa 174
- Gaasestein 160
 Gaula 174
 Geitir 204
 Gellein 190
 Gevik 169, 170
 Gilde 172
 Gimsingrud 195
 Gisna 177
 Gisvaal 234, 235
 Gjetsjø 214
 Gjevik 169
 Gjæsa 174
 Gjørva 173
 Gjesund 201
 Gjøvik 169
 Gladsjø 214
 Glomsen 214
 Golvaaker 189
 Graaelven 186
 Graabrek 186
 Graaøen 187
 Granungar 188
 Gravol 186, 235
 Gren 184
 greni 184
 Grenin 185
 Grimstad 187
 Grini 185
 Gró 186
 Gróa 187
 Grodalen 187
 Groðastaðir 187
 Groðasætr 187
 Gróðr 186
 Groðrabrekka 186
 Groeimar 187
 Grong 187
 Gros 187
 Grooen 187
 Grøm 187
 Grømstad 187
 grön 188
 Grøstad 187
 Grøum 187
 Gudding 196
 Gudenum 196
 Gudin 196
- Guðinjar 196
 Guldaaker 188
 Guldferdingen 189
 Guldvaag 188
 Gulli 189
 Gydasund 201
 Gynnelnd 207
 Haakolaasen 220
 Hánefr 154
 Haanshus 154
 Halsset 233
 Haltug 232
 Hanshus 154
 Hanøvikka 208
 Harðsær 213
 Hauka 174
 Hegge, Hegginn 172
 Hegre, Hegrin 172
 Helgaþúfr 232
 Helge 175
 Helgetun 242
 Helset 233
 Heltuv 233
 Hemre, Hemrin 172
 hesli 184
 Hestun 242
 hey 199
 Heyland, Heylönd 199
 Hilan 189
 hilla 191
 Hille 191
 Hjallasetr 193
 hjallr, hjalli 189, 203
 Hjalma 191
 Hjalmaland 195
 Hjalmalaup 193
 Hjalmasetr 192
 Hjalmdalir 194
 Hjalmeraas 194
 hjalmr 191
 Hjalmsegg 194
 Hjalmsegg 192
 Hjalmssetr 192
 Hjalmssstaðir 194
 Hjalmungar 188
 Hjalmvikar 192
 Hjalta-Skrástaðir 203

- Hjaltaстаðir 203
 Hjalti 203
 Hjellan 189
 Hjellberg 190
 Hjellop 193
 Hjelm 193
 Hjelmaldal 194
 Hjelmén 193
 Hjelmkollen 193
 Hjelmoe 190
 Hjelmset 192
 Hjelmstad 192
 Hjelmstadbakken 192
 Hjelmungen 188
 Hjelseng 192
 Hjelsenget 192
 Hjelse 193
 Hjelsvold 192
 Hjelvik 192
 Hjembu 194
 Hjaelset 192
 Hjornagli 203
 hlaup 193
 Hokel 220
 Hokelberg 220
 Hokkeltind 200
 Hokla 220
 Hokling, Hoklingen 195
 Hol 159
 Høling 196
 Hølsen 214
 Hølsno 177
 holt 162
 Holtar 216
 Høftungar 188
 Høn 198
 Høn 243
 Høplen 195
 Hørisar 216
 Høðrimar 222
 Hømla 174
 Hund 196
 Hundaala 197
 Hundal, Hundalen 197
 Hundeland 197
 Hundestykket 237
 Hundhammer 198
 Hundingr 197
 Hundingsaas 198
 Hundingsland 198
 Hundingsmór 197
 Hundingsstaðir 198
 Hundlo 198
 Hundr 198
 Hundsbít 237
 Hundsendvand 214
 Hundset 198
 Hundsmoe 197
 Hundstad 198
 Hundvaka 198
 Hunn 196
 Húnn 198
 Hunnardalr 197
 Húnþjófr, Hunnulf, Hund-
 ulfr, Hunulf 198
 Hupla 195
 Huplingr 195
 Huplinjar 196
 Hurum 222
 Husa, Húsar 168
 Husbyna 167
 Húsir 216
 Hvínandi 205
 Hylla 191
 Hylle 191
 Hyllen 191
 Hylli 191
 Hyllin 191
 Hæn 243
 Høiland 199
 Høland 199
 Hølandet 199
 Igða 173, 174
 Igdal 173
 Igde 173
 Igdedalen 173
 Igden 173
 Igdetveit 173
 Igðusetr 173
 Igesund 173
 Ign 177
 Ignarbakki 177
 Ilka 208
 Jaabæk 202
 Jaasund 200
 jaðarr 165, 179
 Jambæk 194
 Jamdál 194
 Jamgrav 194
 Jamsgaard 194
 Jamsmoen 194
 Jamskar 194
 Jaren 166
 Jarlaleinar 190
 Jelstad 204
 Jemsengen 194
 Jemli 194
 Jensegg 194
 Jenstad 192
 Jensval 194
 Jensvold 194
 Jevik 169, 170
 Jomaas 194
 Joranger 188
 Jórungar 188
 Josund, Josundadalr 202
 Jæderen 166, 179
 Jønstad 192
 Jøsang 201
 Jøsenfjorden 201
 Jøssendal 202
 Jøssenøen 201
 Jøssingfjorden 201
 Jøssund 200
 Kaldrassen 213
 Ketill, Ketiull 231
 Kibnæb, Kineb 245
 Kirkjusodinn 226
 Kirksæter 226
 Kjamsøen 195
 Kjellen 203
 Kjelstad 202
 Kjernbal 161
 Klefstad, Klepstad 156
 Klevmellem 206
 Klofnisteinn 204
 Klommestein, Klomstein
 204
 Kolbrandr 204
 Kraaka 174

- Krisma 227
 Kusma 227
 Kvenmild 205
 Kvina 174
 Laagen 213
 Laanke, Laankan 207
 Lagtu 242
 Landir 216
 Langved 173
 Lanka 208
 Lankene 208
 laupr 193
 lé 209
 Lega, Legene 223
 Leiðangr 244
 Leinar 190, 191
 Leira 176
 Leirangr 244
 Leirir 176
 Leirungar 188
 Leksdalsvandet 174
 Lensvikén 244
 Leraanden 209
 Lerungen 188
 Lexa 175
 Lihjell 190
 Lillefosen 181
 Lillénæve 217
 lindi 184
 Lindiáss 184
 Lister 179
 Ljá 209
 Ljaaen 210
 Ljaadal 210
 Ljaaklev 209
 Ljaamo 209
 Ljánés 210
 Ljárindir 209
 Ljaastad 210
 Ljones 210
 Ljones 210
 Logtun 242
 Lokkaren 210
 Lomsdalen 214
 Lomsjøen 214
 lón 208
 Lona 168, 208
- Longva 173
 Lonin 208
 Lonka, Lonken 208
 Lonkan 208
 Lonkenes 208
 Lonkerud 208
 Lun 208
 Lunka 208
 Lunke 207
 Lygna 171, 214
 Lyngaas 184
 Lýsa, Lyseren 176
 Løken 213
 Lømsen 214
 Løvjomaas 194
 Maa 186
 Maldal 163
 Maritvold 215
 Matrand 209
 Meaas 211
 Medjaa 210
 Medjaas 211
 Melby 216
 melr 212
 Mellsen 213
 Merðin 172
 Mesna 177
 Miðja 211
 Midje 210
 Midjo 210
 Midsjø 214
 Mien 211
 Mikvold 215
 Misund 211
 Mjaasjøen 200
 Mjásund 200
 Mjaavatn 200
 Mjósund 200
 Mjosundvatnet 202
 Mjøsind 202
 Moa, Móar 168, 186
 Moksnes 155
 Moldal 163
 Moldtun 242
 Molskones 155
 Mona 167
 mosi 196
- Mosinjar 196
 Moskones 155
 Mossing 196
 á Myði 211
 Mæðrin 172
 Mæla 172
 Mælan 211
 Mære 172
 Mølska 155
 Møen 243
 Mønes 212
 Namsen 172
 Nauma 213
 Navarskafet 222
 neðzti 215
 nef 217
 Nefja 218
 nes 216
 Nesbø 215
 Nesgaard 215
 Nesja, Nesje 216
 Nesjan 216
 Nesjar 216
 Nesjo 217
 Nesten 172
 Nestgaard 215
 Nestvold 215
 Nesvold 215
 Nevjen 218
 Nevlungen 188
 Niflungar 188
 Nit— 217
 Nogva 173
 Norðrþúfr 232
 Nordtúv (Nordtug) 232,
 233
 Nov 218
 Nyktunganes 196
 Nyttngnes 195
 Næsø 217
 Næve 217
 Ogge 178
 Ögn 177
 Okla 219
 Oklan 218
 Okleviken 219
 Oksaal 156

- Oksaas 156
 Olgostaðir 158
 Olsendvand 214
 Olstad 159
 Ongdalen 177
 Opskot 166
 Órækja 204
 Overhallen 220
 Plura 174
 Raamaagutu 221
 Rafsin 214
 Rand 209
 Rangul 235
 Raumo 221
 Ravna 174
 Re 154
 Reiðinjar 196
 Reisa 190
 Reka 222
 Rekunes 222
 Rekuskapt 222
 Remman 221
 Remmen 221
 Remmet 221
 Rennan 196
 Rennsen 214
 Reppe, Reppin 172
 Resell 190
 Revna 174
 rimi 221
 Rinda 229
 Rindsem 229
 Ringvol 235
 Rodbærdhi 161
 Rokones 222
 Rol 235
 Ronglan 235
 Rotna 177
 Ruku 222
 Rykke 172
 Rykkin 172
 Rypa 174
 Rødbøl 161
 Rødmo 221
 Rødsin 214
 Røihjell 190
 Rømmen 172
 Rømo 221
 rønd 209
 Røskaft 222
 Saagaastad 224
 Saamstad 226
 Salbuvik 193
 Sallaupen 193
 Samstad 226
 Sandved 173
 Saudar, Saudr 226
 Saugestad 224
 Sauli 158
 Saura 168
 Seielstad 224
 Seierstad 224
 Seim 228
 Sellátr 223
 Sellæg 222
 Sem 228
 Sevaldstad 224
 Sieimr 228
 Siem 229
 Sigarr 224
 Sigarsstaðir 224
 Sigerfjord 224
 Sigersvold 224
 Sigga, Siggí 225
 Siggerud 225
 Sigríðarsetr 224
 Sigríðr 224
 Sigvaldastaðir 224
 Silka 208
 Sim 229
 Sirsæter 224
 Sjoa 226
 Sjursæter 224
 Sjelstad 223
 Skaftet 222
 Skarpigarðr 212
 Skasen 214
 Skatval 235
 skeið, skeiði 225
 Skeiðishóll 225
 Ski 225
 Skinand 205
 Skisol 225
 Skitleinar 191
 Skjelstad 194
 Skjenald 205
 Skjesol 225
 Skjetlein 191
 Skjækerfjeldskafet 222
 Skogrand 209
 Skoklemoen 195
 Skot 166
 Skravla 174
 Skrika 174
 Skuplamór 195
 Skúta 204
 Skvaldra 174
 Slapgaarden 212
 Slettemeaaas 211
 Soð, Soða 226
 Soðgar 226
 Soðin 226
 Soðmustaðir 227
 Sogge 226
 Sókn 177
 Solhjell 190
 Sóllausa 180
 Sollaust 180
 Solloisa 180
 Solles 180
 Sollesen 180
 Solougsten 180
 Soløst 180
 Sommervaal 234
 Spjoeslag 237
 Staðr 227
 Stadsbygden 227
 Stadt 227
 Stangerholt 163
 Starkaðr 204
 Steinunnr 204
 Stokka 168
 Stoksendvand 214
 Storfosen 181
 Stornæve 217
 Strangen 213
 Stræte, Strætín 172
 Styfrir 168
 Stervaal 235
 Støvra 168
 Sugustad 224

- Sulus 180
 sund 202
 Sundby 216
 Súrn 177
 Svengaard 215
 Svertin 172
 Svorte 172
 Sylstad 223
 Sæheimr 228
 Sæm 228
 Sæmr 228
 sær 213, 228
 Sævelstad 224
 Søberg 227
 Sodalen 226
 Søgstad 225
 Soilien 226
 Soiset 226
 Søllesviken 180
 Solles 180
 Solvi 158
 Søm 228
 Sorjær 165
 Sovandet 226
 Þengill, Þengiull 230
 Þengilsstaðir 230
 Tennel 244
 Tingelstad 230
 Tingstad 230
 Tingstaden 231
 Tingulstad 230
 Tjamsland 195
 Tjelmeland 195
 Tjemsland 195
 Tjensvold 195
 Tjentland 195
 Tjernagel 203
 Tjomeland 195
 Tjomsaas 195
 Tjomsland 195
 Tjomstøl 195
 Tjortedal 203
 Tjorteland 203
 Tolberg 154
 Torfi 204
 Torgar 216
 Torven 172
 Þreytin 172
 Tretten 236
 Trønka 208
 Træt—, Trætte— 236
 Þræteng 236
 Trætten 236
 Troite 172
 Tuen 242
 tún 242
 Túnir 216
 Þunnifli 244
 Tuv 231
 Tuven 232
 Tuver 232
 Þýfin 233
 Tyva, Tyve 233
 Tøndel 244
 Tønnøl 244
 Ugna 177
 Ulfoss 239
 Ulfvinjar 196
 Ullensjord 159
 Ulset 158
 Ulstad 158
 Ulven 196
 Upsáss 156
 Uppsálfir 156
 Usma 227
 Ust 234
 Usta 234
 Ustan 233
 váll 234
 Vaalaavaal 239
 Vaalan (Vaarum) 234
 Vada 168
 Vadir 168
 Vaka 238
 Vala 238, 239
 Valla 168
 Vandráðr 204
 Vea 168
 Vedde 168
 Veie 215
 Véleifr 204, 240
 Velve 172
 Vestre 175
 Vestrsøðin 226
 Vevelstad 240
 Vevelsæter 240
 Veststad 240
 Vibstad 241
 Videilden 235, 236
 Viðir 168
 Viðkunnr 238
 Viestad 241
 Vifill 231, 239, 240
 Vifilsstaðir 239
 Vifstad 241
 Vigdeild 236
 Vigelskafet 222
 Vigdel 235, 236
 Vigeland 237
 Vigenstad 238
 Vigull 231, 241
 Vigstein 160
 Vigtel 235, 236
 Vigtíl 235, 236
 Vika 168
 Vikenrud 238
 Vikesland 237
 Vikestad 237
 Vikingevaag 238
 Vikingsstaðir 237
 Vikka 208
 vin 172, 196
 Vin 176
 Vinje 176
 Vinnan 206
 Vinterskafet 222
 Vitse 226
 Viulsrud, Viulsrød 241
 Viulstad 241
 Vivelstad 240
 Vivestad 240
 Volbu 239
 Voldbo 239
 Voldset 240
 Voldstad 239
 Voldsæter 239
 Voisdal 240
 Volstad 240
 Voltvet 239
 Volubru 239
 Volufoss 239

Volusetr 239
 Vuku 238
 Vullum 238
 Vulu 238, 239
 Vuru vold 239
 Vævestad 240
 Vøfestad 240
 vøllr 234
 Vølset 240
 Vølsnes 240
 Vølstad 239
 Ygna 177

yzti 216
 Æn 243
 Øfsthús 215
 Øieren 175
 økla 218
 Økta 176
 Økteren 176
 Ølsaas 158
 Ølsholm 158
 Ølstad 158
 Ølvir 157
 Ølvishaugr 157

Ørneberget, Ørnefjeld,
 Ørntind 160
 Ørsnev 218
 Østby 216
 Østdun 241
 Østgaard 215
 Østhus 215, 216
 Østnes 212
 Østvold 215
 Øverskot 166
 Øvre 175

Topografisk Register

(ordnet efter Herrederne).

Smaalenenes Amt.

Trogstad
 Gimsingrud 195
 Jenslegg 194
 Opskot 166
 Askim
 Hon (Hund) 198
 Præteng 236
 Spydeberg
 Hylli 191
 Lyseren 176
 Rakkestad
 Førsdal 183
 Jambæk 194
 Spjøslag 237
 Voltvet (Vortvet) 239
 Eidsberg
 Brødremoen 167
 Dynjan 206

Id

Bollerød 163
 Solløsen 180
 Berg
 Hjelmkollen 193
 Hjelmungen 188
 Skjeberg
 Hjelmén 193
 Borge
 Hunn 197
 Sigarsstaðir 224
 Viulsrød 241
 Rygge
 Klommesten 204
 Vaaler
 Bjerkedal 185
 Hobøl
 Tingulstød 230, 231

Akershus Amt.

Kraakstad
 Bjørke 185
 Gjetsjø 214
 Midsjø 214
 Siggerud 225
 Ski 225
 Vevelstad 240
 Aas
 Klommestein 204
 Bærum
 Ballerud 164
 Dønski 206
 Jaren 166
 Asker
 Bjørkaas 185
 Holand
 Bjørkenes 185
 Holand 199

Enebak
 Ign 177
 Lyseren 176
 Serum
 Børke 188
 Ullensaker
 Furulund 185
 Nes
 Bodding 188
 Bollerud 163
 Fyri 182
 Glomsen 214
 Hundstad 198
 Eidsvold
 Børke 185
 Hundsbitt 237
 Siggerud 225
 Nannestad
 Børkeik 185
 Børke (Bjerke) 183
 Hylli 191
 Vigstein 160
 Fering
 Børke 185
 Hedemarkens Amt.
 Ringsaker
 Børke 183
 Hjelmstad 192
 Jemli 194
 Tuv 232
 Nes
 Balstad 164
 Vang
 Skraastad 203
 Løiten
 Vivelstad (Viverstad)
 240
 Romedal
 Tingstad 231
 Stange
 Jemli 194
 S. Odalen
 Seim 228
 N. Odalen
 Sollaustr 180
 Eidskogen
 Aaklangberget 219

Aastebøl 234
 Matrand 209
 Nevjen 218
 Brandval
 Brandval (Brandvold)
 235
 Fyriund (Kirkhus) 183
 Grue
 Børke (Bjerke) 183
 Domma 170
 Rotna 177
 Skasen 214
 Tuver 232
 Vølsnes (Vøldsnes)
 240
 Hof
 Børke (Bjerke) 183
 Aasnes
 Siggerud 225
 Vaaler
 Lonken, Lonkemoen
 208
 Elverum
 Tuven 232
 Tryssil
 Elta 174
 Aamot
 Aaset 234
 Krisma 227
 Tingstad 230
 Vivelstad 240
 Storelvedalen
 Atna 177
 Ytre Rendalen
 Balstad 164
 Kristians Amt.
 Dovre
 Domba, Dombaas 170
 Skjelstad 194
 Vigenstad (Skeie) 233
 Lesje
 Sem 229
 Ølsted 158
 Skiaaker
 Vuludalen, Vulueggen
 239

Lom
 Vaalaavaal (Vuruuold)
 239
 Vulu 238
 Vaage
 Klevmellem 206
 Sem 229
 Sjoa 226
 N. Fron
 Forbregd 179
 S. Fron
 Seggelstad (Seielstad)
 224
 Sollien
 Vuludalen, Vuluvolden
 238
 Ringebu
 Annølsæteren 160
 Segalstad (Seielstad)
 224
 Øier
 Børke (Bjerke) 183
 Hjelmstad 192
 Laanke 207
 Tretten 236
 Ø. Gausdal
 Aulestad 158
 Hjelmstad 192
 Segalstad (Seielstad)
 224
 V. Gausdal
 Aulstad 158
 Faaberg
 Balberg 161
 Bulung 188
 Bæla 161
 Børke (Bjerke) 183
 Mesna 177
 Biri
 Bollerud 163
 Klomstein 204
 Lonka 208
 Sem 228, 229
 Vardal
 Gjøvik 169
 Hunn 197

- Ø. Toten
 Alstad 158
 Kaldrassen 213
- Jevnaker
 Bjoralt 163
 Brørby 167
- Gran
 Dvergsten 160
 Hundsbitt 166
 Jaren 166
 Tingelstad 230
 Tuv 232
- S. Land
 Lomsdalen 214
 Lomsjøen 214
 Lygna 214
- N. Land
 Domma 170
 Etna 177
 Jensval 194
 Strangen 213
- S. Aurdal
 Fyre 182
- N. Aurdal
 Ettensen 213
 Fullsen 213
 Leira 176
- V. Slidre
 Grønsen 214
 Nesja 216
 Rennsen 214
 Tuv 232
- Ø. Slidre
 Alstad 158
 Mellsen 213
 Rennsen 214
 Ugna (Ygna) 177
 Volbu (Voldbo) 239
- Vang
 Fleinsenden 214
 Igden 173
 Buskerud Amt.
- Hole
 Domhoit 170
 Hundstad 198
- Norderhov
 Bjørke 185
- Nes
 Aavestrud 158
- Gol
 Hundsendvand 214
 Kjernbal 161
 Tuv 232
- Aal
 Lankene 208
 Stoksendvand 214
- Hol
 Olsendvand 214
 Seim 228
 Usta 234
- Sigdal
 Hundstad 198
 Mjøsind 202
- Modum
 Baskerud 190
 Tingelstad 230
 Vikenrud 238
- Eker
 Bollerud 163
 Brødre-Aas 167
 Ekeren 188
 Klommestein 204
 Lyngaas 184
 Sem 228, 229
 Vølstad (Voldstad) 240
- N. Eker
 Solles 180
- Lier
 Jenvold 194
 Lyngaas 184
 Viulstad 241
- Røken
 Gro 186
 Grodalen 187
 Groøen 187
 Ølstad 158
- Hurum
 Hurum 222
 Sem 228
 Siggerud 225
- Flesberg
 Lonkerud 208
- Rollag
 Alstad 158
- Nore
 Økta, Økteren 176
 Jarlsberg og Larvik
 Amt.
- Skoger
 Viulsrud 241
- Sande
 Klomstein 204
 Tingulstad 230, 231
- Hof
 Aakerholt 219
- Vaale
 Grøstad 187
 Grøum 187
- Borre
 Bollerud 163
 Fossola 180
 Sem 229
- Ramnes
 Holtung 188
 Lyngaas 184
 Vivestad 240
- Andebu
 Aulesjord 159
- Stokke
 Lunke 208
 Volupveit 239
- Sem
 Bollerød 163
 Kibenæb 245
 Sæheim (Jarlsberg) 228
- Nettero
 Bøekiholt 184
 Jemsengen 194
 Sem 228, 229
- Sandeherred
 Sem 228
- Brunlanes
 Lerungen 188
 Nesjar 216
 Nevlungen 188
- Hedrum
 Bjørke 185
 Eidspjeld 162
 á Myði 211
 Rødbøl 161
 Seierstad 224

- Skoklemoen 195
 Lardal
 Aakerholt 219
 Tingelstad 230
 Bratsberg Amt.
 Drangedal
 Vølstad 240
 Sannikedal
 Brøsjø 214
 Bamle
 Skeiði 225
 Eidanger
 Aaklungen 219
 Slemdal
 Afsøla 181
 Gjerpen
 Ballestad 164
 Falkum 163
 Lyngaas 184
 Hollen
 Ulefoss 239
 Lunde
 Jamdal (Ødegaarden)
 194
 Saude
 Voltvet 239
 Hitterdal
 Sem 228
 Hovin
 Dommerud 170
 Hjartdal
 Deilden 236
 Seljord
 Jamgrav 194
 Meaas 211
 Kviteseid
 Fossøl 180
 Slettemeas 211
 Vigdel (Vigdal) 236
 Fyresdal
 Fyresdal 183
 Fyresvandet 183
 Mo
 Midjaas 211
 Laardal
 Auversekre 158
 Skinand 205
- Vinje
 Jamskar (Jamsgaard)
 194
 Skinand 205
 Rauland
 Arestøl 160
 Skinand 205
 Nedenes Amt.
 Gjerstad
 Ljaadal 210
 Vevestad (Vævestad)
 240
 Søndeled
 Hjembu 194
 Froland
 Jomaas 194
 Løvjomaas 194
 Øiestad
 Jamsmoen 194
 Vigeland 237
 Fjære
 Grimstad (Grømsstad)
 187
 Gros 187
 Grøm 187
 Landvig
 Hundeland 197
 Birkenes
 Aabaall 156
 Tjamsland 195
 Vegusdal
 Fjermedal 178
 Iveland
 Fjermedal 178
 Fjermeros 178
 Tjomstøl 195
 Evje
 Aavesland 158
 Bygland
 Igde 173
 Lister og Mandal
 Amt.
 Tveid
 Dynjane 206
 Dønnestad 206
 Oddernes
 Kjamsøen 175
- Søm 228
 Vennesla
 Vigeland 237
 Øvrebo og Hægeland
 Okle 219
 Tjomsaas 195
 Søgne
 Førø 182
 Halsaa
 Hille 191
 Jaabæk 202
 Øislebo og Laudal
 Tjomsland 195
 N. Undal
 Tjomsland 195
 S. Undal
 Auðna 177
 Gaasestein 160
 Jaasund 200
 Vigeland 237
 Vanse
 Sigersvold 224
 Herred
 Viestad 241
 Lyngdal
 Aavesland 158
 Brøraas 177
 Hundingsland 198
 Tjomeland 195
 Tjomsland 195
 Hægebostad
 Aavesland 158
 Hundeland 197
 Kvinesdal
 Hundsbitt 237
 Bakke
 Mjaasund 202
 Siredalen
 Hundalen 197
 Hunnevand 197
 Stavanger Amt.
 Sogn dal
 Jøssingfjorden 201
 Lund
 Nesjane 216
 Bjerkreim
 Fjermedal 178

- Egersund
Sandve 173
- Ogne
Øgn 177
- Haa
Nesjane 216
Tjemsland 195
- Klep
Figga 174
Tu 232
- Time
Fjermestad 178
Tjensvold 195
- Gjesdal
Bollestad 163
Vølstad (Vøflestad) 239
- Høiland
Høiland 199
- Haaland
Jaasund 200
Vigdel 235
- Hetland
Hundvaag 198
Tjensvold 195
- Strand
Hille 191
- Skudenes
Østhus 216
- Avaldsnes
Fosen 181
Guldaakeren 189
- Torvestad
Vikingstad 237
- Bokn
Jøsang 201
- Skjold
Hokel (Haakuld) 220
Igdal 173
- Vikedal
Aksland 155
- Nerstrand
Aksland 155
- Sjernero
Hille 191
- Aardal
Berke 183
Tjentland 195
- Hjelmeland
Jøsenfjorden 201
Valle 201
Østerhus 201
- Sand
Tjelmeland 195
- Saude
Maldal 163
S. Bergenhus Amt.
Strandebarm og Varaldso
Ljones 210
- Skaanevik
Aksland 155
Tjelmeland 195
- Fjelberg
Borgund 165
- Sveen
Fossøl 180
Hokka 220
Søllesviken 180
Tjernagel 203
- Finnaas
Hille 191
- Stord
Førland 183
- Fitje
Hjelmen 193
- Austevold
Hille 191
Hundvaka 198
- Sund
Dommedal 170
- Haus
Hundhammer 198
- Bruvik
Brørvik 167
- Hammer
Espelen 163
- Alversund
Seim 228
- Manger
Okla 219
- Lindaas
Fosen 181
Lindaas 184
Sirsæter (Sjursæter)
224
- Roldal
Sæm 228
- Ullensvang
Holsno 177
Jøssendal 202
- Ulvik
Hyllen 191
Seim 228
- Viker
Aksnes 155
- Ævanger
Fyre 182
Sevaldstad (Sævelstad)
224
- Voss
Birkje (Bjørke) 183
Guldfjerdingen 189
Heimbære 161
Hylle 191
Midbære 161
Seim 228
Sygnebære 161
- Vossestranden
Igdetveit (Eidetveit) 173
N. Bergenhus Amt.
- Hafslo
Joranger 188
Okleviken 219
- Lærdal
Børkjum (Bjørkum) 183
- Borgund
Borgund 165
- Aurland
Nesbø 215
Vikesland 237
- Vik
Igdedalen 173
Seim 228
- Gulen
Hille 191
Vikingevaag 233
- Sulen
Domben 170
- Hyllestad
Nesje 216
Y. Holmedal
Arstein 159

- Førde
 Holsen 214
 Kinn
 Domben 170
 Nyttingnes 195
 Selje
 Borgund 165
 Okla 219
 Stad (Stadt) 227
 Daviken
 Berle 161
 Dombestein 170
 Hjelmén 193
 Eid
 Vevelsæter 240
 Indviken
 Langve 173
 Rand 209
 Stryn
 Fosnes 182
 Ljaastad 210
 Tyva 233
 Romsdals Amt.
 Vannelven
 Okla 219
 Sande
 Bergsnev 218
 Okla 219
 Videilden 235
 Herø
 Fosnavaagen 181
 Igesund 173
 Ulstein
 Fosseltind 180
 Sunnelven
 Gjerva 173
 Voldset 239
 Søkkelven
 Tu 232
 Ørskog
 Fosnevaag 181
 Borgund
 Borgund 165
 Volsdal 240
 Volstad 240
 Roald
 Gjesund 201
- Haram
 Longva 173
 Nogva 173
 Eid
 Siem 228, 229
 Grytten
 Sogge 226
 Volstad (Voldstad) 239
 Veø
 Hjelvik 192
 Nesje 217
 Eresfjord og Vistdalen
 Eikesdalen 184
 Solhjell 190
 Bolso
 Aspholen 162
 Hjellset 192
 Hjælset 192
 Sigerset 224
 Akere
 Hokelberg 220
 Mien 211
 Misund 211
 Kvernes
 Afset 156
 Bollien 163
 Hjelset 193
 Frei
 Birkestrand 183
 Lillefosen 181
 Sallaupen 193
 Tingvold
 Balstad 164
 Hundhammer 198
 Josund 202
 Øksendalen
 Børsset 183
 Jønstad 192
 Usma 227
 Sundalen
 Almhjell 190
 Bjørnhjell 190
 Hundestykket 237
 Jenstad 192
 Lihjell 190
 Nesja 217
 Røihjell 190
- Stangvik
 Soiset 226
 Trætten 236
 Rindalen
 Helgetun 242
 Ljaaen 210
 Trætten 236
 Surendalen
 Dønnum 205
 Sogge 226
 Surn 177
 Aure
 Hundhammer 198
 Mjosund 202
 Tusteren
 Fjelnesdalen 177
 Edø
 Hjelløberg 190
 Søndre Trondhjems Amt.
 Bjørner
 Ansteinen 159
 Bratjær 165
 Jevik 169
 Lonin 208
 Mælan 212
 Solleisa 180
 Sørjær 165
 Aafjorden
 Ansteinen 159
 Drilen 171
 Gilde 172
 Jøssund 200
 Mælan 211
 Rømmen 172
 Bjugn
 Djupvik 169
 Ekset 173
 Mælan 212
 Tønnøl (Tøndel) 244
 Ørlandet
 Djupvik 169
 Espe 184
 Fosen 181
 Moldtun 242
 Frøien
 Ansteinen 159

Espenes 184
 Hitteren
 Fosna 181
 Hokkeltind 220
 Jevik 169
 Fillan
 Jevik 169
 Jøssenøen 201
 Hevne
 Aastan 234
 Alstad 158
 Bjørknes 185
 Fjelsset 176
 Hundnes 198
 Kirksæter 226
 Remmen 221
 Skogrand 209
 Søa 226
 Sødalen 226
 Seilien 226
 Sevandet 226
 Vinje 176
 Vitso 226
 Rissen
 Espenes 184
 Esvik 184
 Hjalmeraas 194
 Kineb (Kibneb) 245
 Lensviken 244
 Tennel (Tøndel) 244
 Stadsbygden
 Brøskift 166
 Bæling 161
 Ekset 173
 Elshaug 158
 Stadsbygden 227
 Vaalan (Vaarum) 234
 Øverskot 166
 Orkedalen
 Annel 159
 Aspjeld 161
 Aspel 162
 Espaaen 184
 Espen 184
 Gisvåal (Gisvold) 234
 Hundal 197
 Ljaamo 209

Skjenald 205
 Sommervaal (Sommer-
 vold) 234
 Ustan (Ustad) 233
 Meldalen
 Dombu 170
 Espaaen 184
 Lillenaëve 217
 Resell 190
 Sugustad 224
 Rennebu
 Birkaaker (Bjerkaker)
 183
 Gisna 177
 Igda 174
 Kjellan 203
 Laanke 207
 Nesjan 216
 Rokones 222
 Saagaastad 224
 Opdal
 Birkaaker (Bjerkaker)
 183
 Byna 177
 Forbregd 178
 Golvaaker (Guldaker)
 189
 Okla 219
 Storvaal (Storvold) 235
 Tyve 233
 Reros
 Sulus 180
 Søa 226
 Vigelskiftet 222
 Aalen
 Aspaas 160
 Nesgaarden 215
 Nesvold 215
 Sya 226
 Holtaalen
 Bringskiftet 222
 Singsaas
 Kjellen (Hjellen) 203
 Kusma 227
 Budalen
 Vinterskiftet 222

Soknedalen
 Aasenhus 154
 Anshus 154
 Ershus 154
 Guldvaag (Løkken) 188
 Gynneld 207
 Haanshus 154
 Sôkn 177
 Øfsthus (Østhus) 215
 Horg
 Espaaen 184
 Espehaugen 184
 Kjelstad 202
 Røskaft 222
 Holandet
 Holandet 199
 Stornæve 217
 Melhus
 Soberg 227
 Berseskognen
 Sim 228, 229
 Børsen
 Aastan (Ofstad) 233
 Espaaen 184
 Haakolaasen (Hukkel-
 aas) 220
 Klomstein 204
 Ljaaklev 209
 Skjenald 205
 Østhus 216
 Buviken
 Leraanden 209
 Ølsholm 158
 Byneset
 Espe 184
 Klefstad (Klepstad) 156
 Leinstranden
 Busklein 190
 Esp 184
 Jellein 190
 Leinan 191
 Ringvol (Ringvold) 235
 Skjetlein 191
 Ust 234
 Strinden
 Espaaen 184
 Fjermstad 177

- Gisvaal (Gisvold) 235
 Malvik
 Forbord 178
 Vulu (Vullum) 238
 Klæbu
 Kvennild 205
 Torven 172
 Ulset 158
 Selbu
 Afræet 236
 Alset 157
 Balstad 164
 Bønøkremmet 221
 Fongskaftet 222
 Langbakremmet 221
 Nesten 172
 Saamstad (Samstad)
 226
 Usma 227
 Velve 172
 Vølset (Voldset) 240
 Østby 216
 Nordre Trondhjems
 Amt.
 Hegre
 Hegre 172
 Hemre 172
 Hjelsenget 192
 Husbyna 167
 Mølska 155
 Raumo (Rødmo) 221
 Treite 172
 Ulstad 158
 Nedre Stjørdalen
 Alstad 158
 Devle 172
 Dyva 171
 Forbord 178
 Graabrek 186
 Graaelven 186
 Gravol (Gravold) 186,
 235
 Hegge 172
 Hjellan* (Hilan) 189
 Hjelseng 192
 Hjelset 192
 Hjelsvold 192
 Laanke (Lunke) 207
 Mona 167
 Mæla 172
 Mære 172
 Reppe 172
 Rykke 172
 Skatval (Skatvold) 235
 Stræte 172
 Svorte 172
 Ulset 158
 Vifstad 241
 Leksviken
 Aksnes 155
 Balstad 164
 Hjellop 193
 Vigtil 235
 Frosten
 Alstad 157
 Hjellan 189
 Logtun 242
 Moksnes 155
 Remman 221
 Vigtil 235
 Aasen
 Alstad 158
 Djupvik 169
 Fossing 196
 Hokling 195
 Hoklingen 195
 Holing 196
 Hoplen 195
 Mossing 196
 Nesjo 217
 Skjesol (Skisol) 225
 Vulu 238
 Skogn
 Alstad 158
 Alstadhaug 156
 Bergvin 196
 Felstad (Falstad) 233
 Guldfjeringen 189
 Hjelmen 193
 Hjelmstadbakken 192
 Hundingsaas 193
 Jevik 170
 Mjøsund 202
 Nesgaard 215
 Rennan 166
 Ronglan (Rangul) 235
 Siem 228, 229
 Skjerve 215
 Sunde 202
 Svenggaard 215
 Tuv 231
 Veie 215
 Levanger
 Nesjan 216
 Rinda 229
 Sogstad 225
 Tingstad 230
 Værdalen
 Aksnes 155
 Balhall 163
 Bollgaarden 163, 212
 Byna 167
 Dillan 206
 Fikse 175
 Forbregd 179
 Gren 184
 Gudding 196
 Helset (Halset) 233
 Hjellan 190
 Hjelmoen 190
 Leksdalen 175
 Maritvold 215
 Melby 216
 Mikvold 215
 Mones 212
 Nestvold 215
 Oklan 218
 Rindsem 228, 229
 Sem 228, 229
 Slapgaarden 212
 Storlunet 208
 Vold 215
 Vuku 238
 Østgaard 215
 Østnes 212
 Østvold 215
 Ytterøen
 Felstad (Falstad) 233
 Stangerholt 163
 Øvre 175

Mosviken og Verran
 Forsøl 180
 Tuen 242
 Vøiset (Voldset) 241

Inderøen

Guldfjordingen 189
 Hjellan 90
 Oksaal 156
 Rol 235
 Ulstad 158
 Ulven 196

Sparbuen

Figga 174
 Fisknes 176
 Hjelmset 192
 Laankan 207
 Melgaarden 154
 Midjo 210
 Nordgaarden 154
 Øgn 177
 Ongdalen 177
 Raamaagutu 221
 Sem 229
 Tuv 231
 Østgaarden 154

Egge

Andesten 159
 Helge 175
 Oksaas 156
 Beitstaden
 Benan 196
 Brørs 167
 Fosnes 182
 Gladsjø 214
 Heltuv (Haltug) 232,
 233

Hjellan 190

Hundset 198

Lagtu 242

Nordtug (Nordtug)

232, 233

Rafsin 214

Rennan 196

Rødsin 214

Rømo (Raamaaunet)
 221

Saagaastad (Sauge-
 stad) 224

Ulstad 158

Vada 168

Stod

Aksnes 155, 156
 Føling 196
 Gudin (Gudenum) 196
 Helset (Halset) 233
 Hundlo 198
 Lømsen 214
 Nordgaarden 154
 Raamaa (Rømo) 221
 Sem 228, 229
 Ulven 196
 Utgaarden 154
 Vestre 175

Snaasen

Aasa 168
 Enga 168
 Husa 168
 Medjaas 211
 Mona 167
 Sem 228, 229
 Skjækerfjeldskaftet
 222

Stevra 168

Grong

Bya 168
 Dun 241, 242
 Grong 187
 Hølandet 199
 Medjaa 210
 Mjøsund 202
 Moa 168
 Sem 229
 Østtun (Østdun) 241

Overhallen

Ballien (Barlien) 163
 Føri 182
 Hundsmoen 197
 Hunn 196
 Igda 174
 Namsen 212
 Overhallen 220
 Sellæg 222
 Sellotten 223

Vibstad 241

Vemundvik

Duna 243
 Løkkaren 210

Klingen

Bangsund 177
 Bogna 177
 Bongdalen 177

Fosnes

Dun 241, 242
 Fosnes 182
 Jevik 170
 Seierstad 224
 Tingstaden 231
 Østtun (Østdun) 241

Flatanger

Jøssund 201
 Mjøsund 202
 Ørsnev 218

Næro

Abelvær (Appelvær)
 156
 Hundhammer 198
 Veaa (Vedde) 168

Vikten

Bergsnov 218
 Borgund 161
 Hundestad 198
 Kjøsølunet 209
 Lunet 209
 Vikestad 237
 Vollalunet 209

Leka

Djupvik 169
 Hjelmsetget 192

Kolvereid

Mjøsundvatnet 202

Foldereid

Foldereid 163
 Lona 168, 208
 Sjølstad (Sylstad) 223
 Nordlands Amt.

Bindalen

Vikestad 237

Brønne

Ølsaas 158

Tjøtta

Hestun 242
Navarskaftet 222
Vævelstad 240

Vefsen

Bergsnev 218
Hundaala 197

Alstahaug

Alstahaug 157

Nesne

Bergsnev 218

Mo

Hjelmdal 194

Gildeskaal

Jelstad 204

Vigtel 235

Bodø

Jensvold 194

Tuv 232

Skjerstad

Ljønes 210

Lødingen

Lonkenes 208

Buksnes

Balstad 164

Flakstad

Tuv 232

Hadsel

Hanøvikka 208

Lonkan 208

Sortland

Sigerfjord 224

Dverberg

Okla 219

Tromsø Amt.

Bjarkø

Lonkan 208

Ibbestad

Mjesund 202

Kvænangen

Brøskift 167

Finmarkens Amt.

Hammerfest

Forsøl 180